

Civilutskottets betänkande 2025/26:CU20

Hushållningen med mark- och vattenområden

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden, främst med hänvisning till pågående arbete. Motionsyrkandena handlar bl.a. om riksintressen, skyddet av jordbruksmark och vattenområden, tillstånd till vattenverksamhet, myndighetssamarbete och nationell vattensamordning, va-infrastruktur samt va-anslutning och va-taxa.

I betänkandet finns 24 reservationer (S, V, C, MP).

Behandlade förslag

115 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2025/26.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	8
Utskottets överväganden	9
Riksentressen	9
Kungliga nationalstadsparken	13
Skyddet av jordbruksmark	16
Skyddet av vattenområden och dricksvattentäkter	18
Stranderosion m.m.	24
Tillstånd till vattenverksamhet	29
Myndighetssamarbete och nationell vattensamordning	39
Va-infrastruktur	47
Va-anslutning och avgifter	54
Åtgärder för dagvatten	61
Reservationer	66
1. Riksentressen, punkt 1 (S)	66
2. Riksentressen, punkt 1 (C)	67
3. Skyddet av jordbruksmark, punkt 3 (V)	68
4. Skyddet av jordbruksmark, punkt 3 (C)	69
5. Skyddet av vattenområden och dricksvattentäkter, punkt 4 (S)	70
6. Skyddet av vattenområden och dricksvattentäkter, punkt 4 (C)	71
7. Skyddet av vattenområden och dricksvattentäkter, punkt 4 (MP)	72
8. Stranderosion m.m., punkt 5 (MP)	73
9. Vattenkraft, punkt 6 (S)	74
10. Vattenkraft, punkt 6 (V)	75
11. Vattenkraft, punkt 6 (C)	76
12. Vattenkraft, punkt 6 (MP)	78
13. Markavvattning, punkt 7 (C)	79
14. Vandringsleder och passager för fisk, punkt 8 (S)	80
15. Myndighetssamarbete och nationell vattensamordning, punkt 9 (MP)	80
16. Va-infrastruktur och dess finansiering, punkt 10 (S)	81
17. Va-infrastruktur och dess finansiering, punkt 10 (C)	82
18. Va-infrastruktur och dess finansiering, punkt 10 (MP)	83
19. Underhåll och förnyelse av den kommunala va-infrastrukturen, punkt 11 (MP)	84
20. Anslutning till kommunalt vatten och avlopp, punkt 12 (C)	85
21. Anslutning till kommunalt vatten och avlopp, punkt 12 (MP)	86
22. Va-taxa, punkt 13 (MP)	87
23. Åtgärder för dagvatten, punkt 14 (C)	87
24. Åtgärder för dagvatten, punkt 14 (MP)	88
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	90
Motioner från allmänna motionstiden 2025/26	90

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Riksentressen och vissa frågor om skyddsområden

1. Riksentressen

Riksdagen avslår motionerna

2025/26:922 av Linus Sköld m.fl. (S) yrkande 2,
 2025/26:1005 av Christofer Bergenblock (C),
 2025/26:1276 av Josefin Malmqvist m.fl. (M) yrkande 12,
 2025/26:1374 av Sanne Lennström och Linnéa Wickman (båda S),
 2025/26:1437 av Markus Selin m.fl. (S) yrkande 3,
 2025/26:1938 av Boriana Åberg (M) yrkande 2,
 2025/26:2580 av Saila Quicklund (M),
 2025/26:2674 av Petter Löberg och Jessica Rodén (båda S) yrkandena 1 och 2,
 2025/26:2936 av Marlène Lund Kopparklint (M),
 2025/26:3184 av Alireza Akhondi m.fl. (C) yrkandena 4 och 5,
 2025/26:3650 av Joakim Järrebring m.fl. (S) yrkande 43 och
 2025/26:3655 av Lili André (KD).

Reservation 1 (S)

Reservation 2 (C)

2. Kungliga nationalstadsparken

Riksdagen avslår motion

2025/26:3757 av Anders Ekegren (L) yrkandena 1–4.

3. Skyddet av jordbruksmark

Riksdagen avslår motionerna

2025/26:425 av Stina Larsson (C),
 2025/26:810 av Mikael Larsson (C),
 2025/26:997 av Christofer Bergenblock (C),
 2025/26:2784 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 51 och
 2025/26:3184 av Alireza Akhondi m.fl. (C) yrkande 14.

Reservation 3 (V)

Reservation 4 (C)

4. Skyddet av vattenområden och dricksvattentäkter

Riksdagen avslår motionerna

2025/26:535 av Johan Andersson (S),
 2025/26:629 av Hanna Westerén (S),
 2025/26:1238 av Niklas Sigvardsson m.fl. (S) yrkande 1,
 2025/26:1386 av Karin Sundin m.fl. (S),
 2025/26:1948 av Hans Ekström (S),
 2025/26:2825 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 4,

2025/26:3405 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 26,
 2025/26:3408 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 7,
 2025/26:3419 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkandena 21 och 22,
 2025/26:3421 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 21,
 2025/26:3433 av Rebecka Le Moine (MP) yrkande 1 och
 2025/26:3732 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 78.

Reservation 5 (S)

Reservation 6 (C)

Reservation 7 (MP)

Stranderosion m.m.

5. Stranderosion m.m.

Riksdagen avslår motionerna

2025/26:201 av Per-Arne Håkansson m.fl. (S),

2025/26:426 av Stina Larsson (C),

2025/26:703 av Louise Eklund (L),

2025/26:1661 av Emma Ahlström Köster m.fl. (M) yrkandena 2–6 och

2025/26:3421 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkandena 44–46.

Reservation 8 (MP)

Tillstånd till vattenverksamhet

6. Vattenkraft

Riksdagen avslår motionerna

2025/26:67 av Josef Fransson (SD),

2025/26:540 av Inga-Lill Sjöblom (S),

2025/26:605 av Lars Isacson m.fl. (S),

2025/26:1389 av Sten Bergheden (M) yrkandena 1 och 3,

2025/26:1484 av Magnus Jacobsson m.fl. (KD),

2025/26:1735 av Crister Carlsson och Thomas Ragnarsson (båda M),

2025/26:2605 av Anders W Jonsson och Helena Vilhelmsson (båda C),

2025/26:2784 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkandena 45 och 46,

2025/26:3311 av Sten Bergheden (M),

2025/26:3582 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkandena 116, 118 och 120,

2025/26:3732 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 77 och

2025/26:3774 av Emma Nohrén m.fl. (MP) yrkandena 51–53.

Reservation 9 (S)

Reservation 10 (V)

Reservation 11 (C)

Reservation 12 (MP)

7. Markavvattning

Riksdagen avslår motionerna

2025/26:1296 av Sten Bergheden (M),

2025/26:2825 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 5 och

2025/26:2833 av Helena Lindahl m.fl. (C) yrkande 34.

Reservation 13 (C)

8. Vandringsleder och passager för fisk

Riksdagen avslår motionerna

2025/26:887 av Peder Björk m.fl. (S),

2025/26:1300 av Björn Söder m.fl. (SD) yrkande 3 och

2025/26:3733 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 55.

Reservation 14 (S)

Myndighetssamarbete och nationell vattensamordning

9. Myndighetssamarbete och nationell vattensamordning

Riksdagen avslår motionerna

2025/26:1527 av Emma Ahlström Köster (M) yrkande 1,

2025/26:3029 av Thomas Ragnarsson (M),

2025/26:3368 av Amanda Palmstierna m.fl. (MP) yrkandena 1 och 11,

2025/26:3405 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkandena 25 och 27 samt

2025/26:3421 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 22.

Reservation 15 (MP)

Va-infrastruktur

10. Va-infrastruktur och dess finansiering

Riksdagen avslår motionerna

2025/26:600 av Marie Olsson (S),

2025/26:635 av Hanna Westerén m.fl. (S),

2025/26:1473 av Eric Westroth (SD),

2025/26:1527 av Emma Ahlström Köster (M) yrkande 4,

2025/26:1726 av Hans Eklind (KD),

2025/26:2291 av Linnéa Wickman m.fl. (S),

2025/26:2825 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 2,

2025/26:3114 av Sten Bergheden (M),

2025/26:3140 av Cecilia Rönn (L),

2025/26:3185 av Elisabeth Thand Ringqvist m.fl. (C) yrkande 35,

2025/26:3368 av Amanda Palmstierna m.fl. (MP) yrkandena 6, 7 och 10,

2025/26:3582 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 33 och

2025/26:3732 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 13.

Reservation 16 (S)

Reservation 17 (C)

Reservation 18 (MP)

11. Underhåll och förnyelse av den kommunala va-infrastrukturen

Riksdagen avslår motionerna

2025/26:1194 av Caroline Högström och Mikael Damsgaard (båda M),

2025/26:1527 av Emma Ahlström Köster (M) yrkande 2,
2025/26:1798 av Magnus Jacobsson (KD) yrkande 4,
2025/26:3225 av Marlène Lund Kopparklint (M),
2025/26:3368 av Amanda Palmstierna m.fl. (MP) yrkandena 2–4 och
2025/26:3405 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 24.

Reservation 19 (MP)

Va-anlutning och avgifter

12. Anslutning till kommunalt vatten och avlopp

Riksdagen avslår motionerna

2025/26:854 av Magnus Manhammar (S),
2025/26:1798 av Magnus Jacobsson (KD) yrkandena 1–3,
2025/26:2481 av Anna af Sillén (M),
2025/26:3184 av Alireza Akhondi m.fl. (C) yrkande 13,
2025/26:3368 av Amanda Palmstierna m.fl. (MP) yrkande 9 och
2025/26:3561 av Rickard Nordin och Niels Paarup-Petersen (båda C)
yrkande 12.

Reservation 20 (C)

Reservation 21 (MP)

13. Va-taxa

Riksdagen avslår motionerna

2025/26:1133 av Martina Johansson (C) och
2025/26:3368 av Amanda Palmstierna m.fl. (MP) yrkande 20.

Reservation 22 (MP)

Åtgärder för dagvatten

14. Åtgärder för dagvatten

Riksdagen avslår motionerna

2025/26:533 av Isak From och Björn Wiechel (båda S),
2025/26:2824 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 9,
2025/26:3368 av Amanda Palmstierna m.fl. (MP) yrkande 8 och
2025/26:3421 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 10.

Reservation 23 (C)

Reservation 24 (MP)

Stockholm den 19 februari 2026

På civilutskottets vägnar

Malcolm Momodou Jallow

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Malcolm Momodou Jallow (V), Mikael Eskilander (SD), Joakim Järrebring (S), David Josefsson (M), Roger Hedlund (SD), Laila Naraghi (S), Denis Begic (S), Rashid Farivar (SD), Anna-Belle Strömberg (S), Jennie Wernäng (M), Larry Söder (KD), Alireza Akhondi (C), Björn Tidland (SD), Amanda Palmstierna (MP), Mats Persson (L), Markus Kallifatides (S) och Ludvig Ceimertz (M).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet 115 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2025/26. Motionsyrkandena rör, i vid bemärkelse, frågor om riksintressen, skyddsområden, stranderosion, tillstånd till vattenverksamhet, myndighetssamarbete och nationell vattensamordning, va-infrastruktur samt va-anslutning och va-taxa. Motionsyrkandena finns i bilagan.

Utskottets överväganden

Riksentressen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om regleringen av riksintresse-systemet. Utskottet hänvisar till pågående beredning inom Regeringskansliet.

Jämför reservation 1 (S) och 2 (C).

Motionerna

I kommittémotion 2025/26:3650 av Joakim Järrebring m.fl. (S) yrkande 43 föreslås ett tillkännagivande om att gå vidare med arbetet att se över vilka områden som ska vara riksintresse med ambitionen att minska antalet. Motionärerna framhåller att avsikten när riksintressesystemet infördes var att endast få och unika områden skulle komma i fråga för utpekande men att både antalet områden av riksintresse och storleken på dessa områden har ökat kraftigt med tiden.

I kommittémotion 2025/26:3184 av Alireza Akhondi m.fl. (C) yrkande 4 föreslås ett tillkännagivande om att riksintressen inte bör gälla mark som redan skyddas genom annan lagstiftning. Motionärerna begär vidare ett tillkännagivande om att förtydliga ansvarsfördelningen mellan statliga myndigheter, länsstyrelser och kommuner i arbetet med att se till att riksintresseanspråken hålls aktuella (yrkande 5).

I motion 2025/26:922 av Linus Sköld m.fl. (S) yrkande 2 föreslås ett tillkännagivande om att se över hur det kan bli billigare och enklare för kommunerna, särskilt ovan odlingsgränsen, att köpa mark av staten och exploatera ny mark. Motionärerna framhåller att processerna för prövning av riksintressen och markköp från staten behöver ses över.

I motion 2025/26:1374 av Sanne Lennström och Linnéa Wickman (båda S) föreslås ett tillkännagivande om att beakta fler faktorer än ekonomiskt värde vid klassning av hamnar som riksintresse för yrkesfisket.

I motion 2025/26:1437 av Markus Selin m.fl. (S) yrkande 3 föreslås ett tillkännagivande om att ge regeringen i uppdrag att verka för ett större statligt ansvar i den nationella fysiska planeringen för att korta ledtiderna för viktig infrastruktur.

I motion 2025/26:2674 av Petter Löberg och Jessica Rodén (båda S) yrkande 1 föreslås ett tillkännagivande om att processerna kring utpekande av påverkansområden för militära riksintressen bör ses över så att avvägningar gentemot lokalsamhällets behov görs på ett rättssäkert och transparent sätt. I

yrkande 2 föreslås ett tillkännagivande om att kommunernas självbestämmande och utvecklingsmöjligheter bör vara en fortsatt viktig faktor vid utpekande av riksintresseområden.

I motion 2025/26:1938 av Boriana Åberg (M) yrkande 2 föreslås ett tillkännagivande om att se över hur skjutbanor kan förklaras som riksintressen.

I motionerna 2025/26:1276 av Josefin Malmqvist m.fl. (M) yrkande 12 och 2025/26:2580 av Saila Quicklund (M) föreslås tillkännagivanden om att överväga behovet av färre och tydligare definierade riksintressen.

I motion 2025/26:2936 av Marléne Lund Kopparklint (M) föreslås ett tillkännagivande om att mer förutsägbara och transparenta tillståndsprocesser bör säkerställas när olika riksintressen står mot varandra.

I motion 2025/26:1005 av Christofer Bergenblock (C) föreslås ett tillkännagivande om att utreda hur definitionen av riksintresse kan förändras så att tydligare hänsyn tas till behovet av försörjningsberedskap.

I motion 2025/26:3655 av Lili André (KD) föreslås ett tillkännagivande om att skapa tydligare och mer förutsägbara regler för näringslivet att etablera och bedriva verksamhet på mark som omfattas av riksintressen, utan att viktiga samhällsvärden äventyras.

Bakgrund

Hushållningen och riksintressen

Bestämmelser om hushållning med mark- och vattenområden, bl.a. för områden av riksintresse, finns i 3 och 4 kap. miljöbalken. Riksintressen är områden som har pekats ut för att de innehåller nationellt eller i vissa fall regionalt viktiga värden och kvaliteter.

I 3 kap. miljöbalken finns de grundläggande hushållningsbestämmelserna. Mark- och vattenområden av riksintresse för ett antal angivna ändamål ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra eller skada ändamålen. Något förenklat gäller det områden av riksintresse som har betydelse

- för rennäringen eller yrkesfisket
- för naturvården, kulturmiljövården eller friluftslivet
- för att de innehåller fyndigheter av värdefulla ämnen eller material
- för att de är särskilt lämpliga för anläggningar för industriell produktion, energiproduktion, energidistribution, kommunikationer, vattenförsörjning eller avfallshantering, eller
- för totalförsvaret.

I 4 kap. miljöbalken finns särskilda bestämmelser för hushållning med mark och vatten i vissa geografiska områden i Sverige. I kapitlet finns bl.a. en uppräkningslista av vissa kustområden, skärgårdar, sjöar, öar, fjällområden osv., som i sin helhet är av riksintresse med hänsyn till de natur- och kulturvärden som finns i områdena.

Hushållning vid planläggning av mark- och vattenområden

Det finns ett nära samband mellan hushållningsbestämmelserna i 3 och 4 kap. miljöbalken och bestämmelserna i plan- och bygglagen (2010:900), förkortad PBL, om planläggning av mark- och vattenområden. Till att börja med anger både miljöbalken och PBL att mark- och vattenområden ska användas för det eller de ändamål som områdena är mest lämpade för med hänsyn till beskaffenhet, läge och behov. Vidare ska företräde ges åt sådan användning som från allmän synpunkt medför en god hushållning (3 kap. 1 § miljöbalken och 2 kap. 2 § PBL).

Vid prövningen av frågor enligt PBL ska hänsyn tas till både allmänna och enskilda intressen. Därutöver ska bestämmelserna om hushållning med mark- och vattenområden i 3 kap. och 4 kap. 1–8 §§ tillämpas vid planläggningen och prövningen (2 kap. 1 och 2 §§ PBL).

Planering av mark- och vattenområden

Det finns inte någon övergripande planering på nationell nivå av mark- och vattenområden. Statens intressen i plan-, lov- och tillståndprocesser visar sig i stället bl.a. genom nationella mål och i huvudsak genom att peka ut statliga mark- och vattenanspråk som områden av riksintresse enligt 3 och 4 kap. miljöbalken.

Det är en kommunal angelägenhet att planlägga användningen av mark och vatten. Planeringssystemet enligt PBL utgörs av regionplan, översiktsplan, områdesbestämmelser och detaljplan (3–7 kap. PBL). Under planprocessen i kommunerna tillvaratar och samordnar länsstyrelserna de statliga intressena för frågor som rör användningen av mark- och vattenområden. Länsstyrelserna har även bl.a. ansvar för att verka för att riksintressen enligt 3 och 4 kap. miljöbalken tillgodoses. Om ett område som är av riksintresse berörs har länsstyrelsen möjlighet att överpröva kommunens beslut, om beslutet kan antas innebära att ett riksintresse enligt 3 eller 4 kap. miljöbalken inte tillgodoses.

Pågående arbete

Riksintresseutredningen och nationell fysisk planering

Riksintresseutredningen har utvärderat miljöbalkens hushållningsbestämmelser och lämnat förslag till förändringar som berör den övergripande utformningen av systemet (SOU 2015:99). Regeringen har lagt Riksintresseutredningens förslag till handlingarna med hänvisning till förstudien om nationell fysisk planering och den översyn som aviseras i budgetpropositionen (se nedan).

I september 2023 redovisade en särskild utredare en förstudie om nationell fysisk planering till regeringen (Ds 2023:28). I uppdraget ingick att föreslå en struktur för hur den nationella fysiska planeringen kan utformas och vilka frågor och intressen som bör omfattas av en sådan planering. Förstudien

konstaterar att det finns ett stort behov av en förnyad fysisk planering i frågor som rör statens anspråk på mark- och vattenområden. Den övergripande slutsatsen är att det krävs att lagstiftningen justeras om man ska kunna åstadkomma en genomgripande och systematisk effektivisering och kvalitetshöjning av statens agerande i den fysiska planeringen. Ändringarna i lagstiftningen behöver göras med målet att samla och koppla samman den nationella nivån med övrig planering i landet så att systemet blir konsekvent och logiskt. Det kan göras på flera sätt. Förstudien beskriver tre alternativa vägar framåt för svensk fysisk planering och den nationella nivån som innebär mer eller mindre genomgripande förändringar av nuvarande lagstiftning: ny nationell planeringsnivå, nationell målbild respektive aktiv förvaltning. Slutsatsen utgår från de brister som förstudien identifierat och som bl.a. handlar om avsaknad av nationell tydlighet och återupptagits nationell målbild, och av statliga myndigheters agerande och samordning samt planeringssystemets bristande aktualitet och ämnesmässiga avgränsningar. Huvudförslaget är en ny nationell planeringsnivå som bl.a. innebär att en ny samlad planlagstiftning utarbetas med en nationell fysisk planeringsnivå som resulterar i en nationell plan beslutad av regeringen. Den nya planlagstiftningen föreslås samla bestämmelser ur nuvarande PBL med relevans för fysisk planering, lagen om byggande av järnväg samt de delar av miljöbalken som reglerar havsplaneringen. Vidare föreslås att delar av de nuvarande hushållnings-bestämmelserna i 3 och 4 kap. miljöbalken efter bearbetning lyfts över till den nya planlagstiftningen i form av nationella territoriella anspråk. Förstudien innehåller inga lagförslag. Förstudien bereds inom Regeringskansliet.

I budgetpropositionerna för 2025 och 2026 bedömer regeringen att dagens system för statens anspråk på mark och vatten kan förbättras vad gäller effektivitet, förutsebarhet och transparens (prop. 2024/25:1 utg.omr. 18, s. 27 och prop. 2025/26:1 utg.omr. 18, s. 27). Regeringen har därför aviserat en översyn av befintliga system och regelverk i syfte att upprätta en mer sammanhållen ordning för nationell fysisk planering, baserad på en samlad samhällsekonomisk analys. Översynen ska syfta till att förbättra förutsättningarna att väga olika intressen mot varandra, ge ökad nationell likvärdighet, ökad rättssäkerhet och bättre samordning mellan offentliga aktörer. För arbetet med översyn av nationell fysisk planering har länsstyrelserna för 2026 tilldelats 10 miljoner kronor för 2026, och för 2027 beräknas anslaget öka med 5 miljoner kronor (prop. 2025/26:1 utg.omr. 1, bet. 2025/26:FiU1, rskr. 2025/26:64–65).

Tidigare behandling

Utskottet har tidigare avstyrkt motionsyrkanden om regleringen av riksintressesystemet (bet. 2022/23:CU13, bet. 2023/24:CU16 och bet. 2024/25:CU15). I det senaste betänkandet hänvisade utskottet till att förstudien om nationell fysisk planering bereds inom Regeringskansliet och

till den aviserade översynen av befintliga system och regler för en mer sammanhållen ordning för nationell fysisk planering. Riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Som framgår ovan har en utredare genomfört en förstudie om nationell fysisk planering som nu bereds inom Regeringskansliet. Vidare har regeringen aviserat en översyn av de befintliga systemen och reglerna för att upprätta en mer sammanhållen ordning för nationell fysisk planering, baserad på en samlad samhällsekonomisk analys. Utskottet står fast vid att den pågående beredningen och den aviserade utredningen inte bör föregripas varför motionsyrkandena bör avslås.

Kungliga nationalstadsparken

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om åtgärder för Kungliga nationalstadsparken. Utskottet hänvisar till gällande bestämmelser och pågående arbete.

Motionen

I motion 2025/26:3757 av Anders Ekegren (L) yrkande 1 föreslås ett tillkännagivande om att det behövs ett flerårigt statligt program för den Kungliga nationalstadsparken. I yrkande 2 föreslås ett tillkännagivande om att det behövs en samlad förvaltnings- och åtgärdsplan för nationalstadsparken. I yrkande 3 föreslås ett tillkännagivande om att utreda möjligheten att stärka Länsstyrelsen i Stockholms läns uppdrag för nationalstadsparken i fråga om samordning av berörda statliga myndigheter, kommuner och privata markägare. I yrkande 4 föreslås ett tillkännagivande om ett samlat informations- och besöksprogram.

Bakgrund

Bestämmelser om nationalstadsparken

Regler om en nationalstadspark infördes den 1 januari 1995 i lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser m.m. och finns i dag i 4 kap. 7 § miljöbalken. Området Ulriksdal-Haga-Brunnsviken-Djurgården som ligger i delar av tre kommuner inom Stockholms län, Stockholm, Lidingö och Solna, är den första och hittills enda nationalstadsparken i landet (Kungliga nationalstadsparken). Enligt bestämmelsen får ny bebyggelse och nya anläggningar komma till stånd och andra åtgärder vidtas inom en nationalstadspark endast

om det kan göras utan intrång i parklandskapet eller naturmiljön och utan att det historiska landskapets natur- och kulturvärden i övrigt skadas. Trots bestämmelsen får en åtgärd som innebär ett tillfälligt intrång eller en tillfällig skada i en nationalstadspark vidtas, om åtgärden höjer parkens natur- och kulturvärden eller tillgodoser ett annat angeläget allmänt intresse och parken återställs så att det inte kvarstår mer än ett obetydligt intrång eller en obetydlig skada.

En nationalstadspark är enligt 4 kap. 1 § miljöbalken i sin helhet av riksintresse för natur- och kulturmiljövården. Exploateringsföretag och andra ingrepp i miljön får endast komma till stånd om det kan ske på ett sätt som inte påtagligt skadar områdenas natur- och kulturvärden.

En stor del av området Kungliga nationalstadsparken är också utpekad som riksintresse för kulturmiljövården enligt 3 kap. 6 § miljöbalken. Enligt 1 a § förordningen (1998:896) om hushållning med mark- och vattenområden har Boverket uppsikt över hushållningen med mark- och vattenområden som omfattas av 4 kap. 1–7 §§ miljöbalken.

Enligt 1 b § ska länsstyrelsen ha uppsikt inom länet över hushållningen med mark- och vattenområden.

I nationalstadsparksförordningen (2009:55) finns närmare bestämmelser om nationalstadsparkens vård och utveckling. Enligt 3 § ska länsstyrelsen ha uppsikt över utvecklingen av parkens värden. Vidare ska länsstyrelsen besluta om en vård- och utvecklingsplan för parken (2 §). Syftet är att ge en samlad bild av de mål och riktlinjer för parkens vård och utveckling som finns i planer enligt PBL, utredningar, program och annat planeringsunderlag. Planen ska också kunna användas som grund för inriktning och prioriteringar i fråga om parkens skötsel, underhåll och utveckling.

Inom Länsstyrelsen i Stockholms län finns ett nationalstadsparksråd med ledamöter som representerar de statliga myndigheter, kommuner, större markägare, förvaltare, organisationer och andra aktörer som kan antas vara berörda av Kungliga nationalstadsparkens vård och utveckling. Nationalstadsparksrådet samordnar och arbetar med utvecklingen av parken i enlighet med den vård- och utvecklingsplan som länsstyrelsen har beslutat samt bistår länsstyrelsen i finansieringsfrågor och frågor som rör uppsikten över parken. Det är också ett forum för informationsutbyte (5–6 §§).

Beaktande av riksintressen vid planläggning m.m.

I PBL finns bestämmelser om hur kommunerna ska beakta riksintressen vid planläggning och i ärenden om lov. Det finns även bestämmelser om länsstyrelsens roll i sammanhanget. Av lagens andra kapitel framgår de allmänna och enskilda intressen som ska tillämpas vid prövning enligt lagen. Där anges särskilt att bestämmelserna om hushållning med mark- och vattenområden i 3 och 4 kap. miljöbalken ska tillämpas vid planläggning och prövning i ärenden om lov eller förhandsbesked (2 kap. 2 § PBL). Av kommunernas översiktsplan ska det framgå hur kommunerna avser att tillgodose de redovisade

riksintressena (3 kap. 4 § PBL). När en kommun upprättar en översiktsplan ska kommunen samråda med länsstyrelsen, regionen och de kommuner som berörs (3 kap. 8 § PBL). Av 3 kap. 10 § respektive 5 kap. 14 § PBL följer att länsstyrelsen ska verka för att riksintressen enligt 3 och 4 kap. miljöbalken tillgodoses såväl vid kommunens översiktsplanering som vid detaljplaneläggning. Enligt 3 kap. 16 § PBL ska länsstyrelsen under tiden då kommunens översiktsplan ställs ut lämna ett granskningsyttrande av vilket det bl.a. ska framgå om förslaget inte tillgodoser riksintressena. Länsstyrelsen ska också enligt 11 kap. 10 § PBL överpröva kommunens beslut att anta, ändra eller upphäva en detaljplan om beslutet kan antas innebära att ett riksintresse enligt 3 eller 4 kap. miljöbalken inte tillgodoses. Om länsstyrelsen beslutat att pröva kommunens beslut och vid denna prövning finner att riksintressena inte tillgodosetts ska länsstyrelsen enligt 11 kap. 11 § PBL upphäva kommunens beslut.

Vård- och utvecklingsplan för Kungliga nationalstadsparken

I december 2012 antog Länsstyrelsen i Stockholms län en vård- och utvecklingsplan för Kungliga nationalstadsparken i enlighet med nationalstadsparksförordningen, och 2014 togs en första uppsiktsrapport fram om länsstyrelsens uppdrag att utöva uppsikt såväl över parkens utveckling när det gäller dess kvaliteter och nyttjande som över hur bestämmelser om parken tillämpas. Länsstyrelsen redovisar löpande sitt arbete med nationalstadsparken i årsredovisningen.

Under 2016 beslutade Länsstyrelsen i Stockholms län om föreskrifter om anmälan för samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken inom Kungliga nationalstadsparken. Beslutet innebär att det krävs anmälan för samråd vid vissa åtgärder som berör skyddsvärda träd och vid viss ändrad användning av vegetationstäckt mark i nationalstadsparken. Det gäller bl.a. fällning och kraftig beskärning av träd.

Utvecklingsprojekt inom Kungliga nationalstadsparken

I Länsstyrelsen i Stockholms läns rapport Utvecklingsprojekt inom Kungliga nationalstadsparken (rapport 2025:25) redovisas ett stort antal utvecklingsprojekt som genomförts för att utveckla och bevara nationalstadsparken. Projekten har bl.a. handlat om restaurering av de historiska parkerna, åtgärder för biologisk mångfald samt tillgänglighets- och informationsprojekt. I rapporten redogörs också för länsstyrelsens samordningsuppdrag.

Pågående arbete

I förstudien Nationell fysisk planering, som beskrivs ovan i avsnittet Riksintressen, föreslås bl.a. en ny struktur för systemet med riksintressen och att det bör finnas nationella territoriella anspråk för vissa specifika geografiska områden, och att nationalstadsparker pekas ut som ett sådant område.

Förstudien bereds inom Regeringskansliet. Som framgår ovan har regeringen i budgetpropositionerna för 2025 och 2026 aviserat en översyn av de befintliga systemen och regelverken i syfte att upprätta en mer sammanhållen ordning för nationell fysisk planering baserad på en samlad samhällsekonomisk analys.

Tidigare behandling

Utskottet har tidigare behandlat och avstyrkt ett motionsyrkande om utvärdering av nationalstadsparken (bet. 2023/24:CU16). Riksdagen följde utskottet.

Utskottets ställningstagande

Enligt ovan har Länsstyrelsen i Stockholms län ett särskilt ansvar att ha uppsikt över Kungliga nationalstadsparken, vilket omfattar frågor om utvecklingen av parkens kvaliteter och nyttjande samt hur bestämmelser om parken tillämpas. Förstudien om nationell fysisk planering bereds inom Regeringskansliet och en utredning om nationell fysisk planering har aviserats. Utskottet ser med hänsyn till gällande bestämmelser och pågående arbete inte skäl för riksdagen att vidta någon åtgärd med anledning av motionsförslagen och utskottet avstyrker motionsyrkandena.

Skyddet av jordbruksmark

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om skyddet för jordbruksmark. Utskottet hänvisar till pågående beredning inom Regeringskansliet. Jämför reservation 3 (V) och 4 (C).

Motionerna

I partimotion 2025/26:2784 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 51 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör återkomma med ett förslag till nationell målsättning för bevarande av bördig åkermark. Syftet är att motverka exploatering av sådan mark.

I kommittémotion 2025/26:3184 av Alireza Akhondi m.fl. (C) yrkande 14 föreslås ett tillkännagivande om en utredning som bör se över hur man i samband med eventuell exploatering av åkermark definierar bl.a. väsentligt samhällsintresse.

I motion 2025/26:425 av Stina Larsson (C) föreslås ett tillkännagivande om att tillsätta en utredning som tittar på hur begreppet ”väsentliga samhällsintressen” definieras vid planläggning av mark och vilka eventuella förändringar och förtydliganden som behöver göras för att tillämpningen ska fungera.

I motion 2025/26:997 av Christofer Bergenblock (C) föreslås ett tillkännagivande om att förtydliga innebörden av ”brukningsvärd jordbruksmark” och ”väsentliga samhällsintressen” i 3 kap. 4 § miljöbalken i syfte att klargöra och stärka skyddet för jordbruksmarken.

I motion 2025/26:810 av Mikael Larsson (C) föreslås ett tillkännagivande om byggnation på landsbygden. Motionären anför bl.a. att det bör utredas hur begreppet jordbruksmark används i miljöbalken så att jordbruksmark ska fortsätta användas till just lantbruket. Han anser också att man för att få till en attraktiv landsbygdsutveckling också bör öppna upp för att en del typer av jordbruksmark som i dag är svår att använda för lantbruket på ett enklare sätt kan bebyggas.

Bakgrund

Bestämmelser om hushållning med mark- och vattenområden finns som nämnts i föregående avsnitt i 3 och 4 kap. miljöbalken. Av 3 kap. 4 § miljöbalken framgår att jordbruk är av nationell betydelse och att brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och att detta behov inte kan tillgodoses på ett från en allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk. Bestämmelsen innebär att det krävs en utredning som visar att den aktuella marken är brukningsvärd jordbruksmark, och i sådana fall även en konkret utredning som visar att behovet av att tillgodose ett väsentligt samhällsintresse inte kan tillgodoses på annat sätt.

Miljöbalken anger att om ett område är av riksintresse för flera oförenliga ändamål ska företräde ges åt det eller de ändamål som på lämpligaste sätt främjar en långsiktig hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt. Om området eller en del av området behövs för en anläggning för totalförsvaret ska försvarsintresset ges företräde (3 kap. 10 §).

Pågående arbete

Rapport från Jordbruksverket

På uppdrag av regeringen har Jordbruksverket analyserat behovet av och möjligheterna att stärka skyddet av jordbruksmark (dnr LI2023/00191, LI2024/01686). Resultatet redovisades den 1 mars 2025 i rapporten Stärkt skydd av jordbruksmark samt solelsproduktion i den gemensamma jordbrukspolitiken. I rapporten bedömer Jordbruksverket att skyddet av jordbruksmark i Sverige behöver stärkas och anför att jordbruksmarken är en grundläggande resurs som behöver värnas för primärproduktion av livsmedel. Jordbruksmarken behövs för Sveriges livsmedelsförsörjning och för att vi ska nå uppsatta miljömål, och åtgärder behöver vidtas som stärker vår livsmedelsberedskap. Man bör enligt verket vara ytterst restriktiv med att ta jordbruksmark i anspråk för andra intressen och i första hand bör annan mark än jordbruksmark användas för dessa ändamål.

Jordbruksverket förordar inte att skyddet av jordbruksmark ska stärkas genom att marken görs till riksintresse. I stället förordas att regeringen låter utreda hur en ändring av 3 kap. 4 § andra stycket miljöbalken, som reglerar jordbruksmarkens skydd, kan genomföras. Genom att skärpa bestämmelsen skulle skyddet för jordbruksmarken stärkas utan att nya riksintresseområden pekas ut. Som en första åtgärd anser Jordbruksverket att man redan nu, genom en ändring i plan- och bygglagen, bör ge länsstyrelserna rätt att överpröva kommunala planer. Det är något som har föreslagits i tidigare utredningar (se SOU 2014:50 och SOU 2015:99).

Jordbruksverkets rapport bereds inom Regeringskansliet.

Tidigare behandling

Utskottet har tidigare avstyrkt motionsyrkanden om skyddet för jordbruksmark (bet. 2022/23:CU13 och bet. 2024/25:CU15). I det senaste betänkandet hänvisade utskottet till att Jordbruksverkets rapport om att stärka skyddet av jordbruksmark bereds inom Regeringskansliet. Riksdagen följde även då utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Jordbruksverkets rapport om att stärka skyddet av jordbruksmark bereds alltså inom Regeringskansliet. Utskottet står fast vid att resultatet av den pågående beredningen inte bör föregripas och motionsyrkandena bör därmed avslås.

Skyddet av vattenområden och dricksvattentäkter

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om olika åtgärder för säkrad dricksvattenförsörjning och skydd av dricksvattentäkter. Utskottet hänvisar till gällande regler och pågående arbete.

Jämför reservation 5 (S), 6 (C) och 7 (MP).

Motionerna

I kommittémotion 2025/26:3732 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 78 föreslås ett tillkännagivande om att trygga en säker dricksvattenförsörjning genom att stärka det lagliga skyddet för dricksvattentäkterna.

I kommittémotion 2025/26:2825 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 4 föreslås ett tillkännagivande om att kartlägga underjordiska vattenresurser och främja återskapande av grundvatten.

I kommittémotion 2025/26:3405 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 26 föreslås ett tillkännagivande om att skydda vattentäkterna och se till att det finns fungerande reservvattentäkter.

I kommittémotion 2025/26:3419 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 21 föreslås ett tillkännagivande om att stärka skyddet av yt- och grundvatten genom att införa en reglering i miljöbalken. I yrkande 22 föreslås ett tillkännagivande om att åsar och naturgrusavlagringar i större utsträckning måste förvaltas som dricksvattenreserver och inte exploateras eller förorenas.

I kommittémotion 2025/26:3408 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 7 och i motion 2025/26:3433 av Rebecka Le Moine (MP) yrkande 1 föreslås tillkännagivanden om att skydda Vätterns vatten genom ett överordnat riksintresse och se till att krav på tillräckliga vattenskyddsområden införs.

I motionerna 2025/26:535 av Johan Andersson (S) och 2025/26:1238 av Niklas Sigvardsson m.fl. (S) yrkande 1 föreslås tillkännagivanden om att se över förutsättningarna för ett starkare skydd för Vätterns vatten.

I kommittémotion 2025/26:3421 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 21 föreslås ett tillkännagivande om att utreda hur dricksvattentäkten Mälaren ska kunna skyddas mot inträngning av bräckt vatten orsakad av stigande havsnivåer.

I motion 2025/26:1386 av Karin Sundin m.fl. (S) föreslås ett tillkännagivande om att överväga att tillsätta en utredning i syfte att säkerställa en robust Mälar-Hjälmarregion i ett förändrat klimat. I motion 2025/26:1948 av Hans Ekström (S) föreslås ett tillkännagivande om att överväga en långsiktig och sammanhållen plan för Mälaren.

I motion 2025/26:629 av Hanna Westerén (S) föreslås ett tillkännagivande om Gotland som pilotområde för förändrad vattenanvändning.

Bakgrund

Områden av riksintresse för vattenförsörjningen

En allmän redogörelse för hushållningsbestämmelserna i 3 och 4 kap. miljöbalken finns ovan under rubriken Riksintressen. Som nämnts i det avsnittet ska mark- och vattenområden som är av riksintresse för bl.a. vattenförsörjningen skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra eller skada ändamålen (3 kap. 8 § andra stycket miljöbalken). Bestämmelsen tar bl.a. sikte på att mark ska reserveras för anläggningar för vattenförsörjningen. Sådana anläggningar kan utgöras av tunnlar, ledningar m.m. som har stor betydelse för överföringen av t.ex. dricksvatten mellan eller inom olika regioner i landet. Vidare kan staten peka ut särskilda områden som är av betydelse för vatten-försörjningen. Det är Havs- och vattenmyndigheten som för statens räkning beslutar om riksintresseanspråk för sådana områden. För närvarande har myndigheten beslutat om 28 områden som den bedömer vara av riksintresse för vattenförsörjningen. För varje utpekad område har myndigheten tagit fram en värdebeskrivning för anläggningen, motiv till utpekandet, markanspråk, åtgärder som kan försvåra nyttjandet av anläggningen samt en beskrivning av

den vattentäkt som är knuten till anläggningen och de risker och hot som kan påverka vattentäkten.

Vattenskyddsområden

I 7 kap. miljöbalken finns bestämmelser om bl.a. vattenskyddsområden. Genom att inrätta ett mark- eller vattenområde som ett vattenskyddsområde kan en grund- eller ytvattentillgång med betydelse som nuvarande eller framtida vattentäkt särskilt skyddas genom föreskrifter som begränsar verksamhet inom området. Vattenskyddsområdet har en geografisk avgränsning och kan vara indelat i olika zoner. Ett vattenskyddsområde kan inrättas genom beslut av länsstyrelsen eller en kommun. För ett vattenskyddsområde ska länsstyrelsen eller kommunen utfärda sådana föreskrifter som behövs för att tillgodose syftet med området. Det handlar om inskränkningar i rätten att förfoga över fastigheter i området. Genom att inrätta ett vattenskyddsområde tydliggörs vad som utifrån bl.a. miljöbalken gäller för verksamhetsutövare och andra inom området för att vattenförekomsten ska få ett tillräckligt skydd. Länsstyrelserna får då även ansvar för tillsynen. Tillsynsmyndigheten får även meddela förelägganden och förbud i enskilda fall samt ingripa för att skydda vattenresursen och syftet med vattenskyddsområdet. Vissa aktiviteter i vattenskyddsområden är straffbelagda enligt 29 kap. 2 § 3 och 2 a § miljöbalken.

Havs- och vattenmyndigheten ger vägledning och tillsynsvägledning till kommuner och länsstyrelser om vattenskyddsområden. Som ett alternativ till att inrätta vattenskyddsområden enligt 7 kap. miljöbalken finns också en möjlighet för kommuner att utfärda lokala skyddsföreskrifter om en vattentäkt.

EU:s vattendirektiv och dricksvattendirektiv

Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG av den 23 oktober 2000 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område, EU:s s.k. vattendirektiv, antogs 2000 och syftar till att bevara och förbättra vattenmiljön i grundvatten och ytvatten. Genom direktivet ställs krav på medlemsstaterna att utforma en förvaltning av sina vatten för att minska föroreningar av särskilt prioriterade ämnen, främja hållbar vattenanvändning och förbättra vattenkvaliteten för de ekosystem som är beroende av vatten. I Sverige har EU:s vattendirektiv genomförts genom bl.a. 5 kap. miljöbalken och vattenförvaltningsförordningen (2004:660).

I december 2020 antog Europaparlamentet och rådet ett nytt dricksvattendirektiv om kvaliteten på dricksvatten, Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2020/2184 av den 16 december 2020 om kvaliteten på dricksvatten. Direktivet reglerar kvaliteten på dricksvatten för alla inom EU, och målen är att skydda människors hälsa från skadliga effekter av alla slags föroreningar av dricksvatten genom att säkerställa att det är hälsosamt och rent samt att förbättra tillgången till dricksvatten. Direktivet innebär bl.a. att det ska införas en ny riskbaserad metod för dricksvattensäkerhet som omfattar alla faser i dricksvattenproduktionskedjan. Det nya dricksvattendirektivet har i Sverige

genomförts genom lagändringar i bl.a. miljöbalken och plan- och bygglagen som trädde i kraft den 1 mars 2024 (prop. 2023/24:30, bet. 2023/24:MJU6, rskr. 2023/24:122). Lagändringarna innebär bl.a. att det i 5 kap. miljöbalken har införts ett bemyndigande att meddela föreskrifter om skyldighet för en kommun att lämna de uppgifter som behövs för att bedöma risker i tillrinningsområden för dricksvattenuttag.

I propositionen konstaterade regeringen att det kan finnas vinster med att samordna processerna för skydd av områden avsedda att användas som dricksvatten enligt EU:s vattendirektiv och vattenskyddsområden enligt 7 kap. miljöbalken (prop. 2023/24:30 s. 35). I arbetet med riskbedömningen och riskhanteringen av tillrinningsområden bör enligt regeringen vattenmyndigheterna således i så stor utsträckning som möjligt beakta vilka vattenskyddsområden som finns och ta till vara den möjlighet som finns i svensk rätt att skydda dricksvatten genom vattenskyddsområden. Regeringen anförde vidare att om ett vattenskyddsområde enligt 7 kap. miljöbalken eller något annat skydd enligt nationell rätt helt eller delvis sammanfaller med det område som vattenmyndigheten ska riskbedöma, bör en beskrivning av dessa skydd ingå i riskbedömningen.

Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram

Sveriges landområden och kustvattenområden är indelade i fem vattendistrikt. För varje vattendistrikt finns en länsstyrelse som har utsetts till vattenmyndighet, med en vattendelegation som ska besluta inom vattenmyndighetens ansvarsområde. Vattendelegationerna är utsedda av regeringen. Vart sjätte år fastställer vattendelegationerna i varje vattendistrikt en förvaltningsplan med åtgärdsprogram samt miljökvalitetsnormer för distriktets vattenförekomster. Ett åtgärdsprogram ska bl.a. innehålla åtgärder för inrättande av vattenskyddsområden eller för att på annat sätt skydda dricksvatten (6 kap. 5 § vattenförvaltningsförordningen). Vattenmyndigheten ska vidare se till att det finns ett uppdaterat register över skyddade områden för vattendistriktet i enlighet med artikel 6 i EU:s vattendirektiv (3 kap. 2 § vattenförvaltningsförordningen).

Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram för förvaltningsperioden 2022–2027 innehåller ett antal åtgärder som behövs för att vattenförekomsterna i vattendistriktet ska nå den kvalitet som miljökvalitetsnormerna anger. Syftet med åtgärderna är bl.a. att säkerställa ett långsiktigt skydd för den nuvarande och framtida dricksvattenförsörjningen. Åtgärderna är av administrativ karaktär och riktar sig till centrala myndigheter och verk, länsstyrelser, kommuner och regioner. Det handlar t.ex. om att kommunerna i samråd med länsstyrelserna ska anordna det skydd som krävs för allmänna och enskilda dricksvattentäkter, exempelvis i form av vattenskyddsområden, göra en översyn av vattenskyddsområden som inrättats före införandet av miljöbalken och om behov finns revidera skyddsområdets avgränsningar och tillhörande föreskrifter så att tillräckligt skydd uppnås.

Pågående arbete

Nationell fysisk planering

Som framgår ovan har en särskild utredare haft i uppdrag att genomföra en förstudie om nationell fysisk planering. Uppdraget redovisas i promemorian Nationell fysisk planering (Ds 2023:28). I uppdraget ingick att föreslå en struktur för hur den nationella fysiska planeringen kan utformas samt vilka frågor och intressen som bör omfattas av en sådan planering. I förstudien lyfter man bl.a. fram att Riksintrasseutredningens förslag om ökat skydd för dricksvattenförsörjning bör vara vägledande vid utformning av ny lagstiftning (se SOU 2015:99). Förstudien bereds inom Regeringskansliet. Regeringen har vidare i budgetpropositionerna för 2025 och 2026 aviserat att det finns skäl att se över det befintliga regelverket i syfte att upprätta en mer sammanhållen ordning för nationell fysisk planering baserad på en samlad samhälls-ekonomisk analys (prop. 2024/25:1 utg.omr. 18 s. 27 och prop. 2025/26:1 utg.omr. 18 s. 27).

Va-beredskapsutredningen

Va-beredskapsutredningen bedömer i sitt betänkande SOU 2024:82 att frågor om vattenhushållning och skydd av vattenresurser behöver hanteras inom beredskapssystemet. Utredningen föreslår att regeringen låter utreda på vilket sätt sådana frågor kan inkluderas i arbetet inom sektorn livsmedelsförsörjning och dricksvatten. För att stärka skyddet för vattenresurser och begränsa överanvändningen av dessa behöver olika åtgärder vidtas, t.ex. beslut om vattenskyddsområde. Att planera och vidta nödvändiga åtgärder för att skydda vattenresurser och förbehålla användningen av dessa för dricksvattenproduktion bedömer utredningen vara en angelägen uppgift för att stärka beredskapen. Utredningens förslag bereds inom Regeringskansliet.

Uppdrag till Havs- och vattenmyndigheten om kartläggning av vattenbalanser m.m.

Havs- och vattenmyndigheten ska enligt regleringsbrevet för 2024 identifiera särskilt känsliga avrinningsområden för vattenuttag och ta fram underlag för att kunna göra vattenbalanser för dessa. Havs- och vattenmyndigheten ska inhämta information och synpunkter från Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI), Sveriges geologiska undersökning (SGU) samt länsstyrelserna. I arbetet ska det ges möjlighet för andra relevanta myndigheter och samhällsaktörer att lämna synpunkter. Underlaget ska ligga till grund för den analys som ska göras i uppdraget av hur naturmiljön och ekosystemtjänsternas vattenbehov tillgodoses i balans med andra behov av vattenuttag vid torka och vattenbrist till följd av klimatförändringar, samt hur möjliga åtgärder baserat på lokala förutsättningar inom avrinningsområdet ska identifieras. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet årligen senast den 31 december med slutredovisning 2026.

Havs- och vattenmyndigheten ska vidare enligt regleringsbrevet för 2025 återsrapportera vidtagna åtgärder och resultat när det gäller arbetet med de uppgifter som tillkommit som en följd av Sveriges genomförande av Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2020/2184 om kvaliteten på dricksvatten.

Uppdrag till länsstyrelserna att skydda dricksvattenförsörjningen

Under åren 2018–2021 gjordes en särskild satsning på 50 miljoner kronor per år till länsstyrelserna för att de skulle genomföra insatser som långsiktigt säkerställer dricksvattenförsörjningen och vattenskyddet. Satsningen förlängdes och utökades och under åren 2022–2024 fördelades 80 miljoner kronor per år. I regleringsbrevet för 2024 fick länsstyrelserna i uppdrag att redovisa resultatet av sitt arbete med att skydda dricksvattenförsörjningen, inklusive skyddet av vatten som utnyttjas eller som kan komma att utnyttjas som vattentäkt enligt 7 kap. 21 och 22 §§ miljöbalken. En samlad redovisningsrapport från Länsstyrelsen i Kalmar län lämnades den 26 februari 2025 (dnr 9816-2024). Av rapporten framgår att länsstyrelserna har utökat sitt arbete med att skydda och säkra dricksvatten genom att nya vattenskyddsområden har bildats. Viktiga kunskapsunderlag i form av regionala vattenförsörjningsplaner har tagits fram. Vattenförsörjningsfrågor kopplade till höjd beredskap, kris och krig har fått ökat fokus liksom dricksvattenfrågor som har med klimatförändringar att göra. Totalt har närmare 2 miljoner konsumenter fått tillgång till vatten från dricksvattentäkter med ett förbättrat skydd under åren 2019–2024.

Länsstyrelserna ska enligt regleringsbrevet för 2026 redovisa resultatet av sitt arbete med att skydda dricksvattenförsörjningen vad gäller skyddet av vatten som utnyttjas eller som kan komma att utnyttjas som vattentäkt enligt 7 kap. 21 och 22 §§ miljöbalken. Uppdraget ska senast den 1 mars 2027 redovisas till Regeringskansliet.

Tidigare behandling

Utskottet har tidigare avstyrkt motionsyrkanden om skyddet av vattenområden och dricksvattentäkter (se bet. 2022/23:CU13, bet. 2023/24:CU16 och bet. 2024/25:CU15). I det senaste betänkandet hänvisade utskottet till gällande regler, vidtagna åtgärder och pågående arbete. Riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är viktigt med ett starkt skydd av vattenområden och dricksvattentäkter. Utskottet konstaterar att EU:s dricksvattendirektiv har genomförts och att lagändringarna bl.a. innebär skärpta bestämmelser om dricksvattenkvaliteten. Vidare har länsstyrelserna och Havs- och vattenmyndigheten olika uppdrag som bl.a. syftar till att

långsiktigt säkerställa dricksvattenförsörjningen och vattenskyddet samt kartlägga vattenbalanser. Till detta kommer förstudien om nationell fysisk planering som bereds inom Regeringskansliet, och dessutom har regeringen aviserat en översyn av det befintliga regelverket på området. Med hänsyn till gällande regler och det arbete som pågår finner utskottet inte skäl för riksdagen att ta något initiativ. Därmed bör motionsyrkandena avslås.

Stranderosion m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om åtgärder mot bl.a. stranderosion. Utskottet hänvisar till pågående beredning.
Jämför reservation 8 (MP).

Motionerna

I kommittémotion 2025/26:3421 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 44 föreslås ett tillkännagivande om att ge Boverket och Myndigheten för civilt försvar i uppgift att prioritera kuststräckor i södra Sverige strikt efter vilka nationella värden som hotas och i vad mån ett kustskydd långsiktigt är ett effektivt sätt att skydda dessa intressen. I yrkande 45 föreslås ett tillkännagivande om att ge Boverket och Myndigheten för civilt försvar i uppgift att utreda hur riksintressen kommer att påverkas av stigande havsnivåer eller av de åtgärder som planeras för att skydda prioriterade kuststräckor. I yrkande 46 föreslås ett tillkännagivande om att riksdagen ska fatta beslut om vid vilka kuststräckor staten avser att bygga kustskydd i den takt som krävs för att möta stigande havsnivåer.

I motion 2025/26:201 av Per-Arne Håkansson m.fl. (S) föreslås ett tillkännagivande om att se över möjligheten till ökade statliga insatser för att motverka stranderosionen i Skåne och förbättra samhällsskyddet vid ökade vattenflöden vid extremväder.

I motion 2025/26:1661 av Emma Ahlström Köster m.fl. (M) behandlas yrkanden om insatser mot erosion bl.a. i Skåne. I yrkande 2 föreslås ett tillkännagivande om att se över möjligheten att ta fram förslag till förenklat och samordnat regelverk för strandfodring, med en huvudansvarig myndighet. I yrkande 3 föreslås ett tillkännagivande om att se över om skyldigheten för kommuner att betala för sand från statens havsbotten som återförs till erosionsdrabbade stränder bör tas bort eller kraftigt reduceras. I yrkande 4 föreslås ett tillkännagivande om att se över möjligheten att ta fram en särskild nationell handlingsplan mot stranderosion, där Skåne pekas ut som pilotregion. I yrkande 5 föreslås ett tillkännagivande om att se över möjligheten att inleda pilotprojekt med naturbaserade lösningar som ålgräsplantering, kombinerat med tekniska skyddsåtgärder, för att pröva och utvärdera olika metoder i samverkan med forskningsinstitut och berörda

kommuner. I yrkande 6 föreslås ett tillkännagivande om att stärka kommunernas arbete genom att integrera lokala kustzonsprogram och riskkartläggningar, som de i Vellinge och Lomma, i den nationella klimatanpassningsstrategin.

I motion 2025/26:426 av Stina Larsson (C) föreslås ett tillkännagivande om insatser mot erosion vid Skånes kuster.

I motion 2025/26:703 av Louise Eklund (L) föreslås ett tillkännagivande om behovet av en nationell strategi mot stranderosion.

Bakgrund

Samordning av stranderosionsfrågor

Statens geotekniska institut (SGI) är en myndighet för geotekniska och miljögeotekniska frågor. I myndighetens uppgifter ingår bl.a. att förebygga jordskred, ras och stranderosion samt att ta fram ny kunskap och nya metoder för att sanera förorenade områden. Därtill bistår myndigheten och ger stöd till kommuner, länsstyrelser och andra myndigheter i hela landet. Myndighetens uppdrag styrs av förordningen (2009:945) med instruktion för Statens geotekniska institut. SGI driver vidare det särskilda organet Delegationen ras, skred och erosion som är ett kontakt- och samverkansorgan för myndigheter som berörs av frågor inom ras och jordskred. Delegationen har fyra mål för de effekter i samhället som ska uppnås på lång sikt:

- Öka förståelsen för och förbättra bedömningen av risker för ras, skred och erosion hos relevanta aktörer i samhället.
- Öka berörda aktörers förmåga att ta ansvar för och hantera ras, skred och erosion.
- Underlätta hållbar planering, byggande och förvaltning med avseende på ras, skred och erosion.
- Lära av inträffade händelser och genomförda åtgärder för att förbättra beredskapen och bygga klokt.

Kartverktyg och inventering

SGI bedriver ett flertal forsknings- och utvecklingsprojekt med fokus på stranderosion. SGI har i samarbete med bl.a. SGU utvecklat ett kartverktyg som kommuner ska kunna använda i sin översiktsplanering för att se vilka områden som bör prioriteras bl.a. när det gäller stranderosion längs kusterna. Till kartunderlaget hör en vägledning om ras, skred och erosion. Kartunderlaget och vägledningen syftar till att sprida kunskap om bl.a. erosion så att hållbara planeringsbeslut kan fattas. Underlaget syftar även till att undvika ekonomiska förluster och förebygga olyckor. Myndigheten arbetar dessutom särskilt med en kartering, dvs. inventering av stranderosion. Arbetet innebär att myndigheten översiktligt har inventerat förutsättningar för stranderosion och tagit fram ett verktyg för att kunna se vilka områden som är

utsatta för stranderosion i Skåne, Halland, Blekinge och östra Småland samt Öland och Gotland.

SGI har vidare mellan åren 2009 och 2022 kartlagt riskerna för skred längs med Göta älv, Norsälven, Säveån och Ångermanälven (SGI:s rapport den 18 december 2024: Prognostisering av framtida erosion i vattendrag till följd av klimatförändring). Det noteras att SGI i det sammanhanget beslutade att ge bidrag till fyra skredsäkrande projekt längs Göta älv, och sammanlagt kommer närmare 190 miljoner kronor att fördelas till kommunerna Göteborg, Lilla Edet och Vänersborg. De fyra projekten är en del av SGI:s uppdrag att minska skredrisken längs Göta älv. Målet är att långsiktigt skydda områden och infrastruktur från de konsekvenser som ras och skred kan orsaka. Genom bidragen kan kommunerna genomföra konkreta åtgärder som minskar riskerna för skred i flera prioriterade områden längs Göta älv.

Hänsyn till risken för erosion vid planläggning och lokalisering av bebyggelse

I PBL anges att bebyggelse och byggnadsverk ska lokaliseras till mark som är lämpad för ändamålet med hänsyn till bl.a. människors hälsa och säkerhet samt risken för olyckor, översvämning och erosion (2 kap. 5 § PBL). Lagen innehåller också möjligheter för kommunen att i en detaljplan bestämma skyddsåtgärder för att motverka t.ex. erosion. Länsstyrelsen ska, inom ramen för sitt tillsynsansvar, överpröva kommunens beslut om detaljplaner eller områdesbestämmelser, bl.a. om beslutet kan antas innebära att bebyggelse blir olämplig med hänsyn till risken för erosion. Länsstyrelsen kan också överpröva byggnadsnämndens beslut om lov eller förhandsbesked.

I kommunernas översiktsplaner ska det bl.a. finnas en redovisning av risken för skador på bebyggelsen till följd av klimatrelaterade olyckor som t.ex. översvämning, ras och erosion (3 kap. 5 § PBL). Kommunen ska vidare varje valperiod sammanställa risk- och sårbarhetsanalyser och fastställa en plan för hur extraordinära händelser ska hanteras. Sådana analyser måste beakta konsekvenserna av klimatförändringarna och kan utgöra ett underlag för den fysiska planeringen (lagen [2006:544] om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap).

Klimatanpassningsåtgärder

Enligt strategin för klimatanpassningsåtgärder är klimatanpassningar särskilt viktiga vid investeringar som har lång livslängd inom sektorer som bedöms som sårbara och samhällsviktiga. Det kan röra vattenförsörjning, avloppssystem, elförsörjning, elektroniska kommunikationer, vattenleder, vägar och järnvägar, bebyggelse och byggnader m.m. Vidare anges att klimatanpassning behövs mot ras, skred, erosion och översvämning som hotar samhällen, infrastruktur och företag, brist i vattenförsörjningen samt biologiska och ekologiska effekter.

Kustskydd

Det finns flera olika metoder att skydda kuster och sjöar mot översvämning och erosion. Kustskyddet kan vara en kombination av utfyllnader, vallar, murar och rörliga anordningar som öppnas eller stängs efter behov. Vågbrytare kan reducera effekter av tillfälliga höga nivåer och på lång sikt kan skyddsportar vara aktuellt för att skydda hamninloppen. Beroende på omfattningen av skydden kan de behöva pekas ut i kommunens översiktsplan.

Strandfodring

Strandfodring är en kustskyddsmetod som innebär att en utfyllnad läggs på en strand för att skapa en nödvändig strandbredd och/eller skydd mot erosion och översvämning. Erosionen tillåts fortsätta i utfyllnaden i stället för i den befintliga stranden, och därför måste ytterligare sand normalt tillföras efter ett visst antal år. Sanden kan komma både från land och från utvinning från havsbotten. Exempelvis kan den sand som drivit ut från en strand till havs återföras från havsbotten till stranden. För att få utvinna sand från havsbotten på detta sätt behövs tillstånd enligt såväl 11 kap. miljöbalken som lagen (1966:314) om kontinentalsockeln. Eftersom det är staten som har rätt att utforska kontinentalsockeln och utvinna dess naturtillgångar enligt lagen måste en kommun som utvinner sand från havsbotten betala ersättning till staten för sanden.

Bidrag till förebyggande åtgärder

Kommuner har möjlighet att söka bidrag hos Myndigheten för civilt försvar till förebyggande åtgärder för bebyggda områden som hotas av en naturolycka, områden där marken har för låg stabilitet och behöver förstärkas eller områden som behöver skydd mot översvämning. Bidragen kan användas till åtgärder för att öka markens stabilitet eller skydda mot översvämning.

Myndighetsstöd vid planärenden

SGI ger myndighetsstöd till landets alla kommuner och länsstyrelser i geotekniska säkerhetsfrågor i planprocessen, däribland risker för erosion.

Boverkets tillsynsvägledning

I Boverkets handbok om PBL (PBL kunskapsbanken) finns en tillsynsvägledning som avser översvämningssrisker. Tillsynsvägledningen ska skapa förutsättningar för att ny bebyggelse blir långsiktigt hållbar och att länsstyrelsernas tillsyn är samordnad och förutsebar.

Pågående arbete

Klimatanpassningsutredningen föreslår i sitt slutbetänkande SOU 2025:51 förändringar för att skapa bättre förutsättningar för genomförandet av

klimateanpassningsåtgärder. Utredningen föreslår att staten bör ta på sig ansvaret för att etablera skydd mot översvämningar från havet längs vissa kuststräckor och lämnar förslag på en process för det. Klimateanpassningsutredningen anför att havsnivåerna åtminstone i södra Sverige kommer att öka snabbare än landhöjningen och då orsaka stora skador eftersom betydande nationella intressen finns lokaliserade längs kusten. Till skillnad från skydd mot översvämningar orsakade av skyfall eller stigande nivåer i vattendrag är havsnivåhöjningarna irreversibla.

Klimateanpassningsutredningen föreslår en beredningsprocess i två steg under fem år. Processen ska leda fram till ett beslut där riksdagen tar ställning till längs vilka kuststräckor staten avser att bygga kustskydd i den takt som krävs för att möta stigande havsnivåer. I ett första steg föreslås Boverket och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (heter nu Myndigheten för civilt försvar) prioritera kuststräckor i södra Sverige strikt efter vilka nationella värden som hotas och i vad mån ett kustskydd, i form av en fysisk barriär, långsiktigt är ett effektivt sätt att skydda dessa intressen. Resultatet av myndigheternas arbete tänks ligga till grund för ett andra steg där en parlamentarisk kommitté, efter kontakt med berörda kommuner och företrädare för de statliga intressena på platsen, ska lägga fram konkreta förslag om var statliga kustskydd ska etableras.

Den parlamentariska kommittén ska också föreslå principer för kostnadsfördelning för utförandet, som kan anpassas till lokala förhållanden och önskemål, samt den statliga organisation som ska ansvara för genomförande och förvaltning. Kommitténs förslag är tänkt att utgöra grunden för beslutet där riksdagen pekar ut vilka kuststräckor som ska skyddas och där regeringen bemyndigas att besluta om placering och utformning av kustskydden. De områden som genom sådana regeringsbeslut reserveras för utbyggnaden av kustskydd ska i sin helhet vara av riksintresse enligt miljöbalken och ska därigenom skyddas mot annan verksamhet som kan försvåra ett genomförande. Regeringen ska också ge en eller flera myndigheter i uppdrag att företräda staten i alla frågor som rör kustskydden. Den eller de myndigheter som får sådana uppdrag ska skaffa den rådgivning och de tillstånd som krävs för att anlägga kustskydd, och tillsammans med aktuella kommuner planera för ett genomförande som integrerar kustskydden i den befintliga miljön. Myndigheterna kommer i förlängningen också att vara byggherrar för kustskydden.

Klimateanpassningsutredningens förslag har varit på remiss och bereds inom Regeringskansliet.

Tidigare behandling

Utskottet har tidigare avstyrkt motionsyrkanden om stranderosion (bet. 2022/23:CU13, och bet. 2024/25:CU15). I det senaste betänkandet hänvisade utskottet till pågående utredning. Riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Stranderosion är ett stort problem i delar av landet, och det finns också flera områden med betydande risk för översvämning. Som framgår ovan har Klimatanpassningsutredningen lämnat ett antal förslag för att skapa bättre förutsättningar för genomförandet av klimatanpassningsåtgärder. Utredningens förslag bereds nu inom Regeringskansliet och utskottet anser att den pågående beredningen inte bör föregripas. Motionsyrkandena bör därför avslås.

Tillstånd till vattenverksamhet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden som gäller tillståndsregleringen av vattenverksamheter. Utskottet hänvisar till bl.a. gällande bestämmelser, pågående arbete och beredning inom Regeringskansliet.

Jämför reservation 9 (S), 10 (V), 11 (C), 12 (MP), 13 (C) och 14 (S).

Motionerna

Vattenkraft

I partimotion 2025/26:2784 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 45 föreslås ett tillkännagivande om att omprövningen av vattenkraft bör återupptas med de ursprungliga kraven på att införa moderna miljövillkor för den gamla vattenkraften. I yrkande 46 föreslås ett tillkännagivande om att krav på s.k. minimitappning vid befintliga och nya vattenkraftverk bör införas i syfte att förhindra torrläggning av vattendrag.

I kommittémotion 2025/26:3732 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 77 föreslås ett tillkännagivande om att förena höga miljökrav med fungerande förutsättningar för framtidens småskaliga vattenkraft.

I motion 2025/26:1389 av Sten Bergheden (M) yrkande 1 föreslås ett tillkännagivande om att all bedömning av småskalig vattenkraftsverksamhet bör utgå från att de småskaliga vattenkraftverken är samhällsviktiga verksamheter. I yrkande 3 föreslås ett tillkännagivande om att Sverige bör se över all lagstiftning som berör den småskaliga vattenkraften i syfte att rädda och utveckla den befintliga småskaliga vattenkraften i Sverige. I motion 2025/26:3311 föreslår samma motionär ett tillkännagivande om att se över möjligheten att pausa alla pågående och planerade omprövningsprocesser som rör de småskaliga vattenkraftverken tills det är klarlagt vilka konsekvenser omprövningen får för elproduktionen.

I motion 2025/26:1484 av Magnus Jacobsson m.fl. (KD) föreslås ett tillkännagivande om att underlätta för bevarande och utveckling av den småskaliga vattenkraften.

I kommittémotion 2025/26:3582 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 116 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen skyndsamt bör återkomma med lagstiftnings- eller förordningsändringar som skyndsamt träder i kraft snarare än förlänger pausen för vattenkraftens miljöprövningar, och att genomförandet av dessa ändringar inte bör innebära en kraftigt negativ påverkan på den totala kraftproduktionen. I yrkande 118 föreslås ett tillkännagivande om att säkerställa att såväl jordbruksmark som kulturmiljöer har möjlighet att använda de undantag som finns inom ramen för miljöanpassning av vattenkraften. I yrkande 120 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen ska säkerställa att platsspecifika bedömningar kring alla nyttor och konsekvenser görs med beräkningsgrunder som är vedertagna och transparenta och att detta görs i samråd med berörda aktörer inom ramen för miljöanpassningen av vattenkraften som är gällande för såväl vattenkraft som dammar i övrigt samtidigt som kostnaden tas av ansvarig myndighet.

I kommittémotion 2025/26:3774 av Emma Nohrén m.fl. (MP) yrkande 51 föreslås ett tillkännagivande om att de orörda älvorna och vattendragen ska bevaras. I yrkande 52 föreslås ett tillkännagivande om vikten av att miljöprövningarna av vattenkraften skyndsamt återupptas, utan försämrade miljökrav. I yrkande 53 föreslås ett tillkännagivande om att även stora vattenkraftverk ska miljöanpassas, och att utgångspunkten bör vara minimitappning.

I motion 2025/26:605 av Lars Isacsson m.fl. (S) föreslås ett tillkännagivande om att en nationell strategi bör övervägas för hantering av dammar och vattenkraft i mindre vattendrag, där miljö, kulturmiljö, energiförsörjning och lokalsamhällets utveckling vägs samman.

I motion 2025/26:67 av Josef Fransson (SD) föreslås ett tillkännagivande om att ge Myndigheten för civilt försvar i uppdrag att konsekvensutreda implementeringen av vattendirektivet. Motionären anför att vattendirektivet i Sverige har lett till en tolkning där tusentals vattenkraftverk m.m. hotas av utrivningar och ägarna tvingas välja mellan utrivning eller kostsamma miljöprövningar där resultatet ändå kan sluta med utrivning.

I motion 2025/26:1735 av Crister Carlsson och Thomas Ragnarsson (båda M) föreslås ett tillkännagivande om att överväga att pausa dammutrivningarna och mer nogsamt avväga de olika intressen som står emot varandra.

I motion 2025/26:2605 av Anders W Jonsson och Helena Vilhelmsson (båda C) föreslås ett tillkännagivande om att snarast påbörja en revidering av lagstiftningen för att kulturhistoriska värden ska ges högre status vid beslut om utrivning av dammar.

I motion 2025/26:540 av Inga-Lill Sjöblom (S) föreslås ett tillkännagivande om behovet av en översyn av nuvarande lagstiftning kring ytvattenhantering. Motionären anför bl.a. att det är viktigt att tillståndprocesser är effektiva och

anpassade till dagens behov; samtidigt måste de fortsatt säkerställa att miljö kvalitetsnormer och ekologiska värden beaktas.

Markavvattning

I kommittémotion 2025/26:2825 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 5 föreslås ett tillkännagivande om att se över hur vatten kan användas effektivare i landskapet. Motionärerna anför bl.a. att en översyn av dagens vattenlagstiftning behövs så att den inte bara anpassas till att leda bort vatten utan även samla upp vatten. Det kan t.ex. handla om att anlägga bevattnings- och kombidammar.

I kommittémotion 2025/26:2833 av Helena Lindahl m.fl. (C) yrkande 34 föreslås ett tillkännagivande om att se över markavvattningsbestämmelserna. Motionärerna framhåller att regelverket av många upplevs som komplicerat och otydligt.

I motion 2025/26:1296 av Sten Bergheden (M) föreslås ett tillkännagivande om att se över möjligheten till en översyn av kostnadsfördelningen vid exploatering. Motionären anför att när åkermark bebyggs kan detta orsaka att vattenflödena förändras i kringliggande vattendrag, med följderna att andelar och fördelningen av underhållskostnader behöver räknas om. Enligt motionären borde den som är orsaken till förändringarna vara skyldig att stå för de kostnader som kan uppstå i samband med en sådan ansökan.

Vandringsleder och passager för fisk

I kommittémotion 2025/26:3733 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 55 föreslås ett tillkännagivande om att där det är möjligt och rimligt skapa vandringsvägar för fiskar vid sidan av dammar och vattenkraftverk.

I motion 2025/26:887 av Peder Björk m.fl. (S) föreslås ett tillkännagivande om att verka för att återskapa fungerande fiskvandringsvägar i vattenkraftspåverkade älvar där det är möjligt och rimligt, med hänsyn till att vattenkraften är en viktig stomme i vårt elsystem.

I motion 2025/26:1300 av Björn Söder m.fl. (SD) yrkande 3 föreslås ett tillkännagivande om att vidta åtgärder för att underlätta för ålen att ta sig förbi vattenkraftverk.

Bakgrund

Tillstånd eller anmälan för vattenverksamhet

Bestämmelser om vattenverksamhet finns i 11 kap. miljöbalken. Med vattenverksamhet avses bl.a. uppförande, ändring, lagning eller utrivning av en anläggning i ett vattenområde. För att få bedriva vattenverksamhet krävs som huvudregel tillstånd eller anmälan, om det inte är uppenbart att varken allmänna eller enskilda intressen skadas genom vattenverksamhetens inverkan på vattenförhållandena (11 kap. 12 § första stycket). Tillstånd för vattenverksamhet prövas av mark- och miljödomstolen (11 kap. 9 b §). Ansökan om

tillstånd till markavvattning prövas dock av länsstyrelsen, om den inte ska prövas av mark- och miljödomstolen enligt 7 kap. 19 eller 20 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet. Ett tillstånd till vattenverksamhet får förenas med villkor (16 kap. 2 § miljöbalken).

Till vattenverksamhet räknas även sådana dammar som definieras som en vattenanläggning vars syfte är att dämna upp eller utestänga vatten eller blandningar av vatten och annat material (11 kap. 4 §). Begreppet omfattar avbördningsanordningar och intag samt invallningar, slussportar och gruvdammar (prop. 2013/14:38 s. 56 f.).

Alla vattenverksamheter är således inte tillståndspliktiga. För de flesta mindre vattenverksamheter räcker det med en anmälan till en länsstyrelse. Som exempel på åtgärder som inte kräver tillstånd men som behöver anmälas kan nämnas anläggandet av våtmark där vattenområdet har en yta som inte överstiger fem hektar och uppförandet av en anläggning, fyllning eller pålning i ett vattendrag om den bottenyta som verksamheten omfattar i vattendraget uppgår till högst 500 kvadratmeter (se 19 § förordningen [1998:1388] om vattenverksamheter). Vidare krävs normalt sett inte tillstånd för rensningar i vattenområden, vare sig naturliga sådana eller vattenanläggningar, t.ex. diken, och för att återställa vattendrag. Exempelvis krävs inte tillstånd för rensningar som utförs för att bibehålla vattnets djup eller läge (11 kap. 15 § miljöbalken).

Tillståndsprövningen enligt miljöbalken omfattar flera steg, bl.a. ett undersökningssamråd och att ta fram underlag, såsom en miljökonsekvensbeskrivning. Vanligtvis är det mark- och miljödomstolen som prövar ansökan och beslutar om tillstånd.

EU:s vattendirektiv och miljökvalitetsnormer

En närmare redogörelse för EU:s vattendirektiv och den svenska vattenförvaltningen finns i avsnittet Skyddet av vattenområden och dricks-vattentäkter ovan. Som nämns i det avsnittet är ett moment i arbetet med det nationella genomförandet av vattenförvaltningen, som grundar sig på EU:s vattendirektiv, att fastställa miljökvalitetsnormer. Miljökvalitetsnormer för ytvatten omfattar sjöar, vattendrag och kustvatten. Syftet med normerna är att säkra vattenkvaliteten. En miljökvalitetsnorm beskriver den kvalitet en vattenförekomst ska ha nått vid en viss tidpunkt, dvs. målet med arbetet för varje vattenförekomst. Miljökvalitetsnormerna anger en lägstanivå. Vattenförekomsten får alltså inte påverkas av en verksamhet på så sätt att kvaliteten blir sämre än den status som anges i normen. Huvudregeln är att alla vattenförekomster ska uppnå det som kallas god status. I vissa fall innebär målet att uppnå god status en betydande negativ påverkan på viktiga samhällsvärden eller verksamheter. Under vissa förutsättningar medger EU:s vattendirektiv att vattenförekomsten då kan förklaras som konstgjord eller kraftigt modifierad. Följden av detta blir att mindre stränga krav kan tillämpas. I stället för ekologisk status klassificeras för en sådan vattenförekomst ekologisk potential.

I januari 2019 infördes en skyldighet i vattenförvaltningsförordningen för vattenförvaltningen att fullt ut använda alla de möjligheter som EU-rätten ger till undantag och förklarande av vatten som kraftigt modifierade.

Havs- och vattenmyndigheten har tagit fram vägledningar om kraftigt modifierade vatten, bl.a. en vägledning för att hjälpa den som ska fastställa en vattenförekomst som kraftigt modifierad på grund av ett vattenkraftverk.

Bestämmelser om miljökvalitetsnormer och miljökvalitetsförvaltning finns i 5 kap. miljöbalken. Miljökvalitetsnormer är som huvudregel bindande att följa för myndigheter, kommuner och verksamhetsutövare i enskilda provningar. Miljökvalitetsnormerna ska dock omprövas vid behov. Vid en enskild miljöprovning kan det t.ex. komma fram ny information som visar att miljökvalitetsnormen för vatten som berörs av provningen har beslutats på felaktiga grunder. Provningsmyndigheten ska då begära ett yttrande från vattenmyndigheten i distriktet och redovisa skillnaden mellan nuvarande status och den status som legat till grund för miljökvalitetsnormen. Det innebär att det i samband med en provning finns utrymme att justera felaktigheter. Om vattenmyndigheten, efter att ha tagit del av en begäran om yttrande, bedömer att det inte finns förutsättningar att ändra den aktuella miljökvalitetsnormen ska vattenmyndigheten anmäla detta till regeringen. Vattenmyndigheten ska därefter avvakta med sitt slutliga yttrande till dess att regeringen har beslutat i ändringsfrågan.

Nationell plan för moderna miljövillkor för vattenkraften

Sedan den 1 januari 2019 gäller enligt 11 kap. 27 § miljöbalken att den som bedriver en tillståndspliktig vattenverksamhet för produktion av vattenkraftsel ska se till att verksamheten har moderna miljövillkor. Med detta avses att tillståndets villkor eller bestämmelser till skydd för människors hälsa och miljön har bestämts enligt miljöbalken genom en dom eller i ett beslut som inte är äldre än 40 år. Omprövning görs på verksamhetsutövarens initiativ. Efter en ansökan om omprövning av en vattenverksamhet för moderna miljövillkor ska tillståndsmyndigheten enligt 24 kap. 10 § miljöbalken upphäva, ändra och besluta om nya bestämmelser och villkor i den utsträckning som behövs med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön. Bestämmelser och villkor som innebär att verksamheten avsevärt försvåras får beslutas endast om det behövs för att följa en miljökvalitetsnorm eller någon annan bestämmelse som följer av Sveriges medlemskap i EU. Tillstånd ska endast återkallas om det är nödvändigt för att tillgodose ett sådant behov eller om verksamhetsutövaren medger att tillståndet återkallas.

Enligt 11 kap. 28 § miljöbalken ska det finnas en nationell plan för de omprövningar som avses i 11 kap. 27 §. Planen ska ange en nationell helhetssyn i fråga om att verksamheterna ska föras med moderna miljövillkor på ett samordnat sätt med största möjliga nytta för vattenmiljön och för en nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel. I förordningen (1998:1388) om vattenverksamheter regleras hur myndigheternas arbete med att ta fram det

underlag som ska ligga till grund för regeringens beslut om en nationell plan ska genomföras, samt vilka krav som ska ställas på underlaget. Länsstyrelserna ansvarar enligt 42 a § samma förordning för att samverka verksamhetsutövare, samt med berörda kommuner, myndigheter och intresseorganisationer. Under samverkan ska de länsstyrelser som är vattenmyndigheter se över klassificeringen av och miljökvalitetsnormerna för de ytvattenförekomster som påverkas.

I juni 2020 beslutade regeringen om en nationell plan för moderna miljövillkor för vattenkraften. Utifrån den nationella planen kommer alla vattenkraftverk som anmälts till planen att prövas systematiskt, t.ex. genom att alla kraftverk i en älvsträcka prövas samtidigt med möjlighet att samordna beslutsunderlag. Vilka konkreta krav på skyddsåtgärder och försiktighetsmått som ska ställas på en enskild verksamhet anges inte i den nationella planen utan avgörs av tillståndsmyndigheten i varje enskilt fall. Tidsplanen för när vattenkraftsägarna senast ska lämna in sina ansökningar framgår av 39 § och bilagan till förordningen om vattenverksamheter.

I januari 2023 beslutade regeringen att omprövningarna av vattenkraften skulle pausas i tolv månader. Pausen förlängdes sedan i flera omgångar. Regeringens syfte med att pausa omprövningarna var att man ville se över och reformera omprövningsprocessen, bl.a. för att säkerställa att omprövningarnas påverkan på vattenkraften blev acceptabel ur ett elsystemperspektiv.

Omprövningarna av vattenkraften återupptogs den 1 juli 2025 efter att regeringen beslutat om ett antal förordningsändringar i bl.a. vattenförvaltningsförordningen (2004:660) och förordningen (1998:1388) om vattenverksamheter.

De förordningsändringar som regeringen beslutat innebär bl.a. att man nu ger ytterligare tyngd åt vattenkraftens förmågor vid miljökvalitetsnormsättningen. Vidare ska de länsstyrelser som är vattenmyndigheter se över klassificering och normsättning av en vattenförekomst samtidigt som samverkan pågår inför det att verksamhetsutövarna ska lämna in sina ansökningar om omprövning av vattenkraftverk och dammar. Havs- och vattenmyndigheten har fått i uppdrag att tillsammans med Svenska kraftnät och Statens energimyndighet se över de s.k. HARO-värdena¹ samt utarbeta vägledning för hur intresset av en nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel ska beaktas inom ramen för vattenförvaltningsarbetet.

För de verksamhetsutövare som inte anmält sin verksamhet till den nationella planen, vilket var frivilligt, finns en skyldighet att på egen hand ansöka om omprövning för att förse verksamheten med moderna miljövillkor. Enligt 11 kap. 27 § andra stycket miljöbalken får en verksamhet fortsätta att bedrivas till dess att en omprövning är klar om verksamhetsutövaren antingen har ansökt om tillstånd eller omprövning för att förse verksamheten med moderna miljövillkor eller verksamheten omfattas av den nationella planen

¹ HARO-värde är ett riktvärde nedbrutet på 22 huvudavrinningsområden (HARO) för hur mycket av den årliga produktionen av vattenkraftsel som kan förloras till miljöförbättrande åtgärder utan att elförsörjningen hotas.

och verksamhetsutövaren inte är försenad med att ansöka om prövning. Om en verksamhetsutövare inte gör det som krävs och inte heller följer ett föreläggande att ansöka om omprövning kan en sådan ansökan i stället göras av Havs- och vattenmyndigheten eller länsstyrelsen (24 kap. 12 § miljöbalken). De sista omprövningarna enligt den nationella planen för moderna miljövillkor förväntas kunna slutföras i början av 2040-talet.

Havs- och vattenmyndighetens redovisning om vattenkraftens påverkan på ekosystem och arter

Havs- och vattenmyndigheten hade under 2025 i uppdrag av regeringen att göra en sammanställning av kunskapen om vattenkraftens påverkan på ekosystem och hotade arter, bl.a. ål, och om möjliga lösningar för fiskpassager. I sin redovisning av uppdraget den 16 december 2025 presenterade myndigheten effekter som vattenkraftverksamheter medför på vattensystemen, inklusive ekosystem och hotade arter. Vidare presenterades möjliga lösningar för fiskpassager och det redogjordes för kunskapsluckor och vidare utredningsbehov.

I redovisningen konstaterar myndigheten att det finns omfattande nationell och internationell vetenskaplig litteratur kring vattenkraftens övergripande påverkan. Det saknas dock uppföljning och analys av vattenreglering och vattenkraftens faktiska påverkan på regional och lokal nivå. Kunskapen om såväl fysiska processer, såsom sedimentprocesser och morfologiska processer samt effekter på fysikalisk-kemiska förändringar behöver utvecklas både hos verksamhetsutövarna och myndigheterna. Resultaten från forskning och utveckling om skyddsåtgärder tillämpas i jämförelsevis liten omfattning i miljöprövningarna. När det saknas kunskap om påverkan blir inte skyddsåtgärderna effektiva. Det finns inget krav på miljörapport där påverkan på vattenmiljön av vattenreglering på lokal nivå redovisas. Det saknas också standardiserade övervakningsmetoder för dessa områden. Redovisningen bereds inom Regeringskansliet.

Pågående arbete

Energimyndighetens och Svenska kraftnäts uppdrag att tydliggöra vattenkraftens nyttor och betydelse för elförsörjningen

Regeringen gav den 7 augusti 2025 Energimyndigheten och Svenska kraftnät i uppdrag att beskriva och förtydliga på vilket sätt vattenkraften skapar nyttor för elsystemet och för elförsörjningen på lokal, regional och nationell nivå. Även mindre vattenkraftsanläggningar, med vilket avses verk med en samlad effekt på högst 10 megawatt, ska omfattas av beskrivningen. Energimyndigheten och Svenska kraftnät ska mot bakgrund av de identifierade och beskrivna nyttorna ta fram stödmaterial som kan användas vid strategisk energi- och beredskapsplanering av bl.a. kommuner, regioner och eventuella

andra berörda aktörer på lokal, regional och nationell nivå. Såväl redovisningen av vattenkraftens nyttor som det framtagna stödmaterialet ska tillgängliggöras och offentliggöras senast den 30 april 2026. Myndigheterna ska när uppdraget genomförs föra dialog med relevanta länsstyrelser och kommuner. Energimyndigheten och Svenska kraftnät ska båda i sin årsredovisning för 2026 redovisa hur de har genomfört uppdraget.

Undantag från krav enligt art- och habitatdirektivet vid vattenkraftens omprövning

I budgetpropositionen för 2026 anför regeringen att en fortsatt reform inom miljöprövningen behövs för att tillståndprocesserna ska bli effektivare och mer förutsebara. Inom Regeringskansliet pågår en fortsatt beredning av förslagen om att tillståndsmyndigheten vid en omprövning för moderna miljövillkor ska ha möjlighet att besluta om bestämmelser och villkor som inte uppfyller de krav som följer av huvudregeln i art- och habitatdirektivet² och fågeldirektivet³ när förutsättningarna för undantag från direktivens krav är uppfyllda (prop. 2025/26:1, utg.omr. 20 s. 51 och 85–86). En proposition om undantag från krav enligt art- och habitatdirektivet vid vattenkraftens omprövning är aviserad att överlämnas till riksdagen den 17 mars 2026.

Vattenverksamhetsutredningen och Klimatanpassningsutredningen

Vattenverksamhetsutredningen, som hade i uppdrag att se över reglerna om vattenverksamhet i bl.a. miljöbalken, bedömde i slutbetänkandet I vått och torrt – förslag till ändrade vattenrättsliga regler (SOU 2014:35) bl.a. att provningssystemet för markavvattning har vissa brister eftersom regelverket är krångligt. Utredningen konstaterade att regelverket framstår som komplicerat och svåröverskådligt för enskilda eftersom det dels förutsätter tillstånd eller anmälan enligt reglerna för vattenverksamheter i miljöbalken, dels i vissa fall kräver andra dispenser, t.ex. strandskyddsdispens och dispens från biotop- och artskyddet. Utredningen bedömde vidare att det finns behov av att klargöra begreppet markavvattning i och med att markavvattning i vissa fall även kan innebära att man avleder avloppsvatten och leder bort grundvatten. Mot denna bakgrund föreslog utredningen att det bl.a. genomförs författningsändringar som innebär att regelverket om markavvattning samlas i reglerna för tillstånd eller anmälan för vattenverksamhet i 11 kap. miljöbalken. Förslaget skulle innebära att den som vill utföra markavvattning endast behöver söka tillstånd eller anmäla åtgärden enligt de nämnda reglerna. Utredningen föreslog vidare att provningen av nya markavvattningsverksamheter som fler än en fastighet har nytta av skulle delas upp i en miljöprovning och en provning enligt anläggningslagen. När fler än en fastighet har nytta av anläggningen föreslogs således

² Rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter.

³ Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/147/EG av den 30 november 2009 om bevarande av vilda fåglar.

att en gemensamhetsanläggning inrättas enligt anläggningslagen efter ansökan till lantmäterimyndigheten.

Klimatanpassningsutredningen har bl.a. gjort bedömningen att gemensamhetsanläggningar för markavvattning bör kunna inrättas med stöd av anläggningslagen och att Vattenverksamhetsutredningens förslag därför bör genomföras (SOU 2025:51).

Såväl förslagen från Vattenverksamhetsutredningen som Klimatanpassningsutredningen bereds inom Regeringskansliet.

Tidigare behandling

Utskottet har tidigare avstyrkt motionsyrkanden om småskalig vattenkraft, om markavvattning och om åtgärder för att förbättra fiskarnas vandringsleder m.m. (bet. 2022/23:CU13, bet. 2023/24:CU16 och bet. 2024/25:CU15). I det senaste betänkandet hänvisade utskottet till gällande regler, vidtagna åtgärder och pågående arbete. Riksdagen följde utskottets förslag.

Riksdagens tillkännagivanden om omprövning av vattenkraft m.m.

På förslag av näringsutskottet, miljö- och jordbruksutskottet respektive civilutskottet har riksdagen under åren 2020–2022 riktat flera tillkännagivanden till regeringen om vattenkraft. Tillkännagivandena gick i korthet ut på att regeringen bör värna och utveckla såväl den småskaliga som den storskaliga vattenkraften och säkerställa att alla nödvändiga åtgärder för att minimera omprövningarnas negativa inverkan på vattenkraftselen vidtas. Vidare tillkännagav riksdagen att regeringen bör säkerställa att de undantag som EU-rätten medger nyttjas fullt ut och vidta de åtgärder som krävs för att säkerställa att EU-regleringen inte på ett omotiverat sätt försvårar eller omöjliggör driften av småskaliga vattenkraftverk (se bet. 2019/20:NU14, 2021/22:MJU5, 2021/22:CU33, 2021/22:NU15 och 2021/22:CU13).

Regeringen redogjorde i budgetpropositionen för 2026 för sina åtgärder med anledning av tillkännagivandena och ansåg dem vara slutbehandlade, och miljö- och jordbruksutskottet hade inget att invända mot regeringens bedömningar när det gäller tillkännagivandena (prop. 2025/26:1, utg.omr. 20 s. 49–51, bet. 2025/26:MJU1 s. 19). Riksdagen följde utskottet (rskr. 2025/26:128).

Utskottets ställningstagande

Vattenkraft

Sedan den 1 juli 2025 är omprövningen av vattenkraften för moderna miljövillkor åter igång, och tack vare de förordningsändringar som regeringen har beslutat om är omprövningen nu acceptabel ur ett elsystemperspektiv. De förändringar som regeringen har genomfört innebär bl.a. att man nu ger

ytterligare tyngd åt vattenkraftens förmågor och att de länsstyrelser som är vattenmyndigheter ska se över klassificeringen av en vattenförekomst samtidigt som samverkan pågår. Vidare har regeringen aviserat att en proposition om undantag från krav enligt art- och habitatdirektivet vid vattenkraftens omprövning överlämnas till riksdagen i mars.

Utskottet noterar vidare att Energimyndigheten och Svenska kraftnät har fått i uppdrag att tydliggöra vattenkraftens betydelse för elförsörjningen på lokal, regional och nationell nivå. Uppdraget omfattar även mindre vattenkraftsanläggningar och ska resultera i ett stödmaterial som hjälper kommuner och regioner att stärka sin energi- och beredskapsplanering.

När det gäller omprövningen av vattenkraften för moderna miljövillkor välkomnar utskottet de förändringar som regeringen har genomfört. I omprövningarna råder nu en mer rimlig avvägning mellan behovet av en bättre vattenmiljö och behovet av en nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel. Utskottet står även i övrigt bakom regeringens inriktning på vattenkraftsområdet och ser därmed inte skäl för något tillkännagivande från riksdagen.

Med hänsyn till det som anförts ovan avstyrker utskottet motionerna 2025/26:67 (SD), 2025/26:540 (S), 2025/26:605 (S), 2025/26:1389 (M) yrkandena 1 och 3, 2025/26:1484 (KD), 2025/26:1735 (M), 2025/26:2605 (C), 2025/26:2784 (V) yrkandena 45 och 46, 2025/26:3311 (M), 2025/26:3582 (C) yrkandena 116, 118 och 120, 2025/26:3732 (S) yrkande 77 och 2025/26:3774 (MP) yrkandena 51–53.

Markavvattning

Utskottet konstaterar att de förslag som Vattenverksamhetsutredningen och Klimatanpassningsutredningen har lämnat bereds inom Regeringskansliet, och utskottet ser inte skäl för riksdagen att föregripa resultatet av beredningen med något tillkännagivande. Motionerna 2025/26:1296 (M), 2025/26:2825 (C) yrkande 5 och 2025/26:2833 (C) yrkande 34 bör därför avslås.

Vandringsleder och passager för fisk

När det gäller motionsförslagen om åtgärder för att förbättra fiskarnas vandringsleder och avhjälpa problemet med ål som inte kan passera vattenkraftverk konstaterar utskottet att Havs- och vattenmyndigheten nyligen har redovisat ett regeringsuppdrag om dessa frågor. Redovisningen bereds inom Regeringskansliet och utskottet anser att den pågående beredningen bör avvaktas. Därmed avstyrker utskottet motionerna 2025/26:887 (S), 2025/26:1300 (SD) yrkande 3 och 2025/26:3733 (S) yrkande 55.

Myndighetssamarbete och nationell vattensamordning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om myndighetssamarbete och nationell vattensamordning. Utskottet hänvisar till bl.a. pågående arbete och uppdrag.

Jämför reservation 15 (MP).

Motionerna

I kommittémotionerna 2025/26:3368 av Amanda Palmstierna m.fl. (MP) yrkande 1 och 2025/26:3405 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 25 föreslås tillkännagivanden om att det behövs ett större nationellt ansvar för att säkra tillgången till dricksvatten och avloppsrening i hela landet genom att man bistår kommuner i fråga om att säkra invånarnas vattenförsörjning och vattenrening, hindra att vatten förorenas och öka takten i arbetet med klimatanpassningsåtgärder. Även i kommittémotion 2025/26:3421 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 22 begärs ett liknande tillkännagivande.

I kommittémotion 2025/26:3368 av Amanda Palmstierna m.fl. (MP) yrkande 11 föreslås ett tillkännagivande om att verka för ökad samverkan och delad va-kompetens mellan kommuner.

I kommittémotion 2025/26:3405 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 27 föreslås ett tillkännagivande om att motsvarande myndighets-samarbete som finns kring dricksvatten även bör finnas när det handlar om avlopp och kretslopp.

I motion 2025/26:1527 av Emma Ahlström Köster (M) yrkande 1 föreslås ett tillkännagivande om att överväga att undersöka möjligheten att utforma en nationell strategi för skydd av kritisk dricksvatteninfrastruktur, som omfattar vattenintag, vattenverk, huvudledningar och reservsystem, med tydliga standarder för fysisk säkerhet, övervakning och larm.

I motion 2025/26:3029 av Thomas Ragnarsson (M) föreslås ett tillkännagivande om att överväga att införa en nationell vattenstrategi.

Bakgrund

Ansvarsfördelning i frågor om vatten

Sverige är indelat i fem vattendistrikt (utifrån avrinningsområdena till de fem huvudsakliga havsbassängerna), och en länsstyrelse i varje distrikt är utsedd att vara vattenmyndighet. Vattenmyndigheterna har ansvar för förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön i distriktet och tar fram förvaltningsplaner, åtgärdsprogram och miljökvalitetsnormer för sina vattendistrikt. Huvudansvaret för dricksvattenförsörjningen i Sverige ligger på kommunerna. De är ansvariga för tillhandahållande av dricksvatten enligt lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster (nedan kallad vattentjänstlagen) och får meddela

föreskrifter om användningen av allmänna va-anläggningar. De utövar dessutom kontroll över dricksvattenanläggningar enligt livsmedelslagstiftningen. På miljöområdet kan kommunen besluta om vattenskyddsområden och andra lokala skyddsföreskrifter. Det är också en kommunal angelägenhet att planlägga användningen av mark och vatten.

Länsstyrelserna ansvarar för den statliga förvaltningen i länen och ska arbeta sektorsövergripande och samordna olika samhällsintressen och insatser och inom myndighetens ansvarsområde. Det gäller bl.a. i frågor som rör samhällsplanering och boende samt miljö- och hälsoskydd. Länsstyrelsen ska verka för att miljö kvalitetsmålen uppfylls och ge stöd till kommunerna i deras miljömålsarbete. Vidare utövar länsstyrelserna tillsyn över att kommunerna tillgodoser behovet av vattentjänster.

På central förvaltningsnivå finns ett flertal myndigheter med olika typer av ansvar kopplat till frågor om vatten, bl.a. Havs- och vattenmyndigheten, Livsmedelsverket och SGU. För dessa gäller följande:

- Havs- och vattenmyndigheten är förvaltningsmyndighet på miljöområdet för frågor om bevarande, restaurering och hållbar användning av sjöar, vattendrag och hav. Myndigheten ska samordna vattenmyndigheternas arbete och får meddela föreskrifter om förvaltningen av ytvatten. Havs- och vattenmyndigheten har också det centrala ansvaret för vattenskyddsområden och det centrala vägledningsansvaret för områdesskydd som syftar till bevarandet av havs- eller vattenmiljöer eller grundvatten. I fråga om riksintressen ska Havs- och vattenmyndigheten lämna underlag till länsstyrelserna om områden som bedöms vara av sådant intresse för anläggningar för vattenförsörjning. Myndigheten samordnar uppföljning och utvärdering samt rapporterar om flera miljö kvalitetsmål som rör vatten.
- Livsmedelsverket är central förvaltningsmyndighet för livsmedelsfrågor och leder och samordnar livsmedelskontrollen i landet, där även kontroll av dricksvatten ingår. Livsmedelsverket leder också den nationella samordningsgruppen för dricksvatten (se nedan under rubriken Nationella samordningsgruppen för dricksvatten).
- Sveriges geologiska undersökning (SGU) är förvaltningsmyndighet för frågor om landets geologiska beskaffenhet och mineralhantering och ska tillhandahålla geologisk information för samhällets behov. Myndigheten samordnar uppföljning, utvärdering och rapportering om miljö kvalitetsmålet Grundvatten av god kvalitet.

Andra myndigheter som har ansvar för olika frågor som rör vatten är bl.a. Boverket, Kemikalieinspektionen, Folkhälsomyndigheten, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI), Myndigheten för civilt försvar och Naturvårdsverket.

I sammanhanget kan nämnas att Havs- och vattenmyndigheten 2014 tog fram en nationell vägledning om kommunal va-planering (rapport 2014:1), och 2020 tog myndigheten, i samarbete med Boverket, SGU, SMHI och

Livsmedelsverket, fram en vägledning för regional vattenförsörjningsplanering (rapport 2020:1). Vidare fick Naturvårdsverket i januari 2021 i uppdrag av regeringen att vägleda till en hållbar dagvattenhantering. Naturvårdsverket har på sin webbplats publicerat en vägledning som riktar sig till landets kommuner om att integrera en hållbar dagvattenhantering i sin planläggning och ge stöd när handlingsplaner tas fram. Vägledningen har tagits fram i samverkan med Boverket.

Avlopp

Till avloppsvatten räknas använt vatten som kommer från hushåll, industrier eller andra verksamheter. Dagvatten, dvs. ytligt avrinnande vatten, är också avloppsvatten enligt miljöbalken om det kommer från ett detaljplanelagt område och avleds från fler än ”en viss eller vissa fastigheter”. Det finns mer än 1 100 tillstånds- eller anmälningspliktiga avloppsanläggningar i Sverige. Det är Naturvårdsverket som ansvarar för vägledning om avlopps- och avfallshantering och om reningsverk, medan Havs- och vattenmyndigheten vägleder om avloppsanläggningar för hushållsspillvatten som är dimensionerade för högst 200 personekvivalenter.

Vattentjänstlagen

Vattentjänstlagen avser olika vattentjänster för vattenförsörjning och avlopp som tillhandahålls genom en allmän va-anläggning. Med vattenförsörjning menas tillhandahållande av vatten som är lämpligt för normal hushållsanvändning (dricksvatten). En allmän va-anläggning är en anläggning över vilken en kommun har ett rättsligt bestämmande inflytande och som har ordnats och används för att uppfylla kommunens skyldigheter enligt vattentjänstlagen. En enskild anläggning definieras i lagen som en va-anläggning eller annan anordning för vattenförsörjning eller avlopp som inte är eller ingår i en allmän va-anläggning (2 §).

För att kommunens skyldighet att tillgodose behovet av vattenförsörjning och avlopp ska inträda krävs att behovet rör fler än bara ett fåtal fastigheter. Om det finns en fastighet som uppenbarligen inte behöver omfattas av det större sammanhanget får verksamhetsområdet inskränkas, om fastighetens behov av vattenförsörjning och avlopp kan ordnas på ett sätt som kan godtas med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön (9 §).

Majoriteten av Sveriges befolkning har kommunal vattenförsörjning, dvs. vatten som tillhandahålls via det kommunala vattenledningsnätet. Vattentjänster kan också ordnas och förvaltas genom en gemensamhetsanläggning enligt anläggningslagen (1973:1149) eller av den enskilda fastighetsägaren. Föreskrifterna för inrättande av enskilda avloppsanläggningar framgår av förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd.

Kommunala vattentjänstplaner

Från och med den 1 januari 2024 är kommunerna enligt vattentjänstlagen skyldiga att ta fram s.k. vattentjänstplaner (prop. 2021/22:208, bet. 2021/22:CU29, rskr. 2021/22:446). Vattentjänstplanen fastställs av kommunfullmäktige (6 a §). Planen, som inte ska vara bindande, ska vara aktuell och innehålla kommunens långsiktiga planering av hur behovet av allmänna vattentjänster ska tillgodoses. Lagändringarna syftar till att ge förutsättningar för en god och långsiktig planering av kommunens skyldighet att ordna allmänna vattentjänster. Vattentjänstplanerna syftar vidare till att vara än mer långsiktiga än de va-planer som föreskrivs enligt vattenmyndigheternas åtgärdsprogram (se den nämnda propositionen s. 25). För att ge kommunerna stöd i sitt arbete att ta fram vattentjänstplaner har Svenskt Vatten tagit fram en kortfattad vägledning. Under processen med att ta fram vägledningen har även Havs- och vattenmyndigheten varit delaktig.

Kommunala va-planer

Inom ramen för vattenförvaltningen ställs krav på kommunerna att bedriva en va-planering samt upprätta och utveckla vatten- och avloppsplaner (va-planer), dvs. ett styrdokument som beskriver hur vatten- och avloppsförsörjningen ska ordnas i hela kommunen, både inom och utanför det kommunala verksamhetsområdet. Det finns inga lagkrav om att kommuner ska ha en va-plan. Sedan 2009 har upprättandet av en va-plan emellertid varit en åtgärd som ålagts kommunerna i vattenmyndigheternas åtgärdsprogram och skyldigheten följer nu av de åtgärdsprogram för 2021–2027 som vattenmyndigheterna beslutat och som redogörs för i avsnittet Skyddet av vattenområden och dricksvattentäkter ovan.⁴ Havs- och vattenmyndigheten och Naturvårdsverket har tagit fram en vägledning för kommunal va-planering. Av vägledningen framgår bl.a. att en va-plan kan antas som ett tematiskt tillägg till översiktsplanen, och i så fall blir va-planen en del av denna. Det innebär att va-planen måste tas fram med de formella processteg som tillämpas för översiktsplaneringen enligt plan- och bygglagen, vilket bl.a. innebär samrådskrav med länsstyrelsen och att kommunmedborgarna och andra berörda ska ges möjlighet till insyn och påverkan.

PBL:s regler om översiktsplanering och planeringsstrategi

Enligt 3 kap. 1 § PBL ska varje kommun ha en aktuell översiktsplan som omfattar hela kommunen. Översiktsplanen, som inte är bindande, ska ange inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av den fysiska miljön. Planen ska även ge vägledning i beslut om hur mark- och vattenområden ska användas, och hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras (3 kap. 2 § PBL). Enligt 3 kap. 5 § PBL ska det framgå av översiktsplanen

⁴ Enligt 5 kap. 11 § miljöbalken ska myndigheter och kommuner inom sina ansvarsområden vidta de åtgärder som behövs enligt ett åtgärdsprogram som fastställts enligt 5 kap. 8 §.

bl.a. hur kommunen ser på risken för skador på den byggda miljön som kan följa av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra. Tidigare fanns det ett krav i PBL på ställningstagande till översiktsplanens aktualitet en gång per mandatperiod. I april 2020 infördes i stället ett krav på planeringsstrategi (prop. 2019/20:52, bet. 2019/20:CU7, rskr. 2019/20:168). Bakgrunden var bl.a. att det i många kommuner hade konstaterats brister i kontinuiteten i översiktsplaneringen. I en planeringsstrategi ska kommunfullmäktige ta ställning till dels ändrade planeringsförutsättningar av betydelse för översiktsplanens aktualitet, dels kommunens fortsatta arbete med översiktsplaneringen (3 kap. 23 § PBL).

Regional vattenförsörjningsplanering

Havs- och vattenmyndigheten har publicerat en vägledning för regional vattenförsörjningsplanering. Vägledningen ska vara ett stöd till länsstyrelserna när de tillsammans med andra aktörer tar fram och uppdaterar regionala vattenförsörjningsplaner. Även om dricksvattenförsörjningen är i fokus avser vägledningen att ge stöd för att det tas hänsyn till andra intressen som är beroende av en säker tillgång till vatten. Vägledningen kan även vara ett stöd för kommunerna när de ska ta fram kommunala vattenförsörjningsplaner och va- eller vattentjänstplaner. Vägledningen har tagits fram i samarbete med Boverket, SGU, SMHI och Livsmedelsverket.

Nationella samordningsgruppen för dricksvatten

Livsmedelsverket fick 2020 i uppdrag av regeringen att ansvara för den nationella samordningen av dricksvattenfrågor. I den nationella samordningsgruppen för dricksvatten ingår bl.a. Havs- och vattenmyndigheten, Boverket, Folkhälsomyndigheten, SGU, Myndigheten för civilt försvar, länsstyrelserna och kommunerna. Den nationella samordningsgruppen för dricksvatten arbetar för en långsiktigt hållbar, trygg och säker dricksvattenförsörjning och ge stöd i dricksvattenfrågor. Den ska också ge regeringen en aktuell lägesbild och informera om de behov som finns för att säkra dricksvattenförsörjningen nationellt. Gruppen har tre ordinarie arbetsgrupper som tar fram underlag och analyser för beslut i samordningsgruppen: vattenförsörjningsgruppen, dricks-vattenkvalitetsgruppen och gruppen för civilt försvar och krisberedskap.

Pågående arbete

Vattenförvaltningsutredningen

Vattenförvaltningsutredningen föreslog i sitt betänkande organisatoriska förändringar när det gäller vattenförvaltningen (SOU 2019:66). Förslagen innebär bl.a. att uppdraget som vattenmyndighet ska upphöra för de länsstyrelser som har ett sådant uppdrag. I stället ska vattenmyndigheternas uppgifter fördelas på regeringen, Havs- och vattenmyndigheten, SGU och länsstyrelserna. Utredningens förslag bereds inom Regeringskansliet.

Va-beredskapsutredningen

Va-beredskapsutredningen bedömer i sitt betänkande SOU 2024:82 bl.a. att det behövs ett nationellt arbete för att främja ett ansvarsfullt nyttjande av landets vattenresurser. Utredningen föreslår flera åtgärder för att stärka beredskapsförmågan på alla nivåer enligt följande (s. 30–32):

Havs- och vattenmyndigheten föreslås ta fram en nationell strategi och handlingsplan för ett resurseffektivt och ansvarsfullt nyttjande av vattenresursen genom aktörsgemensam samverkan. Därutöver bör utredas hur frågor om vattenresursanvändning och vattenhushållning kan införlivas i arbetet inom beredskapssektorn Livsmedelsförsörjning och dricksvatten.

Samordningen inom Regeringskansliet bör utvecklas med avseende på styrningsfrågor av betydelse för vattentjänster. Även samordningen på myndighetsnivå bör ses över. Utredningen föreslår att Livsmedelsverket uppdras att, i samverkan med övriga berörda myndigheter, genomföra en sådan översyn. Uppdraget bör innefatta samordning av frågor som rör vattenförsörjning och avloppshantering, tillgång till och fördelning av vattenresurser samt beredskap inom dessa områden. Myndigheterna bör även utreda en myndighetsgemensam digital kunskapsplattform för vattentjänster.

Stödet till kommunerna bör stärkas på regional nivå. Länsstyrelsernas stöd bör ges samordnat och specifikt inriktat på att stärka kommunernas beredskap för allmänna vattentjänster. Utredningen föreslår att länsstyrelserna gemensamt uppdras att utveckla nya arbetssätt och vidareutveckla befintliga samarbeten, i syfte att åstadkomma ett samordnat, ändamålsenligt och likvärdigt stöd till kommunerna för att bistå kommunerna med underlag om vilka verksamheter som kan behöva prioriteras vid driften av de allmänna va-anläggningarna under fredstida krissituationer och höjd beredskap. Statliga myndigheter bör bistå länsstyrelserna med information om samhällsviktig verksamhet. I den stödjande rollen bör även ingå att följa upp och bedöma effekter av vidtagna beredskapsåtgärder samt rapportera till de vägledande centrala myndigheterna.

På central nivå föreslås Livsmedelsverket och Naturvårdsverket få föreskriftsrätt och vägledningsansvar gentemot kommuner och länsstyrelser för deras beredskapshöjande arbete. Vidare föreslås ett vägledningsansvar för arbetet med vattentjänstplaner. [...]

Utredningen konstaterar att kommunerna har mycket olika förutsättningar att klara sitt uppdrag. En ökad kommunal samverkan kan skapa bättre förutsättningar för framför allt små och mindre kommuner att klara sitt uppdrag att leverera robusta vattentjänster. Samverkan stärker kommunernas förmåga ur ett finansierings-, kompetensförsörjnings- och beredskapsperspektiv. Den är viktig även ur ett nationellt och regionalt perspektiv.

För att skapa mer likvärdiga förutsättningar och stärka den samlade kommunala förmågan behövs samverkansfrämjande insatser från staten, framför allt gentemot små och mindre kommuner. Vi föreslår ett krav på kommunal samverkan i vattentjänstlagen och en flerårig nationell insats för att främja samverkan. Kommuner som utreder samverkansmöjligheter eller genomför en samverkansorganisation bör få ekonomiskt bidrag från staten.

Utredningens förslag bereds inom Regeringskansliet.

Uppdrag till Havs- och vattenmyndigheten om samverkan för effektiv vattenförvaltning

Havs- och vattenmyndigheten fick i regleringsbrevet för 2025 i uppdrag att utveckla sin samverkan för en sammanhållen och effektiv vattenförvaltning och för en förbättrad vattenmiljö. Myndigheten ska samverka i frågor som rör övergripande nationella avvägningar och i strategiska frågor som berör vattenförvaltning på nationell och regional nivå, vattendistriktsnivå och avrinningsområdesnivå. Dessutom ska samverkan ske inom specifika sakområden, t.ex. avlopp och tillämpning av cirkulära lösningar. Inom uppdraget att utveckla samverkan ska Havs- och vattenmyndigheten utveckla sin samordning av genomförandet av vattenförvaltningsförordningen (2004:660) och vägleda länsstyrelserna, för att uppnå en effektivare vattenförvaltning. Som en del i detta arbete ska Havs- och vattenmyndigheten vid behov uppdatera sina föreskrifter och sin vägledning så att det praktiska arbetet med kartläggning och analys, statusklassificeringar, framtagande av åtgärdsprogram och miljökvalitetsnormer blir effektivare. Uppnådda resultat av utvecklad samordning, samverkan och planerad samverkan ska redovisas till Regeringskansliet årligen senast den 31 januari med start 2026 och slutredovisning 2028.

Riksrevisionens granskningsrapport om tillgången till kommunalt vatten och avlopp

I granskningsrapporten Tillgången till kommunalt vatten och avlopp (RiR 2025:2) konstaterar Riksrevisionen att staten genom styrning och insatser påverkar kommunernas förutsättningar att fullgöra sina skyldigheter enligt vattentjänstlagen. Riksrevisionen konstaterar bl.a. att det i olika sammanhang har framförts att ansvarsfördelningen inom staten är otydlig och att samordningen brister.

I skrivelse 2024/25:73 om Riksrevisionens rapport om tillgången till kommunalt vatten och avlopp framhåller regeringen följande angående Riksrevisionens rekommendation att ge berörda myndigheter i uppdrag att fördjupa sin samverkan (s. 7–8).

Eftersom det finns en väl etablerad nationell samordningsgrupp för dricksvatten anser regeringen att det främst är i frågor kopplade till avloppshantering som samordningen behöver vidareutvecklas. Erfarenheter från samordningen av dricksvattenfrågor kan fungera som en inspiration för hur myndighetssamverkan för avloppsfrågor kan utvecklas. Regeringen har dessutom i regleringsbrevet för 2025 gett Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att utveckla samverkan för en sammanhållen och effektiv vattenförvaltning och för en förbättrad vattenmiljö samt inom specifika sakområden, till exempel avlopp och tillämpning av cirkulära lösningar. Samverkan ska ske i frågor som rör övergripande nationella avvägningar och i strategiska frågor som berör vattenförvaltning på nationell nivå, regional nivå, vattendistrikt- och avrinningsområdesnivå. Inom beredskapssektorn för livsmedelsförsörjning och dricksvatten ingår avloppshantering sedan 2022 vilket innebär att en utvecklad samordning för avloppsfrågor inom det civila beredskapssystemet pågår. Den fortsatta

hanteringen av Va-beredskapsutredningens betänkande och resultatet av uppdraget till Havs- och vattenmyndigheten kommer också att vara viktiga underlag för regeringen i det fortsatta arbetet.

I betänkande 2025/26:CU3 föreslog utskottet att riksdagen skulle lägga regeringens skrivelse till handlingarna och avslå de motionsyrkanden som väckts i ärendet samt hänvisade bl.a. till Havs- och vattenmyndighetens pågående uppdrag och till resultatet av den fortsatta beredningen av Va-beredskapsutredningen. Riksdagen följde utskottet (rskr. 2025/26:37).

Tidigare behandling

Utskottet har tidigare avstyrkt motionsyrkanden om myndighetssamarbete och delad va-kompetens m.m. (bet. 2022/23:CU13, och bet. 2024/25:CU15). I det senaste betänkandet hänvisade utskottet till beredningen av Vattenförvaltningsutredningen, Va-beredskapsutredningen och Riksrevisionens granskningsrapport om statens insatser för allmänna vattentjänster. Riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

En väl fungerande vattenförsörjning har en grundläggande betydelse i samhället och det är viktigt att det finns en tydlig ansvarsfördelning i frågor som rör vatten och att det sker samverkan på både lokal och regional nivå. Vidare behövs beredskap för att klara vattenförsörjningen i hela landet vid vattenrelaterade kriser. Utskottet noterar att Vattenförvaltningsutredningens förslag om organisatoriska förändringar och Va-beredskapsutredningens förslag om att stärka beredskapsförmågan på alla nivåer bereds inom Regeringskansliet. Vidare har Havs- och vattenmyndigheten ett uppdrag om samverkan för en effektiv vattenförvaltning. Samverkan ska ske om övergripande nationella avvägningar och i strategiska frågor som berör vattenförvaltning på nationell och regional nivå, vattendistriktsnivå och avrinningsområdesnivå. Som regeringen påpekar i sin skrivelse om Riksrevisionens granskningsrapport om tillgången till kommunalt vatten och avlopp finns vidare en nationell samordningsgrupp för dricksvatten som är väl etablerad. Utskottet noterar också att regeringen bedömer att samverkan mellan berörda myndigheter i frågor relaterat till avlopp respektive dagvatten kan behöva formaliseras. Det finns inte skäl att föregripa det arbete och de uppdrag som redan pågår med ett tillkännagivande. Motionsyrkandena bör därmed avslås.

Va-infrastruktur

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om va-infrastruktur och dess finansiering och om underhåll och förnyelse av den kommunala va-infrastrukturen. Utskottet hänvisar till pågående arbete och beredning inom Regeringskansliet.

Jämför reservation 16 (S), 17 (C), 18 (MP) och 19 (MP).

Motionerna

Va-infrastruktur och dess finansiering

I partimotion 2025/26:3185 av Elisabeth Thand Ringqvist m.fl. (C) yrkande 35 föreslås ett tillkännagivande om att vattentjänstlagen bör ändras så att den tillåter extern finansiering av va-infrastrukturen och att ett investeringsstöd till enskilda va-investeringar bör införas.

I kommittémotion 2025/26:3732 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 13 föreslås ett tillkännagivande om att se över förutsättningarna för investeringar och reinvesteringar i va-nätet och undanröja väsentliga hinder.

I kommittémotion 2025/26:2825 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 2 föreslås ett tillkännagivande om att se över hur den befintliga finansieringen av va-infrastrukturen kan breddas. I kommittémotion 2025/26:3582 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 33 föreslås ett tillkännagivande om att utreda ett införande av en avgift på offentligt vatten som kan finansiera klimatanpassningsåtgärder och modernisering av Sveriges va-infrastruktur.

I kommittémotion 2025/26:3368 av Amanda Palmstierna m.fl. (MP) yrkande 6 föreslås ett tillkännagivande om att se över tillsynsavgifter för vattenverksamhet i syfte att nå kostnadstäckning. I yrkande 7 föreslås ett tillkännagivande om att se över reglerna i lagen om allmänna vattentjänster och möjliggöra för kommuner att använda va-avgiften både för reinvesteringar och för att fondera kommande investeringsbehov i befintliga anläggningar. I yrkande 10 föreslås ett tillkännagivande om att utreda hur ett nationellt stöd till va-åtgärder skulle kunna utformas.

I motion 2025/26:600 av Marie Olsson (S) föreslås ett tillkännagivande om att se över möjligheterna till stöd för vatten- och avloppsanläggningar. I motion 2025/26:635 av Hanna Westerén m.fl. (S) föreslås ett tillkännagivande om att överväga nya stöd och finansieringsformer för att stärka svensk beredskap på va-området. I motion 2025/26:2291 av Linnéa Wickman m.fl. (S) föreslås ett tillkännagivande om att överväga behovet av ett stärkt statligt stöd för samhällets klimatanpassningsåtgärder, liksom behovet av uppdaterad lagstiftning.

I motion 2025/26:1473 av Eric Westroth (SD) föreslås ett tillkännagivande om att ändra vattentjänstlagen så att kommuner tillåts justera taxorna för vatten

och avlopp (va) i syfte att säkerställa tillräckliga medel för både nödvändigt underhåll och framtida nyinvesteringar i va-anläggningarna.

I motion 2025/26:1527 av Emma Ahlström Köster (M) yrkande 4 föreslås ett tillkännagivande om att överväga att undersöka möjligheten att införa krav på risk- och sårbarhetsanalyser specifikt för vattenförsörjning och transportledningsnät som en del av kommunernas och va-huvudmännens planeringsarbete och se till att alla nya stora va-infrastrukturinvesteringar föregås av kostnads-nyttoanalyser som inkluderar alternativa s.k. retrofit-lösningar. I motion 2025/26:3114 av Sten Bergheden (M) föreslås ett tillkännagivande om att se över möjligheterna att justera den nationella beredskapspolitiken när det gäller de kommunala vatten- och avloppssystemen.

I motion 2025/26:1726 av Hans Eklind (KD) föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör utreda såväl en delvis statlig finansiering av va-investeringar genom kreditgarantier som en översyn av vattentjänstlagen för att möjliggöra investeringar genom upparbetade överskott.

I motion 2025/26:3140 av Cecilia Rönn (L) föreslås ett tillkännagivande om att tillsätta en utredning för att reformera regelverket kring finansiering av va-systemen så att långsiktiga investeringar och klimatanpassning möjliggörs.

Underhåll och förnyelse av va-infrastrukturen

I kommittémotion 2025/26:3368 av Amanda Palmstierna m.fl. (MP) yrkande 2 föreslås ett tillkännagivande om lagkrav på kommunerna att inrikta förnyelsetakt och utbyggnad av va-nätet så att det inte äventyrar kvaliteten på dricksvatten och avloppsrening och inte heller lägger för stor skuld hos framtidens kommuninvånare. I yrkande 3 föreslås ett tillkännagivande om vilka krav som ska ställas på va-huvudmannens servicenivå. I yrkande 4 föreslås ett tillkännagivande om att förstärka vatten- och avloppsnäten så att skador eller elavbrott inte leder till längre avbrott i vattenförsörjningen. Ett likalydande yrkande framställs i kommittémotion 2025/26:3405 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 24.

I motion 2025/26:1194 av Caroline Högström och Mikael Damsgaard (båda M) föreslås ett tillkännagivande om att överväga att se över tillsynsansvaret för kommuners vatten- och avloppsverksamhet. I motion 2025/26:1527 av Emma Ahlström Köster (M) yrkande 2 föreslås ett tillkännagivande om att överväga att undersöka möjligheten att införa obligatorisk realtidsövervakning av vattenkvalitet vid vattenintag och huvudvattenledningar för att snabbt upptäcka föroreningar eller sabotage. I motion 2025/26:3225 av Marlène Lund Kopparklint (M) föreslås ett tillkännagivande om att regeringen ska överväga att se över arbetet med att säkra vattenförsörjningen genom modernisering av kommunala ledningsnät och tydligare krav på redundans.

I motion 2025/26:1798 av Magnus Jacobsson (KD) yrkande 4 föreslås ett tillkännagivande om att ta fram ett förslag på strategi som leder till att de offentliga va-huvudmännen minskar sin miljöpåverkan.

Bakgrund

Lagen (2006:412) om vattentjänster (vattentjänstlagen)

Vattentjänstlagen avser olika tjänster för vattenförsörjning och avlopp som tillhandahålls genom en allmän va-anläggning. En va-anläggning kan bl.a. bestå av vattenverk, vattenreservoarer, avloppsreningsverk, pumpstationer och olika ledningsnät. En allmän sådan anläggning ska ordnas och drivas så att den uppfyller de krav som kan ställas med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön och med hänsyn till intresset av en god hushållning med naturresurser. Den ska vara försedd med de anordningar som behövs för att den ska fylla sitt ändamål och tillgodose skäliga anspråk på säkerhet. Kommunen har ansvaret för att den allmänna va-anläggningen uppfyller sin uppgift så länge behovet kvarstår. Det omfattar även ett krav på löpande underhåll av anläggningen (prop. 2005/06:78 s. 65).

Varje kommun är sedan den 1 januari 2024 skyldig att ha en aktuell vattentjänstplan som innehåller kommunens långsiktiga planering av hur behovet av allmänna vattentjänster ska tillgodoses och vilka åtgärder som behöver vidtas för att anläggningarna ska fungera vid skyfall (6 a–6 b §§).

Kommunala va-planer

Vart sjätte år tar vattenmyndigheterna fram ett åtgärdsprogram för varje vattendistrikt. Sedan 2009 har upprättandet av en va-plan varit en åtgärd som ålagts kommunerna i vattenmyndigheternas åtgärdsprogram. Åtgärdsprogrammen är ett verktyg för att uppnå de miljökvalitetsnormer som vattenmyndigheterna beslutat om. Enligt det nuvarande åtgärdsprogrammet, för perioden 2022–2027, ska kommunerna upprätta eller revidera plan för dricksvatten, spillvatten och dagvatten (va-plan) och genomföra åtgärder i enlighet med planen så att miljökvalitetsnormerna för yt- och grundvatten ska kunna följas. Kommunerna ska samverka med berörda länsstyrelser. En va-plan ska ge en långsiktig planering för hela kommunen både inom och utanför det nuvarande verksamhetsområdet för allmänna vattentjänster.

Finansiering av allmän va-anläggning

Va-verksamheten finansieras främst genom avgifter från brukarna i va-kollektivet. I viss begränsad utsträckning kan även kommunala skattemedel tillföras va-verksamheter. För sådan finansiering gäller kommunallagens (1991:900) regler om hur kommunens medel får användas.

Uttaget av avgifter från brukarna begränsas av den självkostnadsprincip som anges i 30 § vattentjänstlagen. Bestämmelsen innebär att det totala uttaget inte får överskrida det som behövs för att täcka de kostnader som är nödvändiga för att ordna och driva va-anläggningen. Med nödvändig kostnad avses även kostnader för va-anläggningens underhåll och förnyelse.

Om huvudmannen för en va-anläggning tar ut mer avgifter av brukarna än vad som behövs för att täcka nödvändiga kostnader kan det uppstå ett s.k.

överruttag. Vid ett väsentligt överruttag av va-avgifter i strid med självkostnadsprincipen kan huvudmannen bli återbetalningsskyldig, om inte särskilda omständigheter talar för en annan bedömning (se NJA 1988 s. 457). I praxis har det godtagits att överskott i princip utjämnas inom tre år genom exempelvis en taxesänkning. En något längre tid kan godtas om det finns en plan som visar hur överskottet ska utjämnas.

Möjligheten att avsätta medel till en investeringsfond för planerade framtida investeringar i anläggningen infördes i vattentjänstlagen 2007. Syftet var att säkerställa att va-anläggningarna bibehålls och förnyas genom nyinvesteringar som kommer hela va-kollektivet till godo.

Pågående arbete

Va-beredskapsutredningen

Va-beredskapsutredningen har haft i uppdrag att se över regelverk och ansvarsfördelning och vid behov föreslå förändringar för att säkerställa en robust och kontinuerlig leverans av vattentjänster. Syftet med uppdraget har varit att stärka förmågan att leverera vattentjänster vid händelse av kris, höjd beredskap och då ytterst krig samt utifrån de nya förutsättningar som följer av ett förändrat klimat. Utredningsarbetet har avgränsats till allmänna vattentjänster och vad som behövs för att de allmänna va-anläggningarna ska kunna drivas och användas. I utredningens betänkande Ökad va-beredskap (SOU 2024:82) framhålls bl.a. att en god va-ekonomi är en grundförutsättning för va-beredskapen. Det innefattar att arbeta strategiskt med investeringsplanering och ha en god ekonomisk hushållning, och utredningen föreslår bl.a. åtgärder för stärkt va-infrastrukturell ekonomi.

Enligt utredningen behöver kommunerna anpassa va-avgifterna så att de täcker nödvändiga kostnader, inklusive kostnader för investeringar. Utredningen föreslår att kommunens planeringsskyldighet utökas till att omfatta en investeringsplan som antas av kommunfullmäktige och prövas varje mandatperiod. Vidare föreslås att kommunens möjligheter att hantera avgiftsmedel tydliggörs och att det lagregleras att överskott ska utjämnas inom skäligen tid. För att skapa förutsättningar för stabil investeringsplanering och en jämnare avgiftsutveckling föreslår utredningen att lagen ska ge utrymme till fondering för såväl ny- som ersättningsinvesteringar inom rimlig tid, normalt mindre än tio år från avsättningen.

Utredningen föreslår även bl.a. ett nationellt va-investeringsprogram där staten och kommunerna tillsammans höjer ambitionsnivån inom dessa områden. Den statliga medfinansieringen föreslås uppgå till 1 miljard kronor per år. För medfinansiering ställs krav på bl.a. ökad förnyelsetakt för valedningsnäten och att kommunen visar att avgifter debiteras för bortledande och rening av vatten från allmän platsmark.

Utredningen bedömer att regeringen behöver styra på ett målinriktat sätt med fokus på att stärka va-infrastrukturen. Uppföljning kan göras möjlig

genom att det nationella miljömålssystemet kompletteras med ett etappmål för en god va-infrastruktur. Utredningen föreslår följande etappmål:

- Alla kommuner har senast 2030 genomfört en kartläggning och tagit fram en planering för förnyelse och klimatanpassning av den allmänna va-anläggningen samt påbörjat genomförandet av åtgärder.
- Den samlade nationella förnyelsetakten för va-ledningar ska öka årligen tills den har nått minst 1 procent 2040.

Va-beredskapsutredningens förslag bereds inom Regeringskansliet.

Riksrevisionens granskningsrapport om tillgången till kommunalt vatten och avlopp

Riksrevisionen har granskat om statens insatser gentemot kommunerna när det gäller deras ansvar att tillhandahålla allmänna vattentjänster är effektiva. Resultatet av granskningen redovisas i granskningsrapporten *Tillgången till kommunalt vatten och avlopp* – statens insatser för allmänna vattentjänster (RiR 2025:2). Riksrevisionens slutsats är att det i flera avseenden finns brister i statens insatser.

I skrivelse 2024/25:73 om Riksrevisionens rapport om tillgången till kommunalt vatten och avlopp anför regeringen följande angående Riksrevisionens rekommendationer om ett uppdrag att vägleda i och följa upp kommunernas arbete med vattentjänstplaner, om att följa upp länsstyrelsernas tillsyn och rekommendationen om att säkerställa att länsstyrelserna får de befogenheter som behövs för tillsynen (s. 8 – 9).

Gällande den andra rekommendationen, att uppdra till lämplig myndighet att vägleda i och följa upp kommunernas arbete med vattentjänstplaner, har regeringen gett ett återrporteringskrav till länsstyrelserna i regleringsbrevet för 2025. Länsstyrelserna ska redovisa hur tillsynen av att kommunerna fullgör skyldigheten att tillgodose behovet av vattentjänster enligt 6 § vattentjänstlagen har utförts.[...] I betänkandet från Va-beredskapsutredningen föreslås också att vattentjänstplanerna ska utvidgas till att avse alla åtgärder som behöver vidtas för att va-anläggningar ska fungera i ett förändrat klimat, det vill säga inte enbart till följd av skyfall utan även andra väderfenomen, såsom torka. Regeringen kan överväga frågan på nytt efter att länsstyrelserna har redovisat hur tillsynen av kommunerna har utförts samt efter att svaret från remissinstanserna, avseende Va-beredskapsutredningens förslag om vägledning, har sammanställts.

När det gäller den tredje rekommendationen, att följa upp länsstyrelsernas tillsyn, har regeringen som nämnts ovan, i regleringsbrevet till länsstyrelserna för 2025 beslutat ett återrporteringskrav om att redovisa hur länsstyrelserna har utfört tillsynen av att kommunerna fullgör skyldigheten att tillgodose behovet av allmänna vattentjänster enligt 6 § vattentjänstlagen. Dessutom har Havs- och vattenmyndigheten sedan den 1 juli 2023 i uppdrag att ge länsstyrelserna vägledning i deras tillsyn av att kommunerna uppfyller sina skyldigheter enligt 6 § vattentjänstlagen. Riksrevisionen konstaterar i sin granskning att uppdraget ännu inte gett något tydligt avtryck i länsstyrelsernas tillsyn. Regeringen anser dock att det är för tidigt att utvärdera Havs- och vattenmyndighetens uppdrag. [...]

När länsstyrelserna har redovisat sitt uppdrag kommer regeringen ta ställning till om ytterligare åtgärder behövs för att säkerställa att länsstyrelsernas tillsyn omfattar kommunens hela ansvar enligt 6 § vattentjänstlagen.

Gällande den sista rekommendationen, att säkerställa att länsstyrelserna får de befogenheter som behövs för tillsynen, konstaterar regeringen att Va-beredskapsutredningen i sitt betänkande gör bedömningen att det behövs ett mer samlat och samordnat stöd mellan länsstyrelserna och kommunerna i frågor av betydelse för allmänna vattentjänster.[...] Va-beredskapsutredningen föreslår också att ett krav ska införas i vattentjänstlagen på att kommuner ska samverka om det behövs för att fullgöra uppgifter enligt lagen. Regeringen är tveksam till om det i dag finns något behov av utökade befogenheter för länsstyrelserna men är öppen för att det kan komma att behövas. Länsstyrelserna själva har uttryckt ett behov av samsyn om vilka underlag länsstyrelserna bör begära in från kommunerna. En sådan samsyn skulle kunna öka likvärdigheten i tillsynsarbetet samt underlätta prioriteringar och förutsägbarhet i processen för tillsynsarbetet.

I betänkande 2025/26:CU3 föreslog utskottet att riksdagen skulle lägga regeringens skrivelse till handlingarna och avslå de motionsyrkanden som väckts i ärendet samt hänvisade bl.a. till Havs- och vattenmyndighetens pågående uppdrag, länsstyrelsernas återrapporteringskrav och beredningen av Va-beredskapsutredningen. Riksdagen följde utskottet (rskr. 2025/26:37).

Myndighetsuppdrag att ta fram en vägledning till kommunala vattentjänstplaner

Havs- och vattenmyndigheten ska enligt regleringsbrevet för 2026 ta fram en vägledning till kommunala vattentjänstplaner tillsammans med Naturvårdsverket, Livsmedelsverket och Boverket. Havs- och vattenmyndigheten ska samordna uppdraget och inhämta synpunkter från andra berörda myndigheter och aktörer. Uppdraget omfattar att se över hur befintlig vägledning behöver kompletteras samt anpassas för att beakta klimatförändringars effekter, både avseende nederbörd och torka samt behovet av beredskapsåtgärder. Havs- och vattenmyndigheten ska också överväga om det finns behov av en tillsynsmyndighet för kommunala vattentjänstplaner. Om det behövs ska Havs- och vattenmyndigheten, med stöd av berörda myndigheter, lämna förslag på författningsändringar. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet senast den 31 december 2026.

Havs- och vattenmyndighetens plan för tillsynsvägledning 2026–2027

För tillämpningen av 6 § vattentjänstlagen planeras följande tillsynsvägledning: webbvägledning om tillämpningen av 6 § vattentjänstlagen (2026), sammanställning av frågor och svar till länsstyrelserna en gång per månad per e-post, handläggarräff (2026 och 2027). Detta anger Havs- och vattenmyndigheten i sin plan för tillsynsvägledning för 2026–2027.

Tidigare behandling

Utskottet har tidigare avstyrkt motionsyrkanden om va-infrastruktur och dess finansiering och underhåll och förnyelse av den kommunala va-infrastrukturen (bet. 2022/23:CU13 och bet. 2024/25:CU15). I det senaste betänkandet hänvisade utskottet till pågående arbete och beredning. Riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Förslag om va-infrastruktur och dess finansiering

Vattentjänster såsom vattenförsörjning och hantering av avloppsvatten är en grundläggande förutsättning för att upprätthålla samhället och dess olika funktioner. Som redovisats ovan finns det emellertid många kommuner i landet som har ett behov av att investera i va-infrastrukturen för att åtgärda bristande underhåll samt förnya den kommunala va-infrastrukturen. Avgiftsuttag och ersättningsinvesteringar har generellt legat på låga nivåer och kommuner har tagit lite betalt för sina vattentjänster. För att möta det omfattande behovet av investeringar föreslår Va-beredskapsutredningen skärpta krav på hanteringen av va-ekonomi, ökade möjligheter till avgiftsuttag och ett investeringsprogram inriktat på beredskaps- och klimatanpassningsåtgärder. Utredningen lyfter också fram hur staten kan stödja kommunerna och bidra till robusta vattentjänster. I det ingår insatser för ökad kommunal samverkan och ett nytt etappmål i miljömålssystemet om en god va-infrastruktur. Utredningens förslag bereds inom Regeringskansliet.

Utskottet anser inte att resultatet av den pågående beredningen bör föregripas. Med detta avstyrker utskottet motionerna 2025/26:600 (S), 2025/26:635 (S), 2025/26:1473 (SD), 2025/26:1527 (M) yrkande 4, 2025/26:1726 (KD), 2025/26:2291 (S), 2025/26:2825 (C) yrkande 2, 2025/26:3114 (M), 2025/26:3140 (L), 2025/26:3185 (C) yrkande 35, 2025/26:3368 (MP) yrkandena 6, 7 och 10, 2025/26:3582 (C) yrkande 33 och 2025/26:3732 (S) yrkande 13.

Underhåll och förnyelse av den kommunala va-infrastrukturen

Utskottet noterar att Riksrevisionen i sin granskningsrapport om tillgången till kommunalt och avlopp framhåller bl.a. att frågorna om underhåll och förnyelse av va-nätet har hamnat i skymundan. I sin skrivelse med anledning av rapporten instämmer regeringen instämmer i huvudsak i Riksrevisionens problembeskrivning. I skrivelsen bedömer regeringen bl.a. att länsstyrelsernas tillsyn enligt vattentjänstlagen behöver följas upp och att det behöver förtydligas att länsstyrelsernas ansvar omfattar kommunernas hela ansvar.

Utskottet noterar vidare att Havs- och vattenmyndigheten har i uppdrag att ta fram en vägledning till kommunala vattentjänstplaner tillsammans med Naturvårdsverket, Livsmedelsverket och Boverket. I uppdraget ingår bl.a. att

överväga om det finns behov av en tillsynsmyndighet för kommunala vattentjänstplaner. Havs- och vattenmyndigheten har även en plan för webbtillsynsvägledning 2026–2027.

Utskottet konstaterar att regeringen i huvudsak instämmer i Riksrevisionens problembeskrivning när det gäller underhåll och förnyelse av va-nätet. Med hänsyn till detta och till det arbete som redan pågår på området ser inte utskottet anledning till någon åtgärd från riksdagens sida. Motionerna 2025/26:1194 (M), 2025/26:1527 (M) yrkande 2, 2025/26:1798 (KD) yrkande 4, 2025/26:3225 (M), 2025/26:3368 (MP) yrkandena 2–4 och 2025/26:3405 (MP) yrkandena 24, bör därmed avslås.

Va-anslutning och avgifter

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om s.k. tvångsanslutning till kommunala avlopp och differentierad va-taxa avseende vattenförbrukning.

Jämför reservation 20 (C), 21 (MP) och 22 (MP).

Motionerna

Anslutning till kommunalt vatten och avlopp

I kommittémotion 2025/26:3184 av Alireza Akhondi m.fl. (C) yrkande 13 föreslås ett tillkännagivande om en översyn av regler och avgifter för vatten och avlopp. Motionärerna framhåller att syftet bör vara att skapa en större flexibilitet i förhållande till enskilda hushåll eller samfälligheter och att det i samband med en sådan översyn också är rimligt att överväga hur man kan begränsa de högsta anslutningsavgifterna.

I kommittémotion 2025/26:3368 av Amanda Palmstierna m.fl. (MP) yrkande 9 begärs ett tillkännagivande om att utreda lånemöjligheterna, t.ex. genom statliga lån eller lånegarantier, för fastighetsägare som har svårt att finansiera en godkänd avloppsanläggning eller anslutning till kommunalt vatten och avlopp.

I motion 2025/26:854 av Magnus Manhammar (S) föreslås ett tillkännagivande om att överväga möjligheten att införa en certifiering för hantverkare och entreprenörer som installerar avlopp.

I motion 2025/26:2481 av Anna af Sillén (M) föreslås ett tillkännagivande om att se över möjligheten att ändra lagstiftningen gällande tvångsanslutning av enskilda avlopp.

I motion 2025/26:3561 av Rickard Nordin och Niels Paarup-Petersen (båda C) yrkande 12 föreslås ett tillkännagivande om att slopa kommuners möjlighet till tvångsanslutning av enskilda avlopp.

I motion 2025/26:1798 av Magnus Jacobsson (KD) yrkande 1 föreslås ett tillkännagivande om att kräva påvisbar miljönytta innan man tvingar en enskild att byta anläggning. I yrkande 2 föreslås ett tillkännagivande om att kommuner ska vara teknikneutrala i sina beslut om åtgärder. I yrkande 3 föreslås ett tillkännagivande om att ställa samma prestandakrav på offentliga anläggningar som på enskilda avlopp.

Va-taxa

I kommittémotion 2025/26:3368 av Amanda Palmstierna m.fl. (MP) yrkande 20 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör tillsätta en utredning för att tillåta differentierad taxa avseende vattenförbrukning. Motionärerna anför att det kan säkerställa att högförbrukare, som poolägare och de som vattnar en stor trädgård eller på andra sätt har en hög vattenanvändning som kan bli kostsam för invånare och va-bolag, bidrar till den ökade kostnaden för va-utbyggnad. Även i motion 2025/26:1133 av Martina Johansson (C) föreslås ett motsvarande tillkännagivande om olika taxor beroende på vattenförbrukning.

Bakgrund

Kommunens skyldighet att ordna vattentjänster

Lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster (vattentjänstlagen) avser olika tjänster för vattenförsörjning och avlopp som tillhandahålls genom en allmän va-anläggning. Lagen syftar till att säkerställa tillgången till sådana vattentjänster för i första hand bostadsbebyggelsens behov. Kommuner har en långtgående skyldighet att ordna vattentjänster.

Enligt 6 § vattentjänstlagen ska en kommun ordna vattentjänster om det behövs för skyddet av människors hälsa eller miljön i befintliga eller blivande bebyggelser som ingår i ett större sammanhang. Kommunen ska bestämma det verksamhetsområde inom vilket vattentjänsten eller vattentjänsterna behöver ordnas och sedan se till att behovet snarast, och så länge behovet kvarstår, tillgodoses i verksamhetsområdet genom en allmän va-anläggning. För bebyggelse utanför verksamhetsområdet har kommunen ingen skyldighet att tillhandahålla va-lösningar.

Genom lagändringar som trädde i kraft den 1 januari 2023 förtydligades det i 6 § vattentjänstlagen under vilka förutsättningar kommunen är skyldig att tillhandahålla allmänna vattentjänster (prop. 2021/22:208, bet. 2021/22:CU29, rskr. 2021/22:446). Vid behovsbedömningen ska kommunen ta särskild hänsyn till förutsättningarna för att tillgodose behovet av en vattentjänst genom en enskild anläggning som kan godtas med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön. Syftet med lagändringen var bl.a. att kommunens bedömning av behovet av en allmän vattentjänst skulle bli mer flexibel och medborgarens position i förhållande till kommunen och va-huvudmannen skulle stärkas.

Enligt 9 § vattentjänstlagen får verksamhetsområdet inskränkas om en fastighet uppenbarligen inte behöver omfattas av det större sammanhang som avses i 6 §. En sådan inskränkning av verksamhetsområdet får endast göras om fastighetens eller bebyggelsens behov av vattenförsörjning och avlopp lämpligen kan ordnas genom enskilda anläggningar som kan godtas med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön.

Länsstyrelsen utövar enligt 51 § vattentjänstlagen tillsyn över att kommunerna fullgör skyldigheten att tillgodose behovet av vattentjänster enligt 6 § och kan vitesförelägga en kommun som inte fullgör denna skyldighet. Detta innebär bl.a. att en fastighetsägare och andra som anser att det finns ett behov av att en eller flera vattentjänster tillhandahålls genom en allmän va-anläggning kan vända sig till länsstyrelsen med en förfrågan om att länsstyrelsen ska starta ett tillsynsärende enligt 51 § vattentjänstlagen. En fastighetsägare kan också initiera en process hos en mark- och miljödomstol för att få kommunens skyldighet att ordna vattentjänster prövad.

Vattentjänstplaner

Sedan den 1 januari 2024 är kommunerna skyldiga att ha s.k. vattentjänstplaner (prop. 2021/22:208, bet. 2021/22:CU29, rskr. 2021/22:446). Vattentjänstplanen fastställs av kommunfullmäktige (6 a §). Planen, som inte ska vara bindande, ska vara aktuell och innehålla kommunens långsiktiga planering av hur behovet av allmänna vattentjänster ska tillgodoses. Lagändringarna syftar till att ge förutsättningar för en god och långsiktig planering av kommunens skyldighet att ordna allmänna vattentjänster. Vattentjänstplanerna syftar vidare till att vara än mer långsiktiga än de va-planer som föreskrivs enligt vattenmyndigheternas åtgärdsprogram. För att ge kommunerna stöd i sitt arbete att ta fram vattentjänstplaner har Svenskt Vatten tagit fram en kortfattad vägledning. Under processen med att ta fram vägledningen har även Havs- och vattenmyndigheten varit delaktig.

Innan de kommunala vattentjänstplanerna beslutas ska kommunen samråda med bl.a. fastighetsägare. Regeringen motiverade kravet på samråd med att det ökar fastighetsägares möjlighet till inflytande över beslut som har direkt påverkan på deras fastigheter och att det även ger medborgarna i allmänhet möjlighet att yttra sig om planen (prop. 2021/22:208 s. 33 f.).

Prövning av beslut om allmänna vattentjänster

Kommunen beslutar vilka fastigheter som ska ingå i det verksamhetsområde inom vilket allmänna va-tjänster ska inrättas. Beslutet fattas i de flesta kommuner av kommunfullmäktige och kan överklagas enligt reglerna om laglighetsprövning enligt kommunallagen. Det innebär att endast beslutets laglighet prövas och att det endast kan godkännas eller upphävas, inte ändras. Till den enskilda fastighetsägaren uppkommer ett förhållande först när den allmänna va-anläggningen byggts ut och det uppstår en avgiftsskyldighet för

fastighetsägaren. Denna avgiftsskyldighet kan prövas enligt tvistreglerna i vattentjänstlagen.

Vattentjänsternas avgiftsfinansiering, va-taxa och va-avgifter

I 24–38 §§ vattentjänstlagen finns bestämmelser om avgifter för vattentjänsterna. En fastighetsägare ska bl.a. betala en avgift för en allmän va-anläggning om fastigheten finns inom va-anläggningens verksamhetsområde, är bebyggd eller enligt en detaljplan är avsedd för bebyggelse och behov, och har nytta av, bortledande av vatten från allmän platsmark (26 §). Avgifterna delas upp i löpande brukningsavgifter och anläggningsavgift, som är en engångsavgift för att täcka kostnaden för att ordna en allmän va-anläggning (2 och 29 §§). Anläggningsavgiften kallas ibland för anslutningsavgift. Båda avgifterna kan innehålla olika delavgifter för dricksvatten, avlopp respektive dagvattenhantering. Dessa olika avgifter kan också innehålla både fasta och rörliga delar. Avgifter som avser bortledande av vatten ska även täcka kostnaderna för den rening av vattnet som behövs med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön. Som framgår i avsnittet Va-infrastruktur får avgifterna inte överskrida det som behövs för att täcka de kostnader som är nödvändiga för att ordna och driva va-anläggningen (30 § vattentjänstlagen).

Avgifterna ska bestämmas så att kostnaderna fördelas på de avgiftsskyldiga enligt vad som är skäligt och rättvist. Om vattentjänsterna för en viss eller vissa fastigheter på grund av särskilda omständigheter medför kostnader som i beaktansvärd omfattning avviker från andra fastigheter i verksamhetsområdet, ska avgifterna bestämmas med hänsyn till skillnaderna. Avgifterna ska vidare fördelas mellan fastighetsägare och andra avgiftsskyldiga enligt vad som är skäligt med hänsyn till den berörda allmänna platsmarkens omfattning och fastighetsägarnas nytta av vattentjänsten (31 § vattentjänstlagen).

Kommunen får meddela föreskrifter om taxan. Kommunen får också överlåta åt huvudmannen att bestämma avgifternas belopp enligt beräkningsgrunder i kommunens taxeföreskrifter (34 § vattentjänstlagen). Det är kommunfullmäktige i varje kommun som beslutar om taxans utformning och nivåerna. Även om en kommun normalt finansierar sina va-kostnader med avgifter är det inget som hindrar en kommun från att skjuta till skattemedel eller låta intäkter från brukningsavgifter finansiera utbyggnad eller vice versa. I teorin skulle en kommun kunna ha en enda fast avgift oavsett förbrukning, en s.k. flat rate, eller enbart en rörlig avgift per kubikmeter förbrukat vatten (SOU 2023:72 s. 294).

Fastighetsägarnas insyn i va-anläggningarnas ekonomiska förhållanden möjliggörs av vattentjänstlagens krav på en ekonomisk särredovisning (50 §). En förutsättning för att kunna bedöma om de avgifter som en huvudman tar ut överensstämmer med de regler som gäller för avgiftsuttaget, är att va-verksamheten redovisas skild från annan verksamhet som huvudmannen bedriver.

Enskilda anläggningar enligt vattentjänstlagen

Av 2 § vattentjänstlagen framgår att allmänna va-anläggningar är sådana anläggningar som en kommun har ett rättsligt bestämmande över och som används för att uppfylla kommunens skyldigheter enligt den lagen. En enskild anläggning är en va-anläggning eller annan anordning för vattenförsörjning eller avlopp som inte är eller ingår i en allmän va-anläggning.

Prövningsplikt, tillsyn och kontroll av avlopp

Tillsynen över avloppsanläggningarna utifrån miljöbalken utförs av kommunerna och länsstyrelserna. Kommunen har tillsyn över avloppsanordningar som finns i kommunen, med undantag för sådana större avloppsreningsanläggningar och avloppsanordningar som kräver tillstånd enligt miljöprövningsförordningen.⁵ För avloppsreningsanläggningar och avloppsanordningar som kräver tillstånd enligt miljöprövningsförordningen är länsstyrelsen tillsynsmyndighet. Länsstyrelsen kan dock överlåta sitt tillsynsansvar till kommunen. Det är ganska vanligt att länsstyrelsen gör så. Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten och länsstyrelsen har alla tillsynsvägledande uppdrag när det gäller tillsynen av avloppsanordningar enligt miljöbalken.⁶

Enligt 9 kap. 1 § miljöbalken är utsläpp av avloppsvatten att bedöma som miljöfarlig verksamhet, och miljöbalken innehåller därför bestämmelser om prövningsplikt, tillsyn och kontroll av avlopp. Avloppsvatten ska enligt 9 kap. 7 § första stycket miljöbalken avledas och renas eller tas om hand på något annat sätt så att besvär för människors hälsa eller miljön inte uppkommer. För detta ändamål ska lämpliga avloppsanordningar eller andra inrättningar utföras.

Enligt 13 § förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd krävs tillstånd för att inrätta en avloppsanordning som en eller flera vattentoaletter ska anslutas till eller för att ansluta en vattentoalett till en befintlig avloppsanordning. För att inrätta en annan avloppsanordning krävs det en anmälan till den kommunala nämnden. En ansökan om tillstånd ska prövas av den kommunala nämnden. Enligt 15 § ska bestämmelserna i 13 § inte tillämpas på en avloppsanordning som kräver tillstånd eller anmälan enligt miljöprövningsförordningen (2013:251) eller om avloppsanordningen är avsedd att föra avloppsvattnet till enbart en allmän avloppsanläggning. En avloppsreningsanläggning som tar emot avloppsvatten med en föroreningsmängd som motsvarar mer än 200 personekvivalenter omfattas av tillstånds- eller anmälningsplikt enligt miljöprövningsförordningen.

Tillsynen av små avlopp (anläggningar för hushållsspillvatten för högst 200 personekvivalenter) utförs av den kommunala nämnden med ansvar för miljöfrågor (26 kap. 1 och 3 §§ miljöbalken). Utöver de nämnda kraven på tillstånds- och anmälningsplikt finns det bestämmelser i miljöbalken som

⁵ Undantag gäller även för verksamheter som framgår av bilagan till förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd.

⁶ Riksrevisionens rapport Tillgången till kommunalt vatten och avlopp (RiR 2025:2 s. 23).

möjliggör s.k. egenkontroll och rapportering av avloppsanordningar och anläggningar. Tillsynsmyndigheten får förelägga den som har en avloppsanläggning att lämna de uppgifter och handlingar som behövs för tillsynen till myndigheten (26 kap. 19–21 §§ miljöbalken).

Enligt 3 kap. 5 § miljötillsynsförordningen (2011:13) ska Havs- och vattenmyndigheten vidare ge tillsynsvägledning i frågor om enskilda avlopp enligt 9 kap. miljöbalken. Havs- och vattenmyndigheten har med stöd av förordningen meddelat allmänna råd om små avloppsanordningar för hushållsspillvatten (HVMFS 2016:17).

Riksdagens tillkännagivanden om s.k. tvångsanslutningar

Tillkännagivande från 2021

Riksdagen tillkännagav våren 2021, på utskottets förslag, för regeringen att den skyndsamt borde vidta de åtgärder som krävs för att en fastighetsägare som har ett enskilt avlopp som uppfyller gällande miljö- och hälsokrav inte ska kunna tvingas att ansluta sig till det kommunala va-nätet. Samtidigt med detta avlog riksdagen på utskottets förslag motsvarande motionsyrkanden som de som nu är aktuella om kommunala vatten- och avloppsplaner, lokalt anpassade va-lösningar och obligatoriska dialogmöten (bet. 2020/21:CU14, rskr. 2020/21:268).

Tillkännagivande från 2022

I mars 2022 överlämnade regeringen proposition 2021/22:208 Vägar till hållbara vattentjänster till riksdagen. I propositionen bedömde regeringen att riksdagens tillkännagivande från 2021 var slutbehandlat genom lagförslaget om en flexiblere behovsbedömning. Regeringen anförde följande (prop. 2021/22:208 s. 20):

Regeringens förslag om att särskild hänsyn ska tas till förutsättningarna för att säkerställa behovet av en vattentjänst genom enskild anläggning ger utrymme för en flexiblere behovsbedömning. Regeringen anser att förslaget tillgodoser riksdagens tillkännagivande i den utsträckning som är lämpligt med beaktande av kommunens grundläggande ansvar för att ordna vattentjänster. Tillkännagivandet är därmed slutbehandlat.

Vid beredningen av propositionen gjorde utskottet en annan bedömning än regeringen. Enligt utskottet var riksdagens tillkännagivande inte slutbehandlat. Utskottet föreslog också ett nytt tillkännagivande till regeringen med anledning av de motioner som behandlades i samma ärende. Utskottet anförde följande (bet. 2021/22:CU29 s. 22):

I april 2021 tillkännagav riksdagen för regeringen att regeringen borde vidta de åtgärder som krävs för att en fastighetsägare som har ett enskilt avlopp som uppfyller gällande miljö- och hälsokrav inte ska kunna tvingas att ansluta sig till det kommunala va-nätet. Regeringen menar att tillkännagivandet är tillgodosett genom det lagförslag i propositionen som syftar till att göra kommunens bedömning av behovet av en allmän

vattentjänst mer flexibel. I propositionen tydliggörs dock att det föreslagna tillägget i 6 § vattentjänstlagen ska förstås som ett förtydligande samt att kommunens skyldighet att ordna vattentjänster kvarstår oförändrat.

Utskottet har tidigare i betänkandet tillstyrkt regeringens lagförslag om en flexiblare behovsbedömning. Förslaget är enligt utskottets mening ett steg i rätt riktning men tillgodoser inte fullt ut det tillkännagivande som riksdagen gjorde i fjol. Utskottet anser därmed att riksdagens tillkännagivande inte kan anses vara slutbehandlat. Enligt utskottet måste utgångspunkten nämligen vara att den fastighetsägare som har ett enskilt avlopp som uppfyller gällande miljö- och hälsokrav inte ska kunna påtvingas ett kommunalt avlopp, varken genom att tvingas att ansluta sin fastighet eller genom att åläggas betalningsskyldighet. Utskottet anser att regeringen bör ta de fortsatta initiativ som krävs för att få till stånd en ordning som tillgodoser detta. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2021/22:446).

Regeringens redovisning av åtgärder med anledning av tillkännagivandena

I regeringens skrivelse 2024/25:75 Riksdagens skrivelser till regeringen – åtgärder under 2024 anger regeringen att riksdagens tillkännagivanden om tvångsanslutningar av enskilda avlopp från 2021 och 2022 inte är slutbehandlade. Regeringen anför bl.a. följande (s. 358):

I propositionen Vägar till hållbara vattentjänster (prop. 2021/22:208) föreslog regeringen att särskild hänsyn ska tas till förutsättningarna för att säkerställa behovet av en vattentjänst genom enskild anläggning. I propositionen bedömde regeringen att tillkännagivandet var slutbehandlat genom de föreslagna ändringarna i 6 § lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster. Riksdagen delade inte den bedömningen (bet. 2021/22:CU29, rskr. 2021/22:446) och har kommit med ett nytt tillkännagivande i frågan (se rskr. 2021/22:446). Punkten står därför åter som öppen. I regleringsbrevet för budgetåret 2025 avseende länsstyrelserna beslutade regeringen om ett återrapporteringskrav enligt vilket länsstyrelserna ska redovisa hur tillsynen av att kommunerna fullgör skyldigheten att tillgodose behovet av vattentjänster enligt 6 § lagen (2022:1249) om allmänna vattentjänster har utförts. Av redovisningen ska det framgå hur tillsynen av hur det fortlöpande skyddet för människors hälsa eller miljön tillgodoses av kommunen har genomförts.

Tidigare behandling

Utskottet har tidigare avstyrkt motionsyrkanden om tvångsanslutning till kommunala avlopp och differentierad taxa för vattenförbrukning (bet. 2022/23:CU13 och bet. 2024/25:CU15). I det senaste betänkandet hänvisade utskottet till tidigare tillkännagivanden och gällande rätt. Riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att riksdagen har uppmanat regeringen att ta de fortsatta initiativ som krävs för att få till stånd en ordning som innebär att en fastighetsägare som har ett enskilt avlopp som uppfyller gällande miljö- och hälsokrav som utgångspunkt inte ska kunna påtvingas ett kommunalt avlopp. Dessa tillkännagivanden är inte slutbehandlade och utskottet ser inte behov av ytterligare ett tillkännagivande i frågan. Utskottet ser inte heller skäl för något initiativ från riksdagens sida med anledning av övriga förslag om anslutning till kommunalt vatten och avlopp. Motionerna 2025/26:854 (S), 2025/26:1798 (KD) yrkandena 1–3, 2025/26:2481 (M), 2025/26:3184 (C) yrkande 13, 2025/26:3368 (MP) yrkande 9 samt 2025/26:3561 (båda C) yrkande 12 bör därför avslås.

Utskottet är inte heller berett att föreslå något initiativ från riksdagens sida med anledning av motionsförslagen om en differentierad taxa för vattenförbrukning. Som redogörs för under avsnittet Va-infrastruktur ovan har Va-beredskapsutredningen bl.a. föreslagit åtgärder för en stärkt va-infrastrukturell ekonomi (SOU 2024:82). Enligt utredningen behöver kommunerna anpassa va-avgifterna så att de täcker nödvändiga kostnader, inklusive kostnader för investeringar. Beredningen av dessa förslag pågår inom Regeringskansliet, och det arbetet bör inte föregripas. Följaktligen bör även motionerna 2025/26:1133 (C) och 2025/26:3368 (MP) yrkande 20 avslås.

Åtgärder för dagvatten

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om åtgärder för dagvatten. Utskottet hänvisar till pågående beredning inom Regeringskansliet. Jämför reservation 23 (C) och 24 (MP).

Motionerna

I kommittémotion 2025/26:2824 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 9 föreslås ett tillkännagivande om fler dammar i tätorter. Motionärerna framhåller att man kan skapa fler dammar i tätorter, exempelvis dagvattendammar som bl.a. kan mildra konsekvenser av skyfall.

I kommittémotionerna 2025/26:3368 av Amanda Palmstierna m.fl. (MP) yrkande 8 och 2025/26:3421 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 10 föreslås tillkännagivanden om att utreda möjligheten att införa en obligatorisk kommunal dagvattentaxa.

I motion 2025/26:533 av Isak From och Björn Wiechel (båda S) föreslås ett tillkännagivande om att vattentjänstlagen behöver ses över. Motionärerna anför att det finns en skyldighet för samhället att bättre hantera effekterna av

regn och häftiga skyfall och att det finns skäl att överväga att införa en möjlighet för kommuner att införa en specifik kommunal dagvattentaxa som ska finansiera arbetet med det vatten som behöver hanteras utanför systemet med dricksvatten och avlopp.

Bakgrund

Planering för dagvattenhantering

Som framgår ovan är kommunerna sedan den 1 januari 2024 skyldiga att ha s.k. vattentjänstplaner som fastställs av kommunfullmäktige. En vattentjänstplan ska bl.a. innehålla kommunens bedömning av vilka åtgärder som behöver vidtas för att de allmänna va-anläggningarna ska fungera vid en ökad belastning på grund av skyfall. Bedömningen ska omfatta både de allmänna dagvattenanläggningarna och de övriga allmänna va-anläggningarna.

Enligt 3 kap. 1 § PBL ska varje kommun ha en aktuell översiktsplan som omfattar hela kommunen. Översiktsplanen är vägledande för kommunens fortsatta planprocesser, bl.a. för detaljplaner eller områdesbestämmelser. I översiktsplanen anges inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av den fysiska miljön. Av översiktsplanen ska det framgå bl.a. hur kommunen avser att tillgodose det långsiktiga behovet av bostäder och kommunens syn på risken för skador på den byggda miljön som kan följa av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra (3 kap. 5 § PBL).

Genom en detaljplan eller genom områdesbestämmelser kan kommunen på ett bindande sätt reglera hur mark ska användas och bebyggas. Detaljplan ska användas vid reglering av större förändringar i användningen av mark- och vattenområden eller vid sådana förnyelse- och bevarandeåtgärder som behöver regleras i ett sammanhang. Vid detaljplaneläggning behöver kommunen visa hur dagvattenhanteringen kommer att lösas och med planbestämmelser kan kommunen skapa de förutsättningar som behövs för att genomföra en viss dagvattenlösning. Boverket vägleder bl.a. om hur frågan om dagvattenhantering ska hanteras i översikts- och detaljplaner.

Som framgår ovan har vidare Havs- och vattenmyndigheten och Naturvårdsverket tagit fram en vägledning för kommunal va-planering som omfattar både dricksvatten, spillvatten och dagvatten.

Etappmål om dagvatten

Miljöpolitiken i Sverige utgår från de miljömål som riksdagen har beslutat om. Målen är styrande för allt miljöarbete som Sverige bedriver nationellt, inom EU och internationellt. Miljömålssystemet består av ett övergripande generationsmål, 16 miljö kvalitetsmål och ett antal etappmål inom vissa områden. Etappmålen ska göra det lättare att nå generationsmålet och miljömålen samt identifierar en önskad omställning av samhället.

Två av de etappmål som regeringen har beslutat om rör dagvatten och hållbar dagvattenhantering. Det första etappmålet var att alla kommuner senast 2023 ska ha integrerat en hållbar dagvattenhantering i planläggning av ny bebyggelse eller vid påtagliga ändringar av befintlig bebyggelse. Det andra etappmålet gäller dagvattenhantering i befintlig bebyggelse och innebär att de kommuner där det finns risk för betydande påverkan av dagvatten på mark, vatten och den fysiska miljön i befintlig bebyggelse senast 2025 ska ha genomfört en kartläggning och tagit fram handlingsplaner för en hållbar dagvattenhantering samt påbörjat genomförandet av planerna.

Miljömålen och etappmålen följs upp av Naturvårdsverket inom ramen för den årliga miljömålsuppföljningen. Naturvårdsverkets bedömning är att förutsättningar har funnits för att nå etappmålet om dagvattenhantering i ny eller ändrad bebyggelse (Naturvårdsverkets skrivelse NV-07955-23). Etappmålet om dagvattenhantering i befintlig bebyggelse bedöms däremot inte kunna nås till 2025 (Naturvårdsverkets skrivelse NV-07267-24).

Strategi för klimatanpassning

Våren 2024 presenterade regeringen en reviderad nationell strategi för klimatanpassning och en handlingsplan för klimatanpassning för de kommande fem åren (skr. 2023/24:97). I skrivelsen anförts att regeringens inriktning är att intensifiera arbetet för en stärkt beredskap för vattensäkerhet kopplat till skyfall, översvämning, ökade vattenflöden, vattenbrist och torka. Arbetet med att säkerställa en robust och kontinuerlig leverans av vattentjänster fortsätter, och som ett led i det arbetet avser regeringen att se över ansvarsfördelningen för dagvattenhanteringen i ett förändrat klimat.

Va-avgifter för dagvattenhantering

Av 2 § vattentjänstlagen framgår att termen avlopp avser bl.a. bortledning av dagvatten från ett område med samlad bebyggelse. Vattentjänster definieras som vattenförsörjning och avlopp (va). Dagvattenhantering ingår således som en vattentjänst inom ramen för vattentjänstlagen. Lagen innehåller inte några särbestämmelser för dagvatten.

I avsnittet Va-anslutning och avgifter ovan finns en kortfattad redogörelse för reglerna om avgifter för vattentjänster. Som framgår där finansieras va-verksamhet genom självkostnadsprincipen, vilket innebär att avgifterna totalt sett inte får överstiga kostnaderna för att driva verksamheten. Avgifterna ska bestämmas så att kostnaderna fördelas på de avgiftsskyldiga enligt vad som är skäligt och rättvist.

Inom ett verksamhetsområde får en avgift för bortledning av dagvatten från fastighetsmark tas ut när en förbindelsepunkt är upprättad och förmedlad i de fall de sker via en servisleddning. Om dagvatten leds bort från fastigheten på andra sätt än genom en rörförbindelse har huvudmannen rätt att ta betalt på samma sätt som om det finns rör, under förutsättning att information om

anläggningen har skickats till fastighetsägaren samt att det finns stöd i va-taxan för rörlös dagvattenavgift.

För bortledning av dagvatten från allmän platsmark (gator, torg och parker) får en avgift tas ut av fastighetsägare som har nytta av att dagvatten leds bort. Avgift får även tas ut av allmänna platsmarkhållare om vatten behöver ledas bort från den allmänna platsmarken med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön.

Pågående arbete

Utredningen om vattenfrågor vid planläggning och byggande

På uppdrag av regeringen har en särskild utredare sett över hanteringen av vattenfrågor vid planläggning och byggande. I uppdraget har det bl.a. ingått att analysera och lämna förslag på hur kommunerna vid planläggning och prövning enligt plan- och bygglagen ska kunna säkerställa att dagvatten hanteras på ett hållbart sätt. Utredningens förslag framgår av betänkandet En enklare hantering av vattenfrågor vid planläggning och byggande (SOU 2023:72). Utredningen föreslår ett förtydligande i vattentjänstlagen om att dagvattenhantering är en egen vattentjänst skild från avloppshantering. Vidare föreslås en möjlighet för kommunen att, om det behövs för att bidra till en förbättrad funktion eller ökad säkerhet hos en allmän va-anläggning, förelägga en fastighetsägare inom verksamhetsområdet att vidta eller underhålla sådana dagvattenåtgärder på tomten som framgår av skyddsbestämmelser eller andra planbestämmelser i en detaljplan eller områdesbestämmelser. Utredningens förslag bereds inom Regeringskansliet.

Va-beredskapsutredningen

Va-beredskapsutredningen anser att kommunerna behöver planera brett och långsiktigt för att säkerställa att de allmänna va-anläggningarna fungerar i ett förändrat klimat (SOU 2024:82). Utredningen föreslår därför att kravet på vattentjänstplan utvidgas till att avse alla åtgärder som behöver vidtas för att de allmänna va-anläggningarna ska fungera i ett förändrat klimat. Mängden tillskottsvatten till va-anläggningarna behöver minska, för att undvika skador både på anläggningen och på enskild egendom och miljön. För detta behöver fastighetsägare, kommunen, huvudmannen för allmänna va-anläggningar och staten vidta åtgärder. Som framgår ovan föreslår utredningen ett nytt etappmål för en god va-infrastruktur:

- Alla kommuner har senast 2030 genomfört en kartläggning och tagit fram en planering för förnyelse och klimatanpassning av den allmänna va-anläggningen samt påbörjat genomförandet av åtgärder.
- Den samlade nationella förnyelsetakten för va-ledningar ska öka årligen tills den har nått minst 1 procent 2040.

Det nya etappmålet blir enligt utredningen ett komplement till befintliga etappmål för hållbar dagvattenhantering. Utredningens förslag bereds inom Regeringskansliet.

Klimatanpassningsutredningen

Klimatanpassningsutredningen konstaterar i sitt betänkande SOU 2025:51 att det i ett förändrat klimat med mer nederbörd kommer att finnas behov av att öka kapaciteten i dagvattennätet. Att hantera stora mängder dagvatten genom rörledningar och andra typer av tekniska anläggningar är dock kostsamt. För att underlätta förvaltningen av allmänna va-anläggningar och göra valet mellan öppna och rörförlagda dagvattenlösningar oberoende av på vilken grund det går att få tillträde till mark, föreslår utredningen att ledningsrätt ska kunna ges även för öppna delar av det allmänna dagvattennätet, dvs. att öppna dagvattenanordningar ska omfattas av ledningsrättslagen.

För att de fastighetsägare som vill minska risken för skador genom förebyggande åtgärder ska få bättre förutsättningar att bedöma vilka effekter olika lösningar ger, föreslår utredningen även en ändring i vattentjänstlagen som innebär att va-huvudmannen ska vara skyldig att lämna uppgifter om dagvattensystemets kapacitet i anslutning till den aktuella fastigheten. Förslaget medför ökade krav på va-huvudmannen när det gäller att ha tillräcklig kunskap om den egna anläggningens kapacitet.

Utredningen föreslår vidare att det ska framgå av vattentjänstlagen att en allmän va-anläggning ska anses tillgodose skäliga anspråk på säkerhet om den kan leda bort dagvattenflöden motsvarande minst ett tioårsregn. Förslaget bygger på domstolspraxis sedan början av 1990-talet om kapaciteten i dagvattensystemet. Klimatanpassningsutredningens förslag bereds inom Regeringskansliet.

Tidigare behandling

Utskottet har tidigare avstyrkt motionsyrkanden om åtgärder för dagvatten (bet. 2023/24:CU16 och bet. 2024/25:CU15). I det senaste betänkandet hänvisade utskottet bl.a. till beredning inom Regeringskansliet. Riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar att såväl Utredningen om vattenfrågor vid planläggning och byggande, Va-beredskapsutredningen som Klimatanpassningsutredningen har föreslagit olika åtgärder för dagvatten. Förslagen bereds inom Regeringskansliet och utskottet anser att den pågående beredningen inte bör föregripas. Därmed ser utskottet inte skäl till någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av motionsyrkandena, vilka bör avslås.

Reservationer

1. Riksstintressen, punkt 1 (S)

av Joakim Järrebring (S), Laila Naraghi (S), Denis Begic (S), Anna-Belle Strömberg (S) och Markus Kallifatides (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2025/26:3650 av Joakim Järrebring m.fl. (S) yrkande 43,

bifaller delvis motion

2025/26:1276 av Josefin Malmqvist m.fl. (M) yrkande 12 och

avslår motionerna

2025/26:922 av Linus Sköld m.fl. (S) yrkande 2,

2025/26:1005 av Christofer Bergenblock (C),

2025/26:1374 av Sanne Lennström och Linnéa Wickman (båda S),

2025/26:1437 av Markus Selin m.fl. (S) yrkande 3,

2025/26:1938 av Boriana Åberg (M) yrkande 2,

2025/26:2580 av Saila Quicklund (M),

2025/26:2674 av Petter Löberg och Jessica Rodén (båda S) yrkandena 1 och 2,

2025/26:2936 av Marlène Lund Kopparklint (M),

2025/26:3184 av Alireza Akhondi m.fl. (C) yrkandena 4 och 5 samt

2025/26:3655 av Lili André (KD).

Ställningstagande

När riksstintressesystemet infördes var avsikten att endast få och unika områden skulle komma i fråga för utpekande, men vi kan konstatera att både antalet områden av riksstintresse och storleken på dessa områden har ökat kraftigt med tiden. Den översyn som Boverket genomfört tillsammans med Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet, Statens energimyndighet, Tillväxtverket och Trafikverket visar att dessa myndigheter har gjort insatser för att förtydliga kriterierna för vilka områden som ska anses vara av riksstintresse. Enligt Boverkets rapport (2021:14) har alla fem myndigheter bedömt att deras riksstintresseanspråk är i behov av en översyn. Fyra av fem myndigheter har dessutom bedömt att deras samlade riksstintresseanspråk inte i alla delar kan förväntas motsvara kriterierna och att det därför sannolikt finns ett behov av att ändra enskilda riksstintresseanspråk.

Vi anser att det är hög tid att gå vidare med arbetet att se över vilka områden som ska vara av riksintresse med ambitionen att minska antalet. Det är regeringens uppgift att ta initiativ till en sådan översyn. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

2. Riksintressen, punkt 1 (C)

av Alireza Akhondi (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2025/26:1005 av Christofer Bergenblock (C) och

2025/26:3184 av Alireza Akhondi m.fl. (C) yrkandena 4 och 5,
bifaller delvis motion

2025/26:1374 av Sanne Lennström och Linnéa Wickman (båda S) och
avslår motionerna

2025/26:922 av Linus Sköld m.fl. (S) yrkande 2,

2025/26:1276 av Josefin Malmqvist m.fl. (M) yrkande 12,

2025/26:1437 av Markus Selin m.fl. (S) yrkande 3,

2025/26:1938 av Boriana Åberg (M) yrkande 2,

2025/26:2580 av Saila Quicklund (M),

2025/26:2674 av Petter Löberg och Jessica Rodén (båda S) yrkandena 1 och
2,

2025/26:2936 av Marlène Lund Kopparklint (M),

2025/26:3650 av Joakim Järrebring m.fl. (S) yrkande 43 och

2025/26:3655 av Lili André (KD).

Ställningstagande

För att tillgodose behoven av bostadsförsörjning i alla delar av landet behövs tillgång till byggbar mark. I dag finns en rad begränsningar som gör att mark som skulle vara lämplig för bostadsbyggande inte kan användas. En sådan begränsning är riksintressenas antal och omfattning.

Ungefär halva Sverige är i dag klassat som statligt riksintresse. Syftet med riksintressesystemet är klokt. Mark som är av nationellt intresse för särskilda ändamål bör kunna värnas från andra typer av markanvändning eller exploatering. I dagsläget är dock riksintressenas omfattning för stor och de ingriper inte sällan på ett orimligt sätt i angelägna behov, t.ex. bostadsbyggande. Det finns exempel på oprecisa riksintresseanspråk där stora utpekade områden skyddas utan att det egentligen skulle behövas. Den

genomförda översynen och inventeringen av riksintressen var viktig, men mycket arbete återstår.

För att riksintressena ska uppfattas som legitima är det viktigt att de uppfyller sitt syfte. Till exempel bör ett riksintresseanspråk som regel vara till skydd just för ett nationellt intresse snarare än för regionala angelägenheter. Ofta kan riksintressen också ifrågasättas då de omfattar befintliga anläggningar, eftersom marken då är tagen i anspråk. Riksintressen bör inte heller gälla mark som redan är skyddad genom annan lagstiftning. Lagstiftningen bör anpassas så att flera olika typer av skydd inte kombineras utan att det finns särskilda skäl. Dessutom finns det skäl att förtydliga ansvarsfördelningen mellan statliga myndigheter, länsstyrelser och kommuner i arbetet med att hålla riksintresseanspråken aktuella.

Det är också viktigt att riksintressena återkommande och regelbundet aktualiseras. De riksintressen som inte aktualiseras eller tas i anspråk inom en viss tid bör skrivas av (solnedgångsklausul).

Sverige behöver en försörjningstrygghet för livsmedel i händelse av kris och krig, och vår självförsörjningsgrad behöver öka. En viktig del i detta är de blå näringarna, dvs. yrkesfiske och vattenbruk. Kriterierna kring klassningen av fiskehamnar som riksintresse behöver därför förändras. Det bör utredas hur definitionen av riksintresse kan förändras så att tydligare hänsyn tas till behovet av försörjningsberedskap.

Det är regeringens uppgift att vidta de åtgärder som krävs för att tillgodose förslagen ovan. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

3. Skyddet av jordbruksmark, punkt 3 (V)

av Malcolm Momodou Jallow (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2025/26:2784 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 51 och avslår motionerna

2025/26:425 av Stina Larsson (C),

2025/26:810 av Mikael Larsson (C),

2025/26:997 av Christofer Bergenblock (C) och

2025/26:3184 av Alireza Akhondi m.fl. (C) yrkande 14.

Ställningstagande

Åkermarksarealen fortsätter att minska i Sverige. Samtidigt ökar exploateringen av jordbruksmark, dvs. att man bygger på marken eller använder den på ett sätt som gör att det inte går att odla där igen. Det främsta skälet till att åkermarksareal försvinner är att marken inte längre brukas och växer igen. Samtidigt måste Sverige stärka sin självförsörjning av livsmedel. De ökade klimatförändringarna innebär därutöver att den odlingsbara marken försvagas globalt sett, vilket medför ett ökat ansvar för Sverige att bidra till den globala livsmedelsförsörjningen.

Naturvårdsverket bedömer att det inte är möjligt att nå miljökvalitetsmålet Ett rikt odlingslandskap med beslutade eller planerade styrmedel, och förutsättningarna för att långsiktigt bevara jordbruksmarkens produktionsförmåga bedöms som otillräckliga. Tillståndet för många av odlingslandskapets arter och naturtyper är dessutom dåligt eller ogynnsamt, och det är viktigt att stärka den biologiska mångfalden i jordbrukslandskap. Den höga takten när det gäller exploatering av bördig åkermark, inte minst i södra Sverige, är mycket bekymmersam och inte förenlig med en långsiktigt hållbar livsmedelsförsörjning. Även Utredningen om en ny livsmedelsberedskap konstaterar i sitt betänkande Livsmedelsberedskap för en ny tid (SOU 2024:8) att jordbruksmark bör skyddas bättre. Nya nationella styrmedel krävs för att minska exploateringen av jordbruksmark i kommunerna.

Regeringen bör, för att motverka exploatering av åkermark, återkomma till riksdagen med ett förslag till nationell målsättning för bevarande av bördig åkermark. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4. Skyddet av jordbruksmark, punkt 3 (C)

av Alireza Akhondi (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2025/26:425 av Stina Larsson (C),

2025/26:810 av Mikael Larsson (C),

2025/26:997 av Christofer Bergenblock (C) och

2025/26:3184 av Alireza Akhondi m.fl. (C) yrkande 14 och
avslår motion

2025/26:2784 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 51.

Ställningstagande

Behovet av nya bostäder är stort, men samtidigt ser planeringsförutsättningarna mycket olika ut i skilda delar av landet. I områden med omfattande livsmedelsproduktion finns utmaningar när det gäller att planera markanvändningen. Värdefull åkermark behöver skyddas för att trygga livsmedelsförsörjningen, och en noggrann avvägning behöver göras mellan å ena sidan behovet av bostäder och å andra sidan produktiv och efterfrågad jordbruksmark. Det kommer i viss utsträckning att behöva byggas på åkermark även i framtiden. Jordbruksverket m.fl. pekar i rapporter på att åkermarkens långsiktiga värden ofta får stå tillbaka till förmån för mer kortsiktiga ekonomiska värden. Samtidigt hindras inte sällan småskalig nybyggnation som i grunden är viktig för landsbygdens överlevnad.

För att åkermarken ska bevaras måste skyddet av den stärkas. Det kan handla om att tydliggöra definitionen och motiveringen av vad som utgör ett väsentligt samhällsintresse. Inte heller definierar lagstiftningen tydligt vad som menas med brukningsvärd jordbruksmark. Jordbruksmark ska fortsätta användas till just lantbruket men det bör också öppnas upp för att en del typer av jordbruksmark som i dag är svår att använda för lantbruket på ett enklare sätt kan bebyggas för att få till en attraktiv landsbygdsutveckling.

Därför bör regeringen tillsätta en utredning som ser över hur kommuner definierar väsentligt samhällsintresse, och vilka eventuella förändringar och förtydliganden som behöver göras. I samband med detta bör man vidare se över hur jordbruksmarkens produktionsvärde klassificeras, för att stärka skyddet mot exploatering av jordbruksmark med högt produktionsvärde och samtidigt underlätta för byggande på jordbruksmark som inte anses vara lika skyddsvärd. Lagstiftningen behöver alltså medge en större flexibilitet när det gäller små exploateringar i form av enstaka hus och en större restriktivitet när det gäller stora exploateringar med bostadsområden eller infrastruktur.

Det är regeringens uppgift att vidta de åtgärder som krävs enligt det som anförts ovan. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

5. Skyddet av vattenområden och dricksvattentäkter, punkt 4 (S)

av Joakim Järrebring (S), Laila Naraghi (S), Denis Begic (S), Anna-Belle Strömberg (S) och Markus Kallifatides (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2025/26:3732 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 78 och

avslår motionerna

2025/26:535 av Johan Andersson (S),
2025/26:629 av Hanna Westerén (S),
2025/26:1238 av Niklas Sigvardsson m.fl. (S) yrkande 1,
2025/26:1386 av Karin Sundin m.fl. (S),
2025/26:1948 av Hans Ekström (S),
2025/26:2825 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 4,
2025/26:3405 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 26,
2025/26:3408 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 7,
2025/26:3419 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkandena 21 och 22,
2025/26:3421 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 21 och
2025/26:3433 av Rebecka Le Moine (MP) yrkande 1.

Ställningstagande

Det är av största vikt att trygga en säker dricksvattenförsörjning, och vi står inför en rad utmaningar på området. Bland annat väntas klimatkrisen öka risken för förorenat dricksvatten. Vi har åstadkommit viktiga framsteg i EU när det gäller vattenfrågorna. Ett exempel är EU:s vattendirektiv. Nu måste Sverige leva upp till dessa krav på god ekologisk och kemisk status i våra vattenmiljöer.

Vi anser att dricksvattnet och våra dricksvattentäkter måste få ett starkare lagligt skydd. Det är regeringens uppgift att vidta de åtgärder som krävs för att åstadkomma det. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

6. Skyddet av vattenområden och dricksvattentäkter, punkt 4 (C)

av Alireza Akhondi (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2025/26:2825 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 4 och
avslår motionerna
2025/26:535 av Johan Andersson (S),
2025/26:629 av Hanna Westerén (S),
2025/26:1238 av Niklas Sigvardsson m.fl. (S) yrkande 1,
2025/26:1386 av Karin Sundin m.fl. (S),
2025/26:1948 av Hans Ekström (S),
2025/26:3405 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 26,

2025/26:3408 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 7,
 2025/26:3419 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkandena 21 och 22,
 2025/26:3421 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 21,
 2025/26:3433 av Rebecka Le Moine (MP) yrkande 1 och
 2025/26:3732 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 78.

Ställningstagande

De grundvattennivåer som på senare år har varit mycket låga sommartid måste långsiktigt höjas. Jag menar att staten bör ta ytterligare initiativ till att kartlägga underjordiska vattenresurser med hjälp av modern karteringsteknik. Vidare behöver man stimulera initiativ och innovationer för att återskapa grundvatten. Bottenkartering är en viktig del av arbetet med en fungerande vattenvård i Sverige, och den funktionen bör finnas hos tillsynsmyndigheterna. En förutsättning för att kunna bedriva detta arbete är att tillsynsmyndigheterna har aktuell teknisk kunskap och kompetens.

Det är en uppgift för regeringen att säkerställa att myndigheterna har rätt kompetens och ta de initiativ i övrigt som krävs för att kartlägga underjordiska vattenresurser och främja grundvattenåterskapande åtgärder. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

7. Skyddet av vattenområden och dricksvattentäkter, punkt 4 (MP)

av Amanda Palmstierna (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2025/26:3405 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 26,
 2025/26:3408 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 7,
 2025/26:3419 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkandena 21 och 22,
 2025/26:3421 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 21 och
 2025/26:3433 av Rebecka Le Moine (MP) yrkande 1,
 bifaller delvis motionerna

2025/26:1238 av Niklas Sigvardsson m.fl. (S) yrkande 1 och
 2025/26:1386 av Karin Sundin m.fl. (S) samt
 avslår motionerna

2025/26:535 av Johan Andersson (S),
 2025/26:629 av Hanna Westerén (S),
 2025/26:1948 av Hans Ekström (S),

2025/26:2825 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 4 och
2025/26:3732 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 78.

Ställningstagande

Skyddet av våra dricksvattentäkter behöver skärpas. Till att börja med behöver skyddet av ytvattentäkter och grundvattentäkter regleras i miljöbalken.

Dessutom måste åsar och naturgrusavlagringar i större utsträckning förvaltas som dricksvattenreserver och inte exploateras eller förorenas. Där kan grundvatten och ytvatten blandas och filtreras.

Vattentäkterna och grundvattnet behöver skyddas mot föroreningar och fler våtmarker behöver anläggas för att fördröja avrinningen vid skyfall, förbättra vattenreningen och hålla kvar vattnet i markerna vid torka. Dessutom behövs fler reservvattentäkter som kan tas i drift med kort varsel.

Med stigande havsnivåer äventyras grundvatten och andra dricksvattentäkter. En viktig vattentäkt är Mälaren som försörjer ca 2 miljoner Mälardalsbor med dricksvatten. En långsiktig plan behöver tas fram, baserad på en grundlig utredning för hur dricksvattenförsörjningen ska skyddas när haven stiger så att bräckt vatten kan ta sig in i Mälaren.

Därutöver bör Vätterns vatten skyddas genom överordnat riksintresse och krav på tillräckliga vattenskyddsområden måste införas.

Det är regeringens uppgift att vidta de åtgärder som krävs enligt det som anføres ovan. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

8. Stranderosion m.m., punkt 5 (MP)

av Amanda Palmstierna (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anføres i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2025/26:3421 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkandena 44–46 och
avslår motionerna

2025/26:201 av Per-Arne Håkansson m.fl. (S),

2025/26:426 av Stina Larsson (C),

2025/26:703 av Louise Eklund (L) och

2025/26:1661 av Emma Ahlström Köster m.fl. (M) yrkandena 2–6.

Ställningstagande

I Klimatanpassningsutredningens betänkande (SOU 2025:51) är det tydligt att vi har stora utmaningar framför oss. Att skydda våra kuster och kustkommuner från stigande havsnivåer kommer innebära svåra beslut samt komplicerade och kostsamma åtgärder. Det arbetet behöver börja nu om vi ska hinna göra vad som krävs. Till att börja med behöver Boverket och Myndigheten för civilt försvar utreda vilka nationella intressen som hotas av de stigande haven för att politiska prioriteringar ska kunna göras i närtid. Riksdagen måste därefter fatta svåra politiska beslut om vilka kuststräckor som ska prioriteras av staten.

Boverket och Myndigheten för civilt försvar bör således få i uppgift att prioritera kuststräckor i södra Sverige strikt efter vilka nationella värden som hotas och i vad mån ett kustskydd långsiktigt är ett effektivt sätt att skydda dessa intressen. Myndigheterna bör också få i uppgift att utreda hur riksintressen kommer att påverkas av stigande havsnivåer eller av de skyddsåtgärder som planeras för prioriterade kuststräckor. Vidare bör regeringen lämna förslag till riksdagen om vid vilka kuststräckor staten ska finansiera och bygga kustskydd i den takt som krävs för att möta de stigande havsnivåerna. Dessa svåra politiska beslut bör riksdagen ta.

Det är regeringens uppgift att vidta de åtgärder som krävs enligt det som anförs ovan. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

9. Vattenkraft, punkt 6 (S)

av Joakim Järrebring (S), Laila Naraghi (S), Denis Begic (S), Anna-Belle Strömberg (S) och Markus Kallifatides (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2025/26:3732 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 77 och avslår motionerna

2025/26:67 av Josef Fransson (SD),

2025/26:540 av Inga-Lill Sjöblom (S),

2025/26:605 av Lars Isacson m.fl. (S),

2025/26:1389 av Sten Bergheden (M) yrkandena 1 och 3,

2025/26:1484 av Magnus Jacobsson m.fl. (KD),

2025/26:1735 av Crister Carlsson och Thomas Ragnarsson (båda M),

2025/26:2605 av Anders W Jonsson och Helena Vilhelmsson (båda C),

2025/26:2784 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkandena 45 och 46,

2025/26:3311 av Sten Bergheden (M),

2025/26:3582 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkandena 116, 118 och 120 samt

2025/26:3774 av Emma Nohrén m.fl. (MP) yrkandena 51–53.

Ställningstagande

För att säkra den biologiska mångfalden behöver vi skydda våra sjöar och hav från försurning och skadliga ämnen som gifter och plast. Samtidigt ser vi behovet av att upprätthålla en balans mellan strikta miljökrav och att ge småskalig vattenkraft en chans att utvecklas.

Det är en uppgift för regeringen att vidta de åtgärder som krävs för att förena höga miljökrav med fungerande förutsättningar för framtidens småskaliga vattenkraft. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

10. Vattenkraft, punkt 6 (V)

av Malcolm Momodou Jallow (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2025/26:2784 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkandena 45 och 46,

bifaller delvis motion

2025/26:3774 av Emma Nohrén m.fl. (MP) yrkande 53 och
avslår motionerna

2025/26:67 av Josef Fransson (SD),

2025/26:540 av Inga-Lill Sjöblom (S),

2025/26:605 av Lars Isacson m.fl. (S),

2025/26:1389 av Sten Bergheden (M) yrkandena 1 och 3,

2025/26:1484 av Magnus Jacobsson m.fl. (KD),

2025/26:1735 av Crister Carlsson och Thomas Ragnarsson (båda M),

2025/26:2605 av Anders W Jonsson och Helena Vilhelmsson (båda C),

2025/26:3311 av Sten Bergheden (M),

2025/26:3582 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkandena 116, 118 och 120,

2025/26:3732 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 77 och

2025/26:3774 av Emma Nohrén m.fl. (MP) yrkandena 51 och 52.

Ställningstagande

Vattenkraften har en viktig roll för vår förnybara energiförsörjning och det finns stora värden med en stark vattenkraftsproduktion. Den behöver dock harmoniseras med hänsyn till vår biologiska mångfald och våra nationellt

uppsatta miljömål. I mitt parti har vi därför under lång tid föreslagit att kraftverksbolagen ska vidta åtgärder för att stärka den biologiska mångfalden i de reglerade vattendragen och vi har sett positivt på att vattenverksamhet prövas enligt miljöbalken.

Den nuvarande regeringen valde dock under inledningen av mandatperioden att pausa omprövningarna av vattenkraften. Den 1 juli 2025 återupptog man omprövningarna, men med en sänkt ambition i miljöanpassningen. Detta försvagar möjligheterna att anpassa vattenkraften till våra ekosystem i enlighet med riksdagens antagna miljömål och EU:s ramdirektiv för vatten och biologisk mångfald. Jag anser därför att omprövningarna av vattenkraft bör återupptas med de ursprungliga kraven på att införa moderna miljövillkor för den gamla vattenkraften.

Målet med EU:s vattendirektiv är att Sveriges vattenförekomster ska ha god status senast 2027. En viktig åtgärd för miljön skulle vara att införa krav på ett visst konstant vattenflöde genom vattenkraftsturbinerna så att inte vattendragen torrläggs. Krav på en s.k. minimitappning genom turbiner skulle kunna innebära stora vinster för arter som har strömmande vatten som livsmiljö. I Umeälven har forskare uppskattat att en sådan åtgärd endast skulle medföra 0,5 procent förlust per år av vattenkraftsproduktionen. Jag anser därför att krav på s.k. minimitappning vid befintliga och nya vattenkraftverk bör införas i syfte att förhindra torrläggning av vattendrag.

Det är regeringens uppgift att vidta de åtgärder som krävs enligt det som anförs ovan. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

11. Vattenkraft, punkt 6 (C)

av Alireza Akhondi (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2025/26:3582 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkandena 116, 118 och 120 samt avslår motionerna

2025/26:67 av Josef Fransson (SD),

2025/26:540 av Inga-Lill Sjöblom (S),

2025/26:605 av Lars Isacsson m.fl. (S),

2025/26:1389 av Sten Bergheden (M) yrkandena 1 och 3,

2025/26:1484 av Magnus Jacobsson m.fl. (KD),

2025/26:1735 av Crister Carlsson och Thomas Ragnarsson (båda M),

2025/26:2605 av Anders W Jonsson och Helena Vilhelmsson (båda C),

2025/26:2784 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkandena 45 och 46,
2025/26:3311 av Sten Bergheden (M),
2025/26:3732 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 77 och
2025/26:3774 av Emma Nohrén m.fl. (MP) yrkandena 51–53.

Ställningstagande

Vattenkraften spelar en central roll i Sveriges energisystem. Regeringens paus för prövningarna av vattenkraftens miljötillstånd var i och för sig välkommen. Pausen gällde dock inte de som redan var inne i prövningsprocessen. Det är problematiskt, eftersom prövningarna därmed blir olika beroende på när de inleddes. Den paus som regeringen införde var alltså bra men inte tillräcklig.

Jag ser fortfarande en risk för att framför allt den småskaliga vattenkraften och rena dammar behöver rivras till liten eller ingen miljönytta. Utrivningen får vidare stora konsekvenser för landskapsbilden och kulturmiljöerna och innebär dessutom energiförluster som vi inte har råd med.

Regeringen och myndigheterna bör fortsätta översynen av alla relevanta regelverk och föreskrifter så att regelkrånglet minskar, miljöprövningarna blir mindre kostsamma och möjligheten att utveckla den förnybara elproduktionen får fullt genomslag.

I EU:s vattendirektiv och tillhörande vägledningar på EU-nivå finns väl beskrivna processer för hur regelverket för kraftigt modifierade vatten och undantag ska tillämpas. Jag ser fortfarande en risk att myndigheterna gör egna tolkningar av dessa processer och att de inte nyttjar möjligheterna till undantag fullt ut. Det måste undvikas att miljöanpassningarna leder till oproportionerligt höga kostnader i förhållande till miljönyttan. De undantag som finns inom ramen för miljöanpassning av vattenkraften måste fullt ut användas för såväl jordbruksmark och kulturmiljöer.

Vidare är det viktigt att miljöåtgärdernas kostnader och nyttor bedöms platsspecifikt, för att säkerställa sambandet mellan kostnader och mätbara parametrar. I åtgärdsplanerna gör vattenmyndigheterna dock schablonmässiga och generaliserade antaganden, vilket både strider mot regelverket och riskerar att tvinga fram dyra och verkningslösa miljöåtgärder. I vissa fall kan åtgärderna till och med bli direkt kontraproduktiva.

När olika myndigheter gör olika tolkningar, eller inte uppfyller de politiska inriktningsbesluten, krävs klagoranden så att miljöprövningarna kan genomföras i linje med den politik som beslutats.

Det är viktigt att reformeringen av vattenlagstiftningen och vattenförvaltning fortsätter enligt de principer som varit vägledande för de nya reglerna för vattenkraften, nämligen minskat regelkrångel, respekt för äganderätten och effektiva miljöåtgärder med rimliga kostnader.

Sammanfattningsvis menar jag att regeringen bör ta initiativ till lagstiftningsändringar och även införa ytterligare förordningsändringar i linje med det jag anför.

Vidare bör regeringen fortsätta arbetet med att säkerställa att såväl jordbruksmark som kulturmiljöer har möjlighet att använda de undantag som finns inom ramen för miljöanpassning av vattenkraften.

Regeringen behöver också säkerställa att platsspecifika bedömningar av alla nyttor och konsekvenser görs med beräkningsgrunder som är vedertagna och transparenta och i samråd med berörda aktörer inom ramen för miljöanpassningen av vattenkraften som gäller för såväl vattenkraft som dammar i övrigt samtidigt som kostnaden tas av den ansvariga myndigheten. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

12. Vattenkraft, punkt 6 (MP)

av Amanda Palmstierna (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2025/26:3774 av Emma Nohrén m.fl. (MP) yrkandena 51–53,

bifaller delvis motion

2025/26:2784 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 46 och

avslår motionerna

2025/26:67 av Josef Fransson (SD),

2025/26:540 av Inga-Lill Sjöblom (S),

2025/26:605 av Lars Isacsson m.fl. (S),

2025/26:1389 av Sten Bergheden (M) yrkandena 1 och 3,

2025/26:1484 av Magnus Jacobsson m.fl. (KD),

2025/26:1735 av Crister Carlsson och Thomas Ragnarsson (båda M),

2025/26:2605 av Anders W Jonsson och Helena Vilhelmsson (båda C),

2025/26:2784 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 45,

2025/26:3311 av Sten Bergheden (M),

2025/26:3582 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkandena 116, 118 och 120 samt

2025/26:3732 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 77.

Ställningstagande

Skyddet av de orörda älvarna och vattendragen bör värnas. I dag finns sammanlagt 42 vattendrag som skyddas mot vattenkraftsutbyggnad. National-älvarna är en angelägenhet för både nuvarande och kommande generationer. Jag anser därför att de orörda älvarna och vattendragen ska bevaras. Även mindre orörda åar och bäckar bör kunna bevaras. Jag anser också att det är viktigt att den miljöprövning av vattenkraften som nu återupptagits görs

skyndsamt och utan att det går ut över miljö- och vattenkvaliteten. Även stora vattenkraftverk ska miljöanpassas och utgångspunkten bör vara minimi-tappning.

Det är regeringens uppgift att vidta nödvändiga åtgärder. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

13. Markavvattning, punkt 7 (C)

av Alireza Akhondi (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2025/26:2825 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 5 och

2025/26:2833 av Helena Lindahl m.fl. (C) yrkande 34 och

avslår motion

2025/26:1296 av Sten Bergheden (M).

Ställningstagande

Regelverket kring markavvattning upplevs av många som komplicerat och otydligt. Hanteringen av ärenden om markavvattning skiljer sig dessutom ofta åt mellan länsstyrelser. Det kan därför finnas ett behov av att se över om markavvattningsbestämmelserna fyller den funktion som det är tänkt att de ska göra eller om det finns skäl att göra lagändringar.

I landskapet finns stora möjligheter att använda vattnet effektivare. Vattenlagstiftningen behöver ses över så att den inte bara berör att vatten ska ledas bort utan även att vatten ska samlas upp. Det kan t.ex. handla om att anlägga bevattningsdammar och kombidammar. Sådana dammar kan dessutom vara värdefulla platser för att öka den biologiska mångfalden. Ett holistiskt synsätt behövs där såväl miljö- och klimatnytta som nationell krisberedskap inkluderas. För att möjliggöra en förändring i miljöbalken och markavvattningsbestämmelserna behövs det utredningar av eventuella miljörelaterade konsekvenser och effekter, inte minst för att skydda biotoperna enligt miljökvalitetsmålen.

Det är regeringens uppgift att vidta nödvändiga åtgärder. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

14. Vandringsleder och passager för fisk, punkt 8 (S)

av Joakim Järrebring (S), Laila Naraghi (S), Denis Begic (S), Anna-Belle Strömberg (S) och Markus Kallifatides (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2025/26:3733 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 55,

bifaller delvis motion

2025/26:887 av Peder Björk m.fl. (S) och

avslår motion

2025/26:1300 av Björn Söder m.fl. (SD) yrkande 3.

Ställningstagande

Vattenkraft och dammar hindrar ofta fisk från att vandra i vattendrag, föröka sig och söka föda. Att skapa passager för fisken är då en väg framåt. Eftersom de lokala förutsättningarna ser väldigt olika ut behöver en bedömning göras från fall till fall. Där det finns ett behov och är genomförbart bör vandringsvägar möjliggöras så att vi kan säkra både biologisk mångfald och livsmiljöer.

Det är regeringens uppgift att vidta nödvändiga åtgärder. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

15. Myndighetssamarbete och nationell vattensamordning, punkt 9 (MP)

av Amanda Palmstierna (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2025/26:3368 av Amanda Palmstierna m.fl. (MP) yrkandena 1 och 11,

2025/26:3405 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkandena 25 och 27 samt

2025/26:3421 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 22 och

avslår motionerna

2025/26:1527 av Emma Ahlström Köster (M) yrkande 1 och

2025/26:3029 av Thomas Ragnarsson (M).

Ställningstagande

Rent vatten är det viktigaste för möjligheten att överleva. Översvämningar i samband med skyfallsliknande regn som drabbar samhällen och städer med stor kraft har blivit vanligare. Alltför få samhällen och städer har dock klimat-anpassat infrastruktur, avloppsanläggningar och vattenförsörjning i den mån som krävs för att klara de stora vattenmassorna. En översvämning kan leda till kontaminering av dricksvattnet under lång tid och till skred.

Dricksvattensamarbetet har förbättrats med ett samordningsansvar hos Livsmedelsverket. Jag menar att ett motsvarande myndighetssamarbete skulle behövas för avloppsvatten och dagvatten samt för uppströmsarbetet och för vattentäkter. Regeringen bör även verka för ökad samverkan på området och en möjlighet för kommuner att dela va-kompetens, vilket skulle kunna leda till kostnadsbesparingar.

Det behövs ett nationellt större ansvar för att säkra tillgången till dricks-vatten och avloppsrening i hela landet. Kommunerna behöver stötts för att kunna säkra invånarnas vattenförsörjning och vattenrening, hindra att vatten förorenas och öka takten i arbetet med klimatanpassningsåtgärder.

Det är regeringens uppgift att ta nödvändiga initiativ. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

16. Va-infrastruktur och dess finansiering, punkt 10 (S)

av Joakim Järrebring (S), Laila Naraghi (S), Denis Begic (S), Anna-Belle Strömberg (S) och Markus Kallifatides (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2025/26:3732 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 13 och avslår motionerna

2025/26:600 av Marie Olsson (S),

2025/26:635 av Hanna Westerén m.fl. (S),

2025/26:1473 av Eric Westroth (SD),

2025/26:1527 av Emma Ahlström Köster (M) yrkande 4,

2025/26:1726 av Hans Eklind (KD),

2025/26:2291 av Linnéa Wickman m.fl. (S),

2025/26:2825 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 2,

2025/26:3114 av Sten Bergheden (M),

2025/26:3140 av Cecilia Rönn (L),

2025/26:3185 av Elisabeth Thand Ringqvist m.fl. (C) yrkande 35,

2025/26:3368 av Amanda Palmstierna m.fl. (MP) yrkandena 6, 7 och 10 samt 2025/26:3582 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 33.

Ställningstagande

Många kommuner saknar i dag ekonomiska förutsättningar att genomföra nödvändiga renoveringar och uppgraderingar av reningsverk och andra va-anläggningar, vilket är avgörande för att hantera klimatförändringarnas effekter. Vi vill säkerställa att det finns fungerande va-system i hela landet. Förutsättningarna för investeringar och reinvesteringar i va-nätet bör ses över liksom möjligheten att undanröja väsentliga hinder.

Det är regeringens uppgift att ta nödvändiga initiativ. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

17. Va-infrastruktur och dess finansiering, punkt 10 (C)

av Alireza Akhondi (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2025/26:2825 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 2 och

2025/26:3185 av Elisabeth Thand Ringqvist m.fl. (C) yrkande 35 och avslår motionerna

2025/26:600 av Marie Olsson (S),

2025/26:635 av Hanna Westerén m.fl. (S),

2025/26:1473 av Eric Westroth (SD),

2025/26:1527 av Emma Ahlström Köster (M) yrkande 4,

2025/26:1726 av Hans Eklind (KD),

2025/26:2291 av Linnéa Wickman m.fl. (S),

2025/26:3114 av Sten Bergheden (M),

2025/26:3140 av Cecilia Rönn (L),

2025/26:3368 av Amanda Palmstierna m.fl. (MP) yrkandena 6, 7 och 10,

2025/26:3582 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 33 och

2025/26:3732 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 13.

Ställningstagande

En nästintill obegränsad tillgång till rent vatten har länge varit en självklarhet i Sverige. Det senaste årtiondet har vi dock fått inse att vi inte kan ta detta för givet. Den svenska va-infrastrukturen är föråldrad och behöver anpassas för

ett extremare väder i framtiden. Våra grundvattennivåer har minskat, och spår av kemikalier, läkemedel och mikroplaster förekommer oftare i dricksvattnet än det gjorde tidigare.

En kommun får i dagsläget inte ta ut en högre vattentaxa än vad som behövs för att täcka löpande underhåll. Om investeringsbehoven ska mötas på detta sätt behöver taxorna fördubblas under en tjugoårsperiod. Det skulle slå hårt mot glesbefolkade kommuner. Räknat på meter ledning per invånare kan det i vissa glesbygdskommuner röra sig om 30 gånger större ledningslängd än i storstäderna, med kostnader därefter. Därför bör vattentjänstlagen ändras så att kommuner ska kunna justera va-taxan utöver vad självkostnadsprincipen tillåter.

De stora investeringsbehoven i va-infrastrukturen förutsätter att man ser över finansieringsfrågan. En översyn bör t.ex. omfatta om det ska vara möjligt att ta ut en extra avgift på offentligt vatten för investeringar eller om kommuner ska kunna fondera medel även för att återinvestera i befintlig va-infrastruktur. En avgift på offentligt vatten skulle kunna finansiera anpassningsåtgärder och en modernisering av Sveriges va-infrastruktur.

Det är regeringens uppgift att vidta nödvändiga åtgärder enligt det som anförts ovan. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

18. Va-infrastruktur och dess finansiering, punkt 10 (MP)

av Amanda Palmstierna (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2025/26:3368 av Amanda Palmstierna m.fl. (MP) yrkandena 6, 7 och 10 samt avslår motionerna

2025/26:600 av Marie Olsson (S),

2025/26:635 av Hanna Westerén m.fl. (S),

2025/26:1473 av Eric Westroth (SD),

2025/26:1527 av Emma Ahlström Köster (M) yrkande 4,

2025/26:1726 av Hans Eklind (KD),

2025/26:2291 av Linnéa Wickman m.fl. (S),

2025/26:2825 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 2,

2025/26:3114 av Sten Bergheden (M),

2025/26:3140 av Cecilia Rönn (L),

2025/26:3185 av Elisabeth Thand Ringqvist m.fl. (C) yrkande 35,

2025/26:3582 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 33 och

2025/26:3732 av Åsa Westlund m.fl. (S) yrkande 13.

Ställningstagande

Dagens va-system byggdes till stor del på 1950- och 60-talen och behovet av förnyelse och reinvesteringar är mycket omfattande i hela landet. Utöver detta växer många städer och fler människor behöver försörjas med vatten och avlopp. Systemen är även i stort behov av klimatanpassning, inte minst för att säkra dricksvattenkvaliteten och anpassa avloppssystemen för ökade flöden. Katastrofberedskapen i kommunerna för akuta vattenrelaterade kriser behöver stärkas.

Klimatförändringarna för inte bara med sig översvämningar utan även torka och vattenbrist blir allt vanligare. Långa perioder utan nederbörd ger låga vattennivåer i sjöar och vattendrag. Länsstyrelsernas redovisningar visar att tillsynen av vattenverksamheter har en mycket låg kostnadstäckningsgrad (kostnader för tillsyn av vattenverksamheter jämfört med intäkter från tillsynen.) Naturvårdsverket bedömer att kostnadstäckningsgraden totalt sett är 13 procent. Jag och mitt parti anser att tillsynsavgifterna behöver ses över i syfte att nå kostnadstäckning.

Va-taxan varierar stort mellan kommuner, och för kommuner med stora avstånd mellan anslutningspunkter eller stora investeringsbehov kan de investeringar som behövs vara en utmaning. Jag och mitt parti anser att det kan behövas stöd för vissa åtgärder och det bör utredas hur ett nationellt stöd till omfattande va-åtgärder skulle kunna utformas. Vidare behöver reglerna i vattentjänstlagen ses över så att kommuner kan använda va-avgiften både för reinvesteringar och för att fondera för kommande investeringsbehov i befintliga anläggningar, något som dagens va-lagstiftning inte tillåter i tillräcklig utsträckning.

Det är regeringens uppgift att vidta nödvändiga åtgärder enligt det som anförs ovan. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

19. Underhåll och förnyelse av den kommunala va-infrastrukturen, punkt 11 (MP)

av Amanda Palmstierna (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2025/26:3368 av Amanda Palmstierna m.fl. (MP) yrkandena 2–4 och

2025/26:3405 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 24 och avslår motionerna

2025/26:1194 av Caroline Högström och Mikael Damsgaard (båda M),

2025/26:1527 av Emma Ahlström Köster (M) yrkande 2,

2025/26:1798 av Magnus Jacobsson (KD) yrkande 4 och

2025/26:3225 av Marlène Lund Kopparklint (M).

Ställningstagande

Ett välfungerande system för dricksvatten och avloppsrening lägger grunden för ett fungerande och hälsosamt samhälle. Underhållet av vatten- och avloppsnäten är dock eftersatt i många kommuner och reningsverken behöver bli effektivare. Näten behöver förstärkas så att skador kan hanteras utan längre avbrott i vattenförsörjningen.

Va-frågan bör vidare uppmärksammas av fler kommuner. Det kan åstadkommas genom att införa tydligare ramar för kommunernas ansvar, t.ex. lagstiftning om att kommunen ska besluta om en inriktning på förnyelsetakt och utbyggnad av va-nätet som inte äventyrar vattenkvaliteten på sikt och inte heller bygger upp en stor skuld för framtiden. Jag anser också att man behöver specificera vilka krav som ska ställas på en kommunal va-huvudman och vilken servicenivå som ska krävas.

Det är regeringens uppgift att vidta nödvändiga åtgärder enligt det som anförs ovan. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

20. Anslutning till kommunalt vatten och avlopp, punkt 12 (C)

av Alireza Akhondi (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2025/26:3184 av Alireza Akhondi m.fl. (C) yrkande 13 och avslår motionerna

2025/26:854 av Magnus Manhammar (S),

2025/26:1798 av Magnus Jacobsson (KD) yrkandena 1–3,

2025/26:2481 av Anna af Sillén (M),

2025/26:3368 av Amanda Palmstierna m.fl. (MP) yrkande 9 och

2025/26:3561 av Rickard Nordin och Niels Paarup-Petersen (båda C) yrkande 12.

Ställningstagande

Trots förbättringar av lagstiftningen är kommunala krav på anslutning till kommunalt vatten fortfarande en stor kostnad för många fastighetsägare. I många fall kan man också ifrågasätta om det är nödvändigt att tvinga fram anslutning till kommunala vattentjänster då andra alternativ kan vara väl så rimliga. För att skapa en större flexibilitet i förhållande till enskilda hushåll eller samfälligheter bör reglerna ses över. I samband med en sådan översyn bör det också övervägas hur man kan begränsa de allra högsta anslutningsavgifterna, t.ex. genom någon form av kostnadstak eller högkostnadsskydd. Samtidigt behöver man även ta hänsyn till att förutsättningarna och därmed kostnaderna för att dra vatten- och avloppsledningar varierar kraftigt över landet.

Det är regeringens uppgift att ta nödvändiga initiativ. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

21. Anslutning till kommunalt vatten och avlopp, punkt 12 (MP)

av Amanda Palmstierna (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2025/26:3368 av Amanda Palmstierna m.fl. (MP) yrkande 9 och avslår motionerna

2025/26:854 av Magnus Manhammar (S),

2025/26:1798 av Magnus Jacobsson (KD) yrkandena 1–3,

2025/26:2481 av Anna af Sillén (M),

2025/26:3184 av Alireza Akhondi m.fl. (C) yrkande 13 och

2025/26:3561 av Rickard Nordin och Niels Paarup-Petersen (båda C) yrkande 12.

Ställningstagande

Privatpersoner som behöver uppgradera sin avloppsanläggning eller ansluta till kommunalt vatten kan ha svårt att hitta finansiering. Det gäller särskilt för den som bor i glesbygden i en lågt värderad fastighet med svåra anslutningsförhållanden. Frågan om lånemöjligheter, t.ex. att kunna få statliga lån eller lånegarantier, bör därför utredas.

Det är regeringens uppgift att ta nödvändiga initiativ för att tillgodose förslaget. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

22. Va-taxa, punkt 13 (MP)

av Amanda Palmstierna (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2025/26:1133 av Martina Johansson (C) och
2025/26:3368 av Amanda Palmstierna m.fl. (MP) yrkande 20.

Ställningstagande

Jag vill undersöka möjligheten att införa en differentierad vattentaxa, där man betalar en lägre avgift upp till ett visst vattenuttag och därefter en högre avgift per kubikmeter. Detta kan säkerställa att högförbrukare, som poolägare och de som vattnar en stor trädgård eller på andra sätt har en hög vattenanvändning som kan bli kostsam för invånare och va-bolag, bidrar till den ökade kostnaden för va-utbyggnad.

Det är regeringens uppgift att ta nödvändiga initiativ. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

23. Åtgärder för dagvatten, punkt 14 (C)

av Alireza Akhondi (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2025/26:2824 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 9 och
avslår motionerna
2025/26:533 av Isak From och Björn Wiechel (båda S),
2025/26:3368 av Amanda Palmstierna m.fl. (MP) yrkande 8 och
2025/26:3421 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 10.

Ställningstagande

I takt med att våra svenska städer växer är det av stor betydelse att de utvecklas på ett grönt och hållbart sätt. En åtgärd som kan bidra till detta är att skapa fler dammar i tätorter, t.ex. dagvattendammar som både kan mildra konsekvenser av skyfall och bidra till biologisk mångfald. Det behövs en bredare syn på vattenhantering som en del i klimatanpassningen.

Det är regeringens uppgift att vidta nödvändiga åtgärder för fler dammar i tätorter enligt ovan. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

24. Åtgärder för dagvatten, punkt 14 (MP)

av Amanda Palmstierna (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2025/26:3368 av Amanda Palmstierna m.fl. (MP) yrkande 8 och

2025/26:3421 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 10,

bifaller delvis motion

2025/26:533 av Isak From och Björn Wiechel (båda S) och

avslår motion

2025/26:2824 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 9.

Ställningstagande

Alltför få samhällen och städer har klimatanpassat infrastruktur, avloppsanläggningar och vattenförsörjning tillräckligt för att kunna ta emot de stora vattenmassor som kan uppstå vid skyfall. Det kan bl.a. leda till kontaminering av dricksvattnet under lång tid och orsaka skred. Många kommuner arbetar i dag med att skydda den bebyggda miljön mot översvämningar och skyfall men det finns många utmaningar. Kostnaderna för klimatanpassningsåtgärder är ofta höga. Det kan vara otydligt vem som har ansvaret för att hantera dagvatten och stora regnmängder samt för att vidta förebyggande åtgärder mot andra klimatrelaterade risker. Det är inte heller alltid klart vem som ansvarar för kostnaderna för uppkomna skador.

Det är ofta betydligt billigare att arbeta med marklösningar som våtmarker, dagvattendammar, minskad andel hårdgjord mark och ökad andel grönska som tar hand om vatten vid skyfall än att bygga ut va-systemet under mark för dessa

tillfällen. Dock blir både ansvarsfrågan och markfrågorna oftast ett hinder i detta arbete. Här behövs en tydligare lagstiftning.

Jag anser vidare att det kan behövas en specifik kommunal dagvattentaxa för att finansiera arbetet med det vatten som behöver hanteras utanför systemet med dricksvatten och avlopp. Syftet är att bättre kunna hantera regn och häftiga skyfall, vilket kommer att drabba oss allt oftare i och med klimatförändringarna. Möjligheten att införa en separat obligatorisk kommunal dagvattentaxa för detta arbete bör därför utredas. En sådan taxa skulle samtidigt kunna knytas till åtgärder för klimatanpassning där t.ex. väghållare skulle kunna ta en mer rättvis fördelning av kostnaderna.

Det är regeringens uppgift att vidta nödvändiga åtgärder enligt det som anføres ovan. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2025/26

2025/26:67 av Josef Fransson (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge myndigheten för civilt försvar i uppdrag att konsekvensutreda implementeringen av vattendirektivet och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:201 av Per-Arne Håkansson m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över ökade möjligheter till statliga insatser för att motverka stränderosionen i Skåne och förbättra samhällsskyddet vid ökade vattenflöden vid extremväder och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:425 av Stina Larsson (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning som tittar på hur begreppet ”väsentliga samhällsintressen” definieras vid planläggning av mark och vilka eventuella förändringar och förtydliganden som behöver göras för att tillämpningen ska fungera, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2025/26:426 av Stina Larsson (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om insatser mot erosion vid Skånes kuster och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:533 av Isak From och Björn Wiechel (båda S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lagen om allmänna vattentjänster behöver ses över och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:535 av Johan Andersson (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över förutsättningarna för ett starkare skydd för Vätterns vatten och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:540 av Inga-Lill Sjöblom (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en översyn av nuvarande lagstiftning kring ytvattenhantering och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:600 av Marie Olsson (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna till stöd för vatten- och avloppsanläggningar och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:605 av Lars Isacson m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en nationell strategi bör övervägas för hantering av dammar och vattenkraft i mindre vattendrag, där miljö, kulturmiljö, energiförsörjning och lokalsamhällets utveckling vägs samman, och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:629 av Hanna Westerén (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om Gotland som pilotområde för förändrad vattenanvändning och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:635 av Hanna Westerén m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga nya stöd och finansieringsformer för att stärka svensk beredskap på va-området och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:703 av Louise Eklund (L):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en nationell strategi mot stranderosion och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:810 av Mikael Larsson (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om byggnation på landsbygden och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:854 av Magnus Manhammar (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga möjligheten att införa en certifiering för hantverkare och entreprenörer som installerar avlopp, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2025/26:887 av Peder Björk m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att återskapa fungerande fiskvandring svägar i vattenkraftspåverkade älvar där det är möjligt och rimligt, med hänsyn till att vattenkraften är en viktig stomme i vårt elsystem, och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:922 av Linus Sköld m.fl. (S):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur det kan bli billigare och enklare för kommunerna, särskilt ovan odlingsgränsen, att köpa mark av staten och exploatera ny mark och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:997 av Christofer Bergenblock (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förtydliga innebörden av ”brukningsvärd jordbruksmark” och ”väsentliga samhällsintressen” i 3 kap. 4 § miljöbalken i syfte att klargöra och stärka skyddet för jordbruksmarken och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:1005 av Christofer Bergenblock (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur definitionen av riksintresse kan förändras så att tydligare hänsyn tas till behovet av försörjningsberedskap och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:1133 av Martina Johansson (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning för att tillåta differentierad taxa avseende vattenförbrukning och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:1194 av Caroline Högström och Mikael Damsgaard (båda M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att se över tillsynsansvaret för kommuners vatten- och avloppsverksamhet och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:1238 av Niklas Sigvardsson m.fl. (S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga ett starkare rättsligt skydd för Vättern som dricksvattentäkt och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:1276 av Josefin Malmqvist m.fl. (M):

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga behovet av färre och tydligare definierade riksintressen och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:1296 av Sten Bergheden (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten till en översyn av kostnadsfördelningen vid exploatering och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:1300 av Björn Söder m.fl. (SD):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vidta åtgärder för att underlätta för ålen att ta sig förbi vattenkraftverk och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:1374 av Sanne Lennström och Linnéa Wickman (båda S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att beakta fler faktorer än ekonomiskt värde vid klassning av hamnar som riksintresse för yrkesfisket och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:1386 av Karin Sundin m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att tillsätta en utredning i syfte att säkerställa en robust Mälar-Hjälmarregion i ett förändrat klimat och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:1389 av Sten Bergheden (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att all bedömning av småskalig vattenkraftsverksamhet bör utgå från att de småskaliga vattenkraftverken är samhällsviktiga verksamheter, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör se över all lagstiftning som berör den småskaliga vattenkraften i syfte att rädda och utveckla den befintliga småskaliga vattenkraften i Sverige och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:1437 av Markus Selin m.fl. (S):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge regeringen i uppdrag att verka för ett större statligt ansvar i den nationella fysiska planeringen för att korta ledtiderna för viktig infrastruktur och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:1473 av Eric Westroth (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ändra vattentjänstlagen (2006:412) så att kommuner tillåts justera taxorna för vatten och avlopp (va) i syfte att säkerställa tillräckliga medel för både nödvändigt underhåll och framtida nyinvesteringar i va-anläggningarna och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:1484 av Magnus Jacobsson m.fl. (KD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att underlätta för bevarande och utveckling av den småskaliga vattenkraften och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:1527 av Emma Ahlström Köster (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att undersöka möjligheten att utforma en nationell strategi för skydd av kritisk dricksvatteninfrastruktur, som omfattar vattenintag, vattenverk, huvudledningar och reservsystem, med tydliga standarder för fysisk säkerhet, övervakning och larm, och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att undersöka möjligheten att införa obligatorisk realtidsövervakning av vattenkvalitet vid vattenintag och huvudvattenledningar för att snabbt upptäcka föroreningar eller sabotage och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att undersöka möjligheten att införa krav på risk- och sårbarhetsanalyser specifikt för vattenförsörjning och transportledningsnät som en del av kommunernas och va-huvudmännens planeringsarbete och se till att alla nya stora va-infrastrukturinvesteringar föregås av kostnads-nyttoanalyser som inkluderar alternativa retrofit-lösningar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2025/26:1661 av Emma Ahlström Köster m.fl. (M):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att ta fram förslag till förenklat och samordnat regelverk för strandfodring, med en tydligt huvudansvarig myndighet, och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över om skyldigheten för kommuner att betala för sand från statens havsbotten som återförs till erosionsdrabbade stränder bör tas bort eller kraftigt reduceras och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att ta fram en särskild nationell handlingsplan mot stranderosion, där Skåne pekas ut som pilotregion, och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att inleda pilotprojekt med naturbaserade lösningar som ålgräsplantering, kombinerat med tekniska skyddsåtgärder, för att pröva och utvärdera olika metoder i samverkan med forskningsinstitut och berörda kommuner och tillkännager detta för regeringen.

6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka kommunernas arbete genom att integrera lokala kustzonsprogram och riskkartläggningar, som de i Vellinge och Lomma, i den nationella klimatanpassningsstrategin och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:1726 av Hans Eklind (KD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda såväl en delvis statlig finansiering av va-investeringar genom kreditgarantier som en översyn av vattentjänstlagen för att möjliggöra investeringar genom upparbetade överskott och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:1735 av Crister Carlsson och Thomas Ragnarsson (båda M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att pausa dammutrivningarna och mer nogsamt avväga de olika intressen som står emot varandra och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:1798 av Magnus Jacobsson (KD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kräva påvisbar miljönytta innan man tvingar en enskild att byta anläggning, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kommuner ska vara teknikneutrala när de fattar beslut om åtgärder, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ställa samma prestandakrav på offentliga anläggningar som för enskilda avlopp och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram ett förslag på strategi som leder till att de offentliga va-huvudmännen minskar sin miljöpåverkan, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2025/26:1938 av Borianan Åberg (M):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur skjutbanor kan förklaras som riksintressen och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:1948 av Hans Ekström (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga en långsiktig och sammanhållen plan för Mälaren och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:2291 av Linnéa Wickman m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga behovet av ett stärkt statligt stöd för samhällets klimatanpassningsåtgärder, liksom behovet av uppdaterad lagstiftning, och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:2481 av Anna af Sillén (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att ändra lagstiftningen gällande tvångsanslutning av enskilda avlopp och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:2580 av Saila Quicklund (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att begränsa och bättre precisera riksintressenas areal och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:2605 av Anders W Jonsson och Helena Vilhelmsson (båda C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att snarast påbörja en revidering av lagstiftningen för att kulturhistoriska värden ska ges högre status vid beslut om utrivning av dammar och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:2674 av Petter Löberg och Jessica Rodén (båda S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att processerna kring utpekande av påverkansområden för militära riksintressen bör ses över så att avvägningar gentemot lokalsamhällets behov görs på ett rättssäkert och transparent sätt, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kommunernas självbestämmande och utvecklingsmöjligheter bör vara en fortsatt viktig faktor vid utpekande av riksintresseområden och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:2784 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V):

45. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att omprövningen av vattenkraft bör återupptas med de ursprungliga kraven på att införa moderna miljövillkor för den gamla vattenkraften och tillkännager detta för regeringen.
46. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att krav på s.k. minimitappning vid befintliga och nya vattenkraftverk bör införas i syfte att förhindra torrläggning av vattendrag och tillkännager detta för regeringen.

51. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen, för att motverka exploatering av åkermark, bör återkomma med ett förslag till nationell målsättning för bevarande av bördig åkermark och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:2824 av Stina Larsson m.fl. (C):

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om fler dammar i tätorter och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:2825 av Stina Larsson m.fl. (C):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur den befintliga finansieringen av va-infrastrukturen kan breddas och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kartlägga underjordiska vattenresurser och främja grundvattenåterskapande och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur vatten kan användas effektivare i landskapet och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:2833 av Helena Lindahl m.fl. (C):

34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över markavvattningsbestämmelserna och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:2936 av Marléne Lund Kopparklint (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att mer förutsägbara och transparenta tillståndprocesser bör säkerställas när olika riksintressen står mot varandra, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2025/26:3029 av Thomas Ragnarsson (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att införa en nationell vattenstrategi och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:3114 av Sten Bergheden (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att justera den nationella beredskapspolitiken gällande de kommunala vatten- och avloppssystemen och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:3140 av Cecilia Rönn (L):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning för att reformera regelverket kring finansiering av va-systemen så att långsiktiga investeringar och klimatanpassning möjliggörs och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:3184 av Alireza Akhondi m.fl. (C):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att riksintressen inte bör gälla mark som redan skyddas genom annan lagstiftning och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förtydliga ansvarsfördelningen mellan statliga myndigheter, länsstyrelser och kommuner i arbetet med att se till så att riksintresseanspråken hålls aktuella och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av regler och avgifter för vatten och avlopp och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en utredning som bör se över hur man i samband med eventuell exploatering av åkermark definierar bl.a. väsentligt samhällsintresse och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:3185 av Elisabeth Thand Ringqvist m.fl. (C):

35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vattentjänstlagen bör ändras så att den tillåter extern finansiering av va-infrastrukturen samt att ett investeringsstöd till enskilda va-investeringar bör införas och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:3225 av Marlène Lund Kopparklint (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska överväga att se över arbetet med att säkra vattenförsörjningen genom modernisering av kommunala ledningsnät och tydligare krav på redundans och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:3311 av Sten Bergheden (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att pausa alla pågående och planerade omprövningsprocesser runt de småskaliga vattenkraftverken tills det är klarlagt vilka konsekvenser omprövningen får för elproduktionen och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:3368 av Amanda Palmstierna m.fl. (MP):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkra tillgången till dricksvatten och avloppsrening i hela landet genom att bistå kommuner med att säkra invånarnas vattenförsörjning och vattenrening, hindra att vatten förorenas och öka den vattenhållande förmågan genom olika klimatanpassningsåtgärder, t.ex. genom att anlägga våtmarker, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om lagkrav på kommunerna att inrikta förnyelsetakt och utbyggnad av va-nätet så att det inte äventyrar kvaliteten på dricksvatten och avloppsrening och inte heller lägger för stor skuld hos framtidens kommuninvånare, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vilka krav som ska ställas på va-huvudmannens servicenivå och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förstärka vatten- och avloppsnäten så att skador eller elavbrott inte leder till längre avbrott i vattenförsörjningen och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över tillsynsavgifter för vattenverksamhet i syfte att nå kostnadstäckning och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över reglerna i lagen om allmänna vattentjänster och möjliggöra för kommuner att använda va-avgiften både för reinvesteringar och för att fondera kommande investeringsbehov i befintliga anläggningar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten att införa en obligatorisk kommunal dagvattentaxa och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda lånemöjligheterna, t.ex. genom statliga lån eller lånegarantier, för fastighetsägare som har svårt att finansiera en godkänd avloppsanläggning eller anslutning till kommunalt va, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur ett nationellt stöd till va-åtgärder skulle kunna utformas och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för ökad samverkan och delad va-kompetens mellan kommuner och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning för att tillåta differentierad taxa avseende vattenförbrukning och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:3405 av Emma Berginger m.fl. (MP):

24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förstärka vatten- och avloppsnäten så att skador eller elavbrott inte leder till längre avbrott i vatten- och avloppsförsörjningen och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkra tillgången till dricksvatten i hela landet genom att bistå kommuner att säkra invånarnas vattenförsörjning och vattenrening, hindra att vatten förorenas och öka den vattenhållande förmågan genom olika klimatanpassningsåtgärder, t.ex. genom att anlägga våtmarker, och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skydda vattentäkterna och tillse att fungerande reservvattentäkter finns och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att motsvarande myndighetssamarbete som finns kring dricksvatten även bör finnas när det handlar om avlopp och kretslopp och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:3408 av Emma Berginger m.fl. (MP):

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skydda Vätterns vatten genom ett överordnat riksintresse och se till att krav på tillräckliga vattenskyddsområden införs, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2025/26:3419 av Katarina Luhr m.fl. (MP):

21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka skyddet av yt- och grundvatten genom att införa en reglering av dessa i miljöbalken och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att åsar och naturgrusavlagringar i större utsträckning måste förvaltas som dricksvattenreserver och inte exploateras eller förorenas och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:3421 av Katarina Luhr m.fl. (MP):

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten att införa en obligatorisk kommunal dagvattentaxa och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur dricksvattentäkten Mälaren ska kunna skyddas mot inträngning av bräckt vatten orsakad av stigande havsnivåer och tillkännager detta för regeringen.

22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkra tillgången till dricksvatten i hela landet genom att bistå kommuner att säkra invånarnas vattenförsörjning och vattenrening, hindra att vatten förorenas, sanera förorenad mark och öka den vattenhållande förmågan genom olika klimatanpassningsåtgärder, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
44. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Boverket och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap/Myndigheten för civilt försvar i uppgift att prioritera kuststräckor i södra Sverige strikt efter vilka nationella värden som hotas och i vad mån ett kustskydd långsiktigt är ett effektivt sätt att skydda dessa intressen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
45. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Boverket och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap/Myndigheten för civilt försvar i uppgift att utreda hur riksintressen kommer att påverkas av stigande havsnivåer eller av de åtgärder som planeras för att skydda prioriterade kuststräckor, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
46. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att riksdagen ska fatta beslut om vid vilka kuststräckor staten avser att bygga kustskydd i den takt som krävs för att möta stigande havsnivåer, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2025/26:3433 av Rebecka Le Moine (MP):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skydda Vätterns vatten genom ett överordnat riksintresse och se till att krav på tillräckliga vattenskyddsområden införs, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2025/26:3561 av Rickard Nordin och Niels Paarup-Petersen (båda C):

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att slopa kommuners möjlighet till tvångsanslutning av enskilda avlopp och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:3582 av Rickard Nordin m.fl. (C):

33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda ett införande av en avgift på offentligt vatten som kan finansiera klimatanpassningsåtgärder och modernisering av Sveriges va-infrastruktur och tillkännager detta för regeringen.
116. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt bör återkomma med lagstiftnings- eller förordningsändringar som skyndsamt träder i kraft snarare än förlänger pausen för vattenkraftens miljöprovningar, och att genomförandet av

dessa ändringar inte bör innebära en kraftigt negativ påverkan på den totala kraftproduktionen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

118. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa att såväl jordbruksmark som kulturmiljöer har möjlighet att använda de undantag som finns inom ramen för miljöanpassning av vattenkraften och tillkännager detta för regeringen.
120. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska säkerställa att platsspecifika bedömningar kring alla nyttor och konsekvenser görs med beräkningsgrunder som är vedertagna och transparenta och att detta görs i samråd med berörda aktörer inom ramen för miljöanpassningen av vattenkraften som är gällande för såväl vattenkraft som dammar i övrigt samtidigt som kostnaden tas av ansvarig myndighet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2025/26:3650 av Joakim Järrebring m.fl. (S):

43. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att gå vidare med arbetet att se över vilka områden som ska vara riksintresse med ambitionen att minska antalet och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:3655 av Lili André (KD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skapa tydligare och mer förutsägbara regler för näringslivet att etablera och bedriva verksamhet på mark som omfattas av riksintressen, utan att viktiga samhällsvärden äventyras, och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:3732 av Åsa Westlund m.fl. (S):

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över förutsättningarna för investeringar och reinvesteringar i va-nätet och undanröja väsentliga hinder och tillkännager detta för regeringen.
77. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förena höga miljökrav med fungerande förutsättningar för framtidens småskaliga vattenkraft och tillkännager detta för regeringen.
78. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att trygga en säker dricksvattenförsörjning genom att stärka det lagliga skyddet för våra dricksvattentäkter och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:3733 av Åsa Westlund m.fl. (S):

55. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att där det är möjligt och rimligt skapa vandringsvägar för fiskar vid sidan av dammar och vattenkraftverk och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:3757 av Anders Ekegren (L):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det behövs ett flerårigt statligt program för den kungliga nationalstadsparken och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det behövs en samlad förvaltnings- och åtgärdsplan för den kungliga nationalstadsparken och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten att stärka Länsstyrelsen i Stockholms läns uppdrag för nationalstadsparken i fråga om samordning av berörda statliga myndigheter, kommuner och privata markägare och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett samlat informations- och besöksprogram och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:3774 av Emma Nohrén m.fl. (MP):

51. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att de orörda älvarna och vattendragen ska bevaras och tillkännager detta för regeringen.
52. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det är oerhört angeläget att miljöprövningarna av vattenkraften skyndsamt återupptas, utan försämrade miljökrav, och tillkännager detta för regeringen.
53. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att även stora vattenkraftverk ska miljöanpassas, och minimitappning är en bra utgångspunkt, och tillkännager detta för regeringen.